

Η ΠΑΤΜΟΣ

ΥΠΟ

Μ. Η. ΜΑΛΑΝΔΡΑΚΗ.

ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ.

μετὰ προσθηκῶν καὶ σημειώσεων.

ΕΝ ΟΔΗΣΣΩ:

Τύποις Ν. Χρυσογέλου, ἑδρὸς Λαντζερῶνος Ἀριθ. 23.

1889.

ΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

85

+ 900
Ταβ.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΒΕΡΟΙΑΣ

Αριθ. εις 19585/72

Εξ αγορᾶς

GRVER 00609

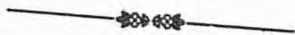

Η ΠΑΤΜΟΣ

ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ.

ΥΠΟ

Μ. Η. ΜΑΛΑΝΔΡΑΚΗ.

ΕΝ ΟΔΗΣΣΩ.

Τύποις Ν. Χρυσογέλου, ὁδὸς Λανζεράνος Ἀριθ. 23.

1889.

Дозволено цензурою. Одесса, 12 августа 1888 года.

ΙΩΑΝΝΗ ΚΑΜΠΟΣΕΛΛΗ

ΜΕΓΑΛΩ ΕΥΕΡΓΕΤΗ

ΤΗΣ

ΠΑΤΜΟΥ

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΟΥ.

Ἡ Πάτμος, μικρὰ νῆσος τοῦ Αἰγαίου, ἐπέχει ἐπιφανῆ θέσιν ἐν τε τῇ ἱστορίᾳ τῶν πρώτων τοῦ χριστιανισμοῦ χρόνων καὶ ἐν τῇ τῆς παλιγγενεσίας τοῦ ἔθνους. Ἐν αὐτῇ, κατ' ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν, Ἰωάννης ὁ Θεολόγος ἔγραψε τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὴν Ἀποκάλυψιν ¹⁾. ἐν αὐτῇ ὁ ἤκμασεν ἐπὶ πλέον τοῦ ἐνὸς αἰῶνος, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς παρελθούσης μέχρι τῆς γ' δεκάδος τῆς ἐνεστώσης ἑκατονταετηρίδος, ἡ περίπυστος ἐκείνη ἑλληνικὴ σχολὴ ἥτις μετὰ τινων ἄλλων εὐαρίθμων ἦν κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς δουλείας ἡ πηγὴ πάσης ἑλληνικῆς μαθήσεως, ἡ διαχέουσα τὰ ζωήρυτα αὐτῆς νάματα ἐφ' ἅπαν τὸ ἑλληνικόν ²⁾. Ἐν τῷ αὐτῷ ἐκείνῳ σπηλαίῳ τῆς Ἀποκαλύψεως, ἐν ᾧ, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὁ Θεολόγος συνετέλεσε τὸ ἔργον τὸ ἀναγεννῆσαν τὴν ἀνθρωπότητα οἱ ἀοίδιμοι τοῦ γένους διδάσκαλοι ἤρξαντο τοῦ ἔργου τῆς ἀναπλάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ³⁾. ὑπὸ τὸν αὐτὸν θόλον, ὑφ' ὃν ἠκούσθη τὸ «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος,» ἡ διδασκαλία τοῦ μεγάλου τοῦ χριστιανισμοῦ ἀποστόλου, ἔμελλε ν' ἀκουσθῇ ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις ἡ διδασκαλία τῶν μεγάλων ἀποστόλων τῆς ἑλληνικῆς ἐθνεγερσίας. Τὸν «υἷόν τῆς βροντῆς, τὸν ὑμέλιον τῶν θείων λόγων ⁴⁾» διεδέξατο ἡ «μεγάλα αὐδὰ Μῶσά τε τὴν πάντας πάντοθεν ἀγρομένα ⁵⁾». Οὕτω λοιπὸν ἡ Πάτμος εἶναι ἐν τῶν ἱερῶν προσκυνημάτων τῶν χριστιανῶν καὶ εἰς τῶν τόπων ἐκείνων ἐν οἷς, ἐν χαλεποῖς καιροῖς, εὖρον ἄσυλον αἱ Ἑλληνίδες μοῦσαι καὶ προ-

¹⁾ Ὁρ. τὴν ὑπὸ τὸ κεῖμ. σημ.

²⁾ Αὐτόθ.

³⁾ Ἴδε τὴν ὑπὸ τὸ κεῖμ. σημ.

⁴⁾ Ὡς ἀποκαλεῖται Ἰω. ὁ Θεολόγος.

⁵⁾ Οὕτως ἀποκαλεῖται ὁμέγας τοῦ γένους διδάσκαλος, Δανιὴλ ὁ Κεραμεὺς ἐν τῷ πιτυμβίῳ, ὁ ἀναγ. κατωτ.

παρεσκευάσθη· τὸ μέγα ἔργον τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ γένους. Ἡ ἀρχαία ἱστορία τῆς Πάτμου εἶναι ἄγνωστος ἡμῖν· ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων μόνος ὁ Θουκυδίδης ¹⁾, ἐκ δὲ τῶν ὕστερον ὁ Στράβων ²⁾ καὶ ὁ Εὐστάθιος ³⁾ μνημονεύουσιν ἐν παρόδῳ τοῦ δνόματος αὐτῆς. Ἄλλ' ὅτι κατωκεῖτο τὸ πάλαι καὶ εὐημέρει τεκμαιρόμεθα ἐκ τῶν σωζομένων ἐρειπίων ἀρχαίας Ἀχροπόλεως καὶ ἐκ τῶν ἀνακαλυφθεισῶν ἐπιγραφῶν ⁴⁾, ὧν μίᾳ μαρτυρεῖ ὅτι ὑπῆρχεν ἐν τῇ νήσῳ καὶ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος, οὗ τὰ ἐρείπια καὶ τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς περιεσώθησαν μέχρι τῶν χρόνων τοῦ δαίου Χριστοδούλου, (1088) ὅστις ὠκοδόμησε τὴν Μονὴν τοῦ Θεολόγου ἐφ' οὗ τόπου ἵστατο ὁ ναὸς ⁵⁾. Πότε ἡρημώθη δὲν εἶναι ἀκριβως γνωστόν ⁶⁾· ὁ νεώτερος αὐτῆς συνοικισμὸς χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς ΙΑ'. ἑκατονταετηρίδος, μετὰ τὴν ἱδρύσιν τῆς Μονῆς.

Καίτοι νῦν, μεταβληθέντων τῶν καιρῶν, κατέστη ἡ νῆσος ἀφανής, χαμαὶ δ' ἔπεσεν ἡ «δαίδαλος αὐλὰ» ἐν ἣ ἄλλοτε οἱ λογάδες τοῦ ἔθνους ἠϋλίζοντο διδάσκοντες καὶ διδασκόμενοι οὐχ ἥττον ἀξιούται κατὰ καιροῦς τῆς ἐπισκέψεως ἐπισήμων ξένων—δουκῶν, πριγκήπων καὶ ἐπιφανῶν τῆς Ἑσπερίας λογίων μεταβαινόντων εἰς αὐτὴν διὰ τὸ ἱερὸν τοῦ τόπου καὶ τὴν ἐν τῇ Μονῇ βιβλιοθήκην, ἐν ἣ ἀπόκεινται σπουδαῖα χειρόγραφα ⁷⁾. Εἰς τῶν ξένων

¹⁾ Βιβλ. Γ'. 33 Ὅδ' (Πάχης ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς) ὑπὸ σπουδῆς ἐποιεῖτο τὴν διώξιν (τῶν νηῶν τῶν Πελοποννησίων) καὶ μέχρι μὲν Πάτμου τῆς νήσου ἐπεδίωξεν...

²⁾ Β' 10.

³⁾ Εἰς Διον. Οἰκ. Περιήγ. 530.

⁴⁾ Τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας ὁρ. ἐν τέλει τοῦ βιβλίου.

⁵⁾ Ὅδε ὅπου. ἐν τῷ κειμ.

⁶⁾ Ὁκ. Σ. Σταματιάδης ὁ διὰ βραχείων περιγράφας τὴν Πάτμον ἐν τῷ Ἡμερολ. Μ. Βρετοῦ (1865) εἰκάζει ὅτι ἡ ἡρημωσις αὐτῆς ἐπῆλθεν ἀπὸ τῶν πρώτων ἐπὶ χρόνων τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Σαρακηνῶν, διότι ἐν ἔτει 704 μ. Χρ. συμβάσας τῆς ἀλώσεως τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ Ἰωάννης Χαμενιάτης αἰχμάλωτος μετ' ἄλλων ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν φερόμενος καὶ εἰς Πάτμον πρῶσορμισθεὶς ἀναφέρει ὅτι εἶπεν αὐτὴν ἡρημον, ὅπουτ' ἐστὶ μετὰ τῶν λοιπῶν αἰχμαλώτων διψῆς σφοδρὰς τὰ ἀποτελέσματα.

⁷⁾ Περί τῶν χειρογράφων τούτων ἐπραγματεύθη διὰ μακρῶν ἐν περιοδικοῖς καὶ ἰδιαίτεροις φυλλαδίοις ὁ ἐπιφανὴς μεσαιωνοδίφης καὶ παντ' ἐμοὶ σεβαστὸς διδάσκαλος Ἰωάννης ὁ Σακελίων.

τούτων, Ἕλληνας εὐπατρίδης, ἐπισκεφθεὶς αὐτὴν πρό τινας ἔγραψεν ἐν τῇ «Ἐπιθεωρήσει τῆς Σκωτίας,» σπουδαίαν περὶ αὐτῆς πραγματείαν, ἐν ἣ ἑκτομερῶς καὶ λίαν γλαφυρῶς περιγράφει τὴν νῆσον, τὴν Μονὴν καὶ τὸν τόπον τῆς Ἀποκαλύψεως, πραγματεύεται δ' ἐν τέλει τὸ ζήτημα περὶ τῆς σχέσεως τῆς τοποθεσίας τῆς νήσου πρὸς τὴν Ἀποκάλυψιν παρατιθέμενος καὶ τὰς περὶ τούτου κρίσεις τοῦ διαπρεποῦς Ἑλλήνου θεολόγου Στάνλεϋ. Τὴν πραγματείαν ταύτην, ὡς μέγα ἔχουσιν τὸ διάφορον, μεταφράσαντες ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ ἐκδίδομεν νῦν ἐν ἰδιαιτέρῳ τεύχει μετὰ τινων ὑποσημειώσεων.

Μ. Η. ΜΑΛΑΝΔΡΑΚΗΣ.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ.

ΤΗΣ ΠΑΤΜΟΥ.

Ἡ νῆσος Πάτμος ἐπέχει σπουδαίαν θέσιν ἐν τῇ ἱερᾷ γεωγραφίᾳ τοῦ χριστιανισμοῦ, ἀλλὰ πολὺ σπανίως τυγχάνει τῆς ἐπισκέψεως τῶν ξένων, ὥς οἱ ἄλλοι ἱεροὶ τόποι· τακτικῇ δι' ἀτμοπλοίων συγκοινωνία δὲν ὑφίσταται ¹⁾, οἱ δὲ κάτοικοι, καίτοι πτωχοί, δὲν μεταβάλλουσι τὸ ἱερὸν τοῦ τόπου εἰς πηγὴν κέρδους διοργανοῦντες πλόας ἰδίᾳ διὰ τοὺς προσκυνητὰς καὶ προσκαλοῦντες τὸν ἔξω κόσμον νὰ πλουτίσῃ αὐτοὺς πληρόνων διὰ τὴν φιλοξενίαν καὶ τὰς ἀναμνήσεις τῆς εἰς τὴν νῆσον αὐτῶν περιηγήσεως. Πολὺ ὀλίγαι περιγραφαὶ τῆς Πάτμου ἐδημοσιεύθησαν ²⁾, εἰ καὶ ὁ τόπος ἔχει μέγα τὸ διάφορον. Ἡ τοποθεσία βεβαίως εἶναι αὐτῇ, ἥτις παρέστη εἰς τὰ ὄμματα τοῦ Ἰωάννου· εἶναι δὲ μίᾳ ἐκ τῶν ἑλληνικῶν ἐκεῖνων τοποθεσιῶν, αἵτινες ὁμοιάζουσι πολὺ πρὸς τὰς βο-

¹⁾ Ἀπὸ δὲ τῶν προσεγγίζουσι τὰ ἀτμόπλοια δύο ἑλλ. ἐταιριῶν τῆς Σμύρνης. Σημ. μετ.

²⁾ Ἡ σπουδαιότερα αὐτῶν εἶναι, νομίζομεν, ἡ «Περιγραφή τῆς νήσου Πάτμου καὶ τῆς νήσου Σάμου ὑπὸ V. Guérin» (Paris 1856) Ἡ παρούσα περιγραφή ἐγράφη ὅλη σχεδὸν ἐν Πάτμῳ καὶ πρὶν ἢ ὁ συγγραφεὺς ἀναγνώσῃ τὸ περισπούδαστον ἔργον τοῦ κ. V. Guérin. Εἶναι δὲ πληρεστερά αὐτοῦ ἐν τισιν, ἰδίως τοῖς ἀφορῶσι τὰς ἐκκλησίας, ἀλλ' ὑπολείπεται κατ' ἄλλα, ἰδίως ὡς πρὸς τὰ ἀρχαιολογικὰ καὶ τὰ ἱστορικὰ ἀντικείμενα· ἐδημοσιεύθη δ' ὡς ἐγράφη, ἀλλὰ προσετέθησαν τινες ὑποσημειώσεις ἐν αἷς παρατίθενται χωρία τοῦ γάλλου συγγραφέως. Κατὰ τὰ, οὐχὶ σπουδαῖα ἀντικείμενα, διαφέρει τῆς τοῦ κ. V. Guérin, τούτου δ' αἷτια εἶναι αἱ μεταβολαὶ αἱ γενόμεναι ἐν τῇ νήσῳ ἀπὸ τοῦ 1856 καὶ τὸ ὅτι ἴσως ἐκότερος τῶν συγγραφέων κακῶς ἀντελήφθη τι ἢ ἔλαβεν ἀνακριβεῖς πληροφορίες.

Ἐκ τῶν ἡμετέρων λίαν σύντομον περιγραφὴν τῆς Πάτμου ἔγραψαν, ὅσον ἡμεῖς γινώσκομεν, Ἰάκωβος ὁ Παγκαθῆς καὶ ὁ Ε. Σταματιάδης. Τὴν δ' ὑπὸ τοῦ διασήμεου Ε. Ρενὰν θαυμασίαν περιγραφὴν τῆς τοποθεσίας τῆς Πάτμου ὁρ. κατωτέρω ἐν τέλει τοῦ Α'. μέρους. Σημ. μετ.

ρειοδυτικὰς ἀκτὰς τῆς Σκωτίας. Εὐκρινῇ παράστασιν τοῦ ὄλου τῆς Πάτμου δύνανται νὰ ἔχῃ ὁ ἀποβλέπων πρὸς τινὰς τῶν μᾶλλον ἀγρίων καὶ ξηρῶν ἀκτῶν τῶν νήσων τῆς Σκωτίας, ὧν αὕτη διαφέρει μόνον κατὰ τὸ ζωηρόν σαπφειρῶδες χρῶμα τῆς θαλάσσης αὐτῆς, τὴν διαύγειαν τῆς ἀτμοσφαίρας, καὶ τὸ μᾶλλον μελάγχρουν τῇ φαιὸν τῶν βράχων τῆς. Εἶναι δὲ γραφικωτάτῃ ἕνεκα τῶν ἀγρίων τῆς σχημάτων καί, ὥς ἡ νῆσος Butø, παρέχει τὴν καλλίστην ἀπόψιν εἰς τὸν ἐπ' αὐτῆς εὐρισκόμενον μᾶλλον, ἢ εἰς τὸν βλέποντα αὐτὴν ἔξωθεν. Ἡ θέα αὐτῆς δὲν ἐμποιεῖ εἰς τὸν παρ' αὐτὴν διερχόμενον τόσῃ ἐντύπωσιν ὅσῃν ἡ τῶν ὀρέων τῆς Σάμου, τῶν ὑψουμένων ἀπέναντι αὐτῆς· ἀλλ' εἰς τὸν ἐπιβιβασόμενον ἐπ' αὐτῆς καὶ κατοπτεύοντα τοὺς λόφους καὶ τὰς κοιλάδας τῆς παρίστανται κάλλισται εἰκόνες, ἐν τε τοῖς ἐρήμους καίτοι περιωρισμένοις τοπείοις τῆς, καὶ τῇ εὐρείᾳ καὶ γοητευτικῇ ἀπόψει, ἣν παρέχει πανταχοῦ. Σχῆμα ἔχει τόσον ἀνώμαλον, ὥστε φαίνεται ὡς τι σύμπλεγμα πετρωδῶν λόφων, συνδεομένων δι' ἀμμωδῶν ἰσθμῶν καὶ χωρίζομένων διὰ βαθέων ὄρων, ἐν ᾧ ἄλλοι λόφοι, ὅλως ἀποκεχωρισμένοι, ὑψοῦνται ἀπὸ τῆς θαλάσσης πέραν τῶν ἀκτῶν αὐτῆς ἐν σχήματι νησιδίων. Καθόλου δὲ εἶναι ξηρά· ἐπὶ τοῦ σωροῦ τῶν βράχων, καὶ τῶν πετρῶν αὐτῆς φαίνεται πού ἀραιὰ βλάστησις ὑποφαίου χόρτου. Ἡ καλλιεργήσιμος γῆ κεῖται παρὰ τοὺς λιμένας καὶ εἰς ὀλίγας κοιλάδας, καὶ ἀποτελεῖ μικρόν τι μέρος τῆς ἐπιφανείας τῆς νήσου, ἐξαιρουμένου τοῦ Βορείου διαμερίσματος. Δένδρα καὶ θάμνους ἔτι, π. χ. ροιὰν ἢ ἀραβοσυκὴν σπανίως δύνανται εἰς ν' ἀπαντήσῃ, ἐκτὸς μόνον ἐν τοῖς ὀλίγοις κήποις. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς νήσου διασταυροῦται ὑπὸ λιθίνων τειχῶν, ἅτινα χωρίζουσι τὰ διάφορα κτήματα. Οἱ κάτοικοι, 3000 σχεδὸν τὸν ἀριθμόν, εἶναι πτωχοί· τὰ παραγόμενα γεννήματα δὲν ἀρκοῦσι πρὸς διατροφὴν των ¹⁾ καὶ ὁ φόρος ὁ ἐκ 200 λιρῶν, ὃν μετ' ἄλλων

¹⁾ Κατασκευάζουσιν καὶ ὀλίγον ἐξαίρετον γλυκὺν οἶνον ἀσχολοῦνται δὲ περὶ τὴν οὐρογαλιείαν ²⁾ καὶ αἱ γυναῖκες ἔχουσι μεγάλην ἐπιτηδεύουσαν περὶ τὸ πλέκεν περιπόδια.

²⁾ Σπογγαλιεῖς δὲν εἶναι οἱ Πάτμοι, ἀλλ' οἱ γείτονές των Καλύμνιοι οἱ, Σιμαῖοι οἱ Αἰγινήται καὶ τινες μικρασιανοί. Σημ. μετ

100, ἃς δίδει ἡ μονή, ὀφείλουσι ν' ἀποτίωσιν ἑτησίως τῇ Πύλῃ
 λαν ἐπιβαρύνει αὐτούς. Εἶναι ὅμως ζήτημα ἂν θὰ βελτιωθῇ ἡ
 κατὰστασις των κατὰ πολὺ διὰ τῆς ἐνώσεως αὐτῶν μετὰ τῶν ἐ-
 λευθέρων νήσων τῆς Ἑλλάδος, ἃς, αἰθρίας οὔσης, βλέπουσιν ἀπὸ
 τῶν παραλίων των. Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις παρέχει εἰς αὐτοὺς
 μεγάλην ἐλευθερίαν, τὸ μὲν ἕνεκα τῶν συνθηκῶν, αἵτινες συνω-
 μολογήθησαν ὅτε ἡ νῆσος αὕτη καὶ ἄλλαι ἀντηλλάγησαν ἀντὶ τῆς
 Εὐβοίας, τὸ δὲ διότι ὀλίγα ἔχει ν' ἀπολέσῃ. Ἐὰν ἐνωθῶσι μετὰ
 τῶν ἐλευθέρων ὁμοεθνῶν των, πλείοτερα χρήματα ἴσως θὰ δαπα-
 νηθῶσιν εἰς δημόσια ἔργα ἢ ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις, ἀλλ' ὁ φόρος,
 τοῦλάχιστον, δὲν θὰ ἐλαττωθῇ, καὶ θὰ ὑποβληθῶσιν ὑπὸ τὸν νό-
 μον τῆς γενικῆς στρατολογίας καὶ τῆς ἑτησίας κλήσεως εἰς τὴν
 ἐφεδρείαν, ὧν νῦν εἶναι ἀπηλλαγμένοι. Πρὸς τοῦτοις πολὺ πιθανὸν
 ἡ ἐκκλησιαστικὴ νομοθεσία τῆς Ἑλλάδος νὰ παρακωλύσῃ τὸ ἀγα-
 θοεργὸν τῆς μονῆς, ἥτις δύναται νὰ κληθῇ τὸ στήριγμα τῆς
 νήσου.

Πάντες οἱ κάτοικοι τῆς Πάτμου εἶναι χριστιανοὶ καὶ Ἕλλη-
 νες τὴν τε καταγωγὴν καὶ τὴν γλῶσσαν, ἣν λαλοῦσι μετὰ μεγά-
 λης ὀρθοεπειας· τηροῦσι δ' ἀκριβέστατα τὰ θρησκευτικὰ δόγμα-
 τα ¹⁾. Μωαμεθανοὶ κατοικοῦσιν ὀλίγοι, περὶ τὴν ἡμίσειαν διωδε-
 κάδα, ὑπάλληλοι τῆς κυβερνήσεως· αὐτὸς δὲ διοικητὴς εἶναι χριστια-
 νός. Διακρίνεται δ' ἰδίως ἡ Πάτμος ἐπὶ τῇ ὑπερμέτρῳ πληθύνει τῶν
 ἐκκλησιῶν αὐτῆς, αἵτινες ἀριθμοῦνται κατὰ ἑκατοντάδας· θπυ καὶ
 ἂν στρέψῃ τις τὸ βλέμμα θὰ ἴδῃ καὶ τινὰς ἐξ αὐτῶν καὶ εἰς τὰ
 ἀραιῶς κατοικημένα μέρη νομίζει τις ὅτι εἶναι πλείοτεραι ἐκκλη-
 σίαι ἢ οἰκίαι· ἴστανται δ' αὗται ἡνωμένοι κατὰ δυάδας ἢ τριάδας,
 καὶ κατὰ συμπλέγματα, ὥσθι χωρίδια· πᾶσαι δὲ εἶναι μικραί· αἱ
 μεγαλτεραι ἔχουσι θόλους, ἀλλ' αἱ πλείστα εἶναι μικρά, ἐπιμή-
 κη καὶ θολωτὰ δωμάτια μετὰ μικρᾶς κατὰ τὸ τέλος ἀψίδος, χωροῦσι
 δ' οὐχὶ πλείοτερος τῶν 20 ἢ 30 ἀνθρώπων. Ὅλίγαι μόνον εἰ-

¹⁾ Ὁ κ. Guérin λέγει ὅτι, ὡς κατὰ τὴν ἐκ Πάτμου βραχυχρόνιον διαμονὴν του.
 παρετήρησεν, ἡ δημοσία θρησκεία εἶναι ἀρίστη καὶ ὁ γάμος ἐν μεγίστῃ τιμῇ καὶ σεβασμῷ

ναι ἡρειπωμένοι· αἱ πλείσται, ἐπισκευαζόμεναι ἐκάστοτε, διατηροῦνται καλῶς, καὶ μετὰ μεγάλης ἐπιμελείας καὶ καθαριότητος. Ἐν πλείοσιν ἡλειουργία τελεῖται μόνον τὰς ἐπισήμους ἑορτάς, ἐν ἄλλαις δὲ καθ' ὥρισμένον καιρὸν ἢ καὶ πάντοτε, ἐν θλαῖς δὲ σχεδὸν ὁ λαὸς ἐκδηλοῖ τὴν εὐσέβειάν του ἀνάπτων τὰς κανδήλας καὶ θυμιῶν, ἅμα δὲ καὶ διὰ χλοερῶν ἀνθέων στολίζων τὰς εἰκόνας.

Αἱ ἐκκλησίαι αὗται ἔχουσι τινὰς τοπικὰς ἰδιότητας· ἡ διακόσμησις τοῦ εἰκονοστασίου, τοῦ διαχωρίζοντος τὸ ἱερὸν ἀπὸ τοῦ κυρίως ναοῦ ἔχει τι τὸ ἰδιαίτερον. Ἐν πᾶσι τοῖς ναοῖς τῆς Πάτμου εἶναι τοῦτο κατεσκευασμένον ἐκ ξύλου καὶ καθόλου λεπτόν, ἐν ᾧ ἄλλαχοῦ συνήθως κατασκευάζεται ἐκ λίθου ἢ μαρμάρου, εἶναι δ' ἀνοικτὸν πρὸς τὰ ἄνω ὁμοιάζον τῷ τῶν δυτικῶν τέμπλῳ τοῦ ἱεροῦ (chancel—screen). Ἄλλαχοῦ συνήθως τὸ ἱερὸν ἔχει τρεῖς θύρας, τὴν Ὁραίαν Πύλην, τὴν κατέναντι τῆς ἀγ. Τραπεζῆς καὶ δύο ἄλλας κατὰ τὸ Β. καὶ Ν. τοῦ ναοῦ, δι' ὧν εἰσέρχεται τις εἰς τὴν Πρόθεσιν καὶ τὸ Διακονικόν· ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχει πρὸς τὸ Διακονικὸν θύρα. Τὰ τρία τοῦ ἱεροῦ τμήματα δὲν χωρίζουσι τοῖχοι, ἐν οἷς εἰσὶ θύραι, ὡς ἄλλαχοῦ· αἱ θύραι τοῦ εἰκονοστασίου ἔχουσι συνήθως ἄλλαχοῦ θυρώματα εἰκονογραφημένα· ἐνταῦθα μόνον παραπετάσματα. Συνήθως ἐν τῷ εἰκονοστασίῳ, παρὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, τὴν πρὸς Νότον τῆς Ὁραίας Πύλης, εἶναι τεθειμένη ἡ τοῦ Προδρόμου καὶ, παρὰ τὴν τῆς Θεοτόκου, τὴν πρὸς Βορρᾶν, ἡ τοῦ ἁγίου, ἐφ' οὗ τῷ ὀνόματι τιμᾶται ὁ ναός, ἢ ἡ τοῦ ἁγίου τῆς ἑορτῆς· ἐνταῦθα σπανίως ὑπάρχουσι πλείοτεραι τῶν τριῶν εἰκόνων ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ, δηλ. ἡ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ τῆς Θεοτόκου καὶ ἡ τοῦ προστάτου τοῦ ναοῦ, ἀντὶ τῆς τοῦ Προδρόμου. Τὰ ἔμπροσθεν τοῦ εἰκονοστασίου κηροπήγια, ἅτινα συνήθως εἰσὶ κατεσκευασμένα ἐκ ξύλου εἶναι λίαν περιέργου βυζαντινοῦ, ἂν οὐχὶ κλασικοῦ ρυθμοῦ· ἐπερείδονται δ' ἐπὶ τεσσάρων ποδῶν καὶ σύγκεινται ἐκ τεσσάρων λεπτῶν ἡνωμένων τόξων, ἅτινα συμπλέκονται ἐν τῷ μέσῳ.

Τὸ νοτιώτατον διαμέρισμα τῆς Πάτμου σύγκειται ἐκ συμπλέγ-

ματος ἀκατοικήτων καὶ ξηρῶν λόφων, ὧν ὁ ὑψηλότερος (889 ποδ.)
 ὀνομάζεται Πρασόβουνον. Ἀπὸ τοῦ νοτίου μέρους τοῦ συμπλέγμα-
 τος τούτου φέρεται πρὸς τὴν θάλασσαν σωρὸς διεσπασμένων βρά-
 χων, ἔφ' ὧν ρήγνυνται τὰ κύματα ἔχων ἀξιοσημείωτον ὁμοιότητα
 πρὸς τὸ Needles τῆς νήσου Wigt. Τὸ νότιον τοῦτο διαμέρισμα
 χωρίζεται σχεδὸν ἀπὸ τῶν λοιπῶν διὰ δύο βαθέων λιμένων, τοῦ
 Σταυροῦ πρὸς Δ. καὶ τοῦ Τράγου ¹⁾ πρὸς Ν. κεχωρισμένων ἀπ'
 ἀλλήλων ὑπὸ χαμηλοῦ ἀμμώδους ἰσθμοῦ, οὗ ἐν τῷ μέσῳ, ἐπὶ
 μικροῦ ὑψώματος, ἵσταται ἡ ἐκκλησία τοῦ Σταυροῦ, παρ' αὐτὴν
 δὲ κεῖται ὀλίγη καλλιεργήσιμος γῆ, καὶ δύο ἢ τρεῖς οἰκίσκοι. Ἐν
 τῷ λιμένι τοῦ Τράγου κεῖται ἡ ἀκατοίκητος νήσος «Τραγονήσι»,
 ὅπως σχεδόν, ἀλλ' ἐν πολὺ μεγαλειτέρῳ μέτρῳ, ἡ Ἱερὰ Νήσος
 κεῖται ἐν τῷ λιμένι τοῦ Lamdash.

Ἐν τῷ μετὰ ταῦτα ἐπομένῳ διαμερίσματι τῆς νήσου ὑπάρ-
 χουσι πλεῖσται θέσεις καὶ ἀντικείμενα κινουόμενα τὸ διάφορον. Ἐπὶ
 τῆς κορυφῆς τοῦ κατὰ τὸ κέντρον λόφου ὑφύεται ἡ μεγάλη μο-
 νή, ἔχουσα περὶ ἑαυτὴν τὰς λευκὰς τῆς πόλεως οἰκίας, αἵτινες
 συμπυκνοῦνται ὑπὸ τὰ παρεμπερῆ πρὸς τὰ φρουρίου τεῖχη της,
 καὶ οὕσα τὸ κυριώτερον ἀντικείμενον τὸ ἐλκύνον τὰ βλέμματα τοῦ
 πλησιάζοντος πρὸς τὴν νήσον· ὅλον δὲ τὸ σύμπλεγμα τοῦτο κομ-
 φῶς περιστέφεται ὑπὸ σειρᾶς τεσσάρων μεγάλων ἀνεμομύλων πρὸς
 Ἀνατολὰς καὶ ἑνὸς μεμονωμένου πρὸς Δυσμάς. Εἰς τοῦτο τὸ δια-
 μέρισμα ἀνήκει λίαν περίεργος ἀπομεμονωμένος βράχος κείμενος ἐν
 τῷ λιμένι τοῦ Τράγου καὶ ἐνούμενος μετὰ τῆς ξηρᾶς, κατὰ τὴν
 ΒΔ. αὐτοῦ γωνίαν, διὰ στενοῦ τεμαχίου γῆς· ὁ μέγας οὗτος βράχος,
 ὅστις διεσχίσθη πρὸ δώδεκα ἐτῶν ὑπὸ κεραυνοῦ καὶ τούτου ἐνε-
 κεν ὑπέστη μεγάλην ἀλλοίωσιν κατὰ τὸ σχῆμα φέρει πολλὰ ση-
 μεῖα ἀνθρωπίνης χειρὸς τῶν κλασικῶν χρόνων, ὥς λέγεται, πολὺ
 ὁμοιάζοντα πρὸς ἄλλα λίαν ἀρχαίας ἐποχῆς, ἀπαντώμενα ἀλλα-
 χοῦ τῆς Ἑλλάδος. Ἐν τῇ πρὸς τὴν θάλασσαν πλευρᾷ αὐτοῦ

¹⁾ Ἀλ. «Ἀγροίκου.» Σημ. μετ.

υπάρχουσι κανονικαὶ βαθμίδες φέρουσαι εἰς τὴν κορυφὴν, ὅπου εἶναι βαθὺ ρήγμα ἀνοιχτὸν πρὸς τὴν Ξηράν, ἀπολήγον δ' ἐν τῷ μέσῳ τοῦ βράχου εἰς φρέαρ ἢ δεξαμενὴν πλήρη ὕδατος. Αἱ δὲ ἰδιαίτεραι κατατομαί, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι αἱ βαθμίδες, φαίνονται ὡς θέσεις κατεσκευασμέναι πρὸς ἀνάρτησιν ἀφιερωμάτων ἢ πινακίων. Πιθανώτατα ἐπὶ τοῦ βράχου τούτου ἦτο ἀρχαῖόν τι ἱερὸν ἴσως τῆς «ἀναδυομένης» Ἀφροδίτης, καθόσον φαίνονται ἐπὶ τῆς βάσεως αὐτοῦ ἐρείπια ναΐσκου Παναγίας «τῆς Φυλαττομένης» λέγεται ὅτι πρότερον ἦτο ἐπ' αὐτοῦ ἀναχωρητήριον μοναχῶν.

Ἐντεῦθεν, ἀπὸ τῆς παραλίας, ἐκτείνεται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς νήσου κοιλὰς διαχωρίζουσα ἀτελῶς τὸ νότιον μέρος τοῦ συμπλέγματος τούτου τῶν λόφων ἀπὸ τοῦ βορείου, ὅπου ἴσταται ἡ μονή. Ἐν τῷ μέσῳ καὶ ταῖς πλευραῖς τῆς κοιλάδος ταύτης ὑπάρχει πολλὴ ἀρόσιμος γῆ καὶ ὀλίγαι οἰκίαι. Τὸ κυριώτατον δ' ἀντικείμενον ἐν τῷ τμήματι τούτῳ εἶναι τὸ ὄρος τοῦ ἁγ. Ἡλίας, τὸ ὑψηλότερον τῆς νήσου (874 πδ.), ὅπερ εἶναι ἡ ὑψίστη ἄκρα σωροῦ βράχων ὑψομένου ἀποτόμως ἀπὸ τῶν ὑδάτων τοῦ λιμένος τοῦ Σταυροῦ, κατὰ τὴν δυτικὴν πλευράν. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ ὑπάρχει σύμπλεγμα οἰκοδομημάτων, ἀποτελούμενον ἔκ τινων ὀρωματίων καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγ. Ἡλίας, ἥτις εἶναι θολωτὴ καὶ εὐμεγέθης, ἔχει δὲ λίαν κομψὸν ξύλινον εἰκονοστάσιον ὅλως ἐπιχρυσωμένον. Ἀπὸ τοῦ ὄρους τούτου παρίσταται θελκτικὸν πανόραμα τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, κατὰ τε τὴν Εὐρωπαϊκὴν καὶ τὴν Ἀσιατικὴν πλευράν· ἡ θάλασσα φαίνεται περιβάλλουσα τὴν Πάτμον καθόλου, πλὴν ὅπου λόγοι τινες ἐγείρονται ἄνωθεν τῆς γραμμῆς τῆς θέας καὶ ἐφάπτονται τῆς μεμακρυσμένης τοποθεσίας γειτονικῶν τινων νήσων. Ἐν τῇ πλησιεστάτῃ δὲ γραμμῇ τῆς θέας, τὸ ὄρος Μυκάλη ὑψοούμενον ἀπὸ τοῦ Λάτμου κατὰ τὸ ΒΔ. παρατείνεται μέχρι τῆς Σάμου, καὶ ἡ θάλασσα ἐκτεινομένη πρὸς τὴν Χίον διασχίζεται ὑπὸ τῆς Ἰκαρίας, ἐν ᾧ ἀπωτέρω πρὸς Δ. φαίνεται ἡ Τήνος, ἡ Δῆλος καὶ ἡ Μύκονος καὶ πρὸς Ν. ἡ Νά-

ξος, ἡ Ἀμοργὸς, ἡ Ἀστυπάλαια, καὶ πρὸς τὴν ἀσιατικὴν πλευρὰν ἡ Κῶς, ἡ Κάλυμνος καὶ ἡ Λέρος. Τοιαύτης θείας σπανίως δύναται τις ν' ἀπολαύσῃ ἀλλαχοῦ τῆς γῆς, πλὴν ἐν τῇ Αἰγαίῳ. Αἱ αἰσθήσεις καταγοητεύονται ὑπὸ τῆς καλλονῆς αὐτῆς, ἡ δὲ διάνοια ἐξευγενίζεται ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν ἀναμνήσεων, ἀλλὰ βαθύτερα αἰσθήματα ἐγείρονται παρὰ τῷ χριστιανῷ, ὅτε οὗτος ἱστάμενος ἐπὶ τῆς νήσου τῆς καθηγιασμένης τῇ δυνάμει τῆς ζωῆς αὐτοῦ θρησκείας, ἐνατενίζει ἐπὶ τοὺς τόπους ἐκείνους, οἵτινες ποτὲ ἐτιμῶντο ὡς ἱερὸν τῆς Ἡρας, ¹⁾ γενέτειρα γῆ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος ²⁾, καὶ σκηνὴ τοῦ θεσμοῦ τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Ἀριάδνης ³⁾.

Τὸ Ἄν ἄκρον τῆς κοιλάδος, περὶ ἧς ἀνωτέρω εἴπομεν, καταλήγει δι' ἀποκρήνου κοίτης χειμάρρου εἰς μικρὸν στενὸν δέλτα, ὅπερ εἶναι τὸ μᾶλλον καρποφόρον μέρος τῆς νήσου. Περιοριζόμενον πρὸς Δ. Ἄν καὶ Ν. ὑπὸ κρημνῶν, ἀνωθεν τῶν ὀρεινῶν, πρὸς Ν. ὑψοῦται τὸ ὄρος τοῦ ἁγ. Ἡλίας, κατὰ τὸ Δυτικὸν μέρος ἀνοίγεται πρὸς τὴν θάλασσαν καλεῖται δὲ «κῆπος τοῦ Ὁσίου,» δηλ. τοῦ Χριστοδοδούλου, τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς μονῆς. Ἡ νότιος αὐτοῦ πλευρὰ εἶναι δασώδης κατωφέρεια, ἐπὶ ὀλίγων δὲ στρεμματίων γῆς κεῖται κῆπος μετ' ὀπωροφόρων δένδρων, ἐν μεγάλῃ ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἄλλα μέρη τῆς νήσου. Ἐνταῦθα εἶναι καὶ φρέαρ, οὗ τὸ ὕδωρ λέγεται ὅτι ἐξῆγαγεν ὁ Χριστόδουλος ἐκ πέτρας· εἶναι δὲ τοῦτο ὑφάλμυρον, καίτοι οὐχὶ δυσάρεστον τὴν γεῦσιν. Ἐν τῷ θελκτικῷ τούτῳ τόπῳ εἶναι καὶ ἐξοχικὴ τις οἰκία, παρ' ἣ κεῖται ὁ ναὸς τῶν ἁγ. Ἀναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ, οἵτινες ἐθεράπευσαν δωρεὰν τοὺς πτωχοὺς καὶ ἔλαβον ἐπὶ Μαξιμιανοῦ τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου. Κατὰ τὸ ἄκρον τῆς μικρᾶς ταύτης κοιλάδος, πρὸς τὴν ξηράν, εἶναι ἀπόκρημνόν τι ὕψωμα κεκαλυμμένον ὑπὸ ἀραβοσυκεῶν καὶ ἄλλων θάμνων, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου ἱσταται ὑψηλός

¹⁾ Ἡ Σάμος.

²⁾ Ἡ Δῆλος.

³⁾ Ἡ Νάξος. Σημ. μετ.

τις καὶ τειχοειδὴς περίβολος, ἐντὸς τοῦ ὁποῦ καίται ὁ ναὸς τῆς Εὐαγγελιστρίας. Ἀναβαίνων τις ἀπὸ τοῦ κήπου τούτου, ἀφ' οὗ διέλθῃ ποτάμιόν τινα ὁδὸν εὐρίσκει ἐνώπιόν του, ἀριστερόθεν τῆς κοιλάδος, τὴν ἀξίαν λόγου ἀρχαίαν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας «Κυρίας Ἐλεούσης,» ἥς ἀνωθεν εἶναι διεσπαρμέναι οἰκίαι, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἠΰξησεν ἀνεπαισθήτως, μέχρις οὗ προσήγγισαν εἰς τὰ ἀπότομα τεῖχη τῆς γυναικείας μονῆς καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν τὴν περιβάλλουσιν τὸ ἀνδρικὸν μοναστήριον.

Η Μ Ο Ν Η.

Ἡ μεγάλη μονὴ τοῦ ἁγ. Ἰω. τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, ἥτις εἶναι τὸ κυριώτερον καθίδρυμα τῆς νήσου, ἰδρῦθη κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τῆς ΙΑ'. ἑκατονταετηρίδος ὑπὸ τινος μοναχοῦ καλούμενου Χριστοδοῦλου τυχόντος τῆς εὐνοίας καὶ τῆς ὑποστηρίξεως τῶν αὐτοκρατόρων Νικηφόρου καὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ. Ἐγεννήθη δ' οὗτος ἐν Βιθυνίᾳ ἐκ γονέων πλουσίων περὶ τὸ 1020 ¹⁾ καὶ ὠνομάσθη Ἰωάννης. Κατ' ἀρχὰς ἀνεχώρησεν εἰς τινὰ μονὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους Ὀλύμπου, παρὰ τὴν Προῦσαν, ἀλλὰ, μετὰ, τὸν θάνατον τοῦ προῖσταμένου του, ἀπῆλθε χάριν προσκυνήσεως εἰς Ρώμην ²⁾ καὶ ἐκεῖθεν εἰς Παλαιστίνην, ὅπου εἰσῆλθεν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγ. Σάββα. Ἀλλὰ τῶν μωαμεθανῶν Ἀράβων καταλαβόντων τὴν μονὴν καὶ φονευσάντων πολλοὺς τῶν μοναχῶν, οἱ ἐπιζήσαντες ἔφυγον διὰ τινὰ χρόνον, καὶ ὁ Χριστόδουλος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰσῆλθεν εἰς μοναστήριον ³⁾ λίαν αὐ-

¹⁾ Πλείονα περὶ τοῦ βίου τοῦ ὁσ. Χριστοδοῦλου καὶ τῆς ἰδρύσεως τῆς μονῆς ὅρ. ἐν τῇ περιπουδαστῇ βίβλῳ. «Ἀκολουθία ἱερὰ τοῦ ὁσ. καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Χριστοδοῦλου.» κ. τ. λ. ἐκδ. Γ' «ἣ προσετέθησαν ἡ Γ' ποτὶ πωσις αὐτοῦ, ὁ ἐν πλάτει βίος, δύο ἐγκώμια καὶ διήγησις θαύματος αὐτοῦ νῦν πρῶτον ἐκδιδόμενα ἐπιμελείᾳ καὶ φροντίδι Κυρίου ἱεροῦ. Βοῖνη. Ἐν Ἀθήναις 1884.» Σημ. μετ.

²⁾ Αὐτὸς ὁ ὁσ. Χριστόδουλος οὐδὲν λέγει περὶ τῆς εἰς Ρώμην μεταβάσεώς του ἐν τῇ «Ὑποτυπώσει πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς,» ἐν ἣ προτάσσει τὴν αὐτοβιογραφίαν του· τοῦτο ἀναφέρουσιν Ἰωάννης ὁ μητρ. Ρόδου, ὁ συγγράψας τὸν βίον του καὶ οἱ ἐγκωμιασταὶ αὐτοῦ Ἀθανάσιος ὁ πατριάρχης Ἀντιοχείας καὶ Θεοδόσιος μοναχός, ὁ Βυζάντιος (ὁρ ἐνθ. ἀνωτ.) Σημ. μετ.

³⁾ Ἐπὶ τοῦ παρὰ τὴν Μίλητον ὄρους Λάτμου. Σημ. μετ.

στηρᾶς πολιτείας, ὅπου πρόχρηθι εἰς ἡγούμενον καὶ μετὰ ταῦτα εἰς προϊστάμενον τῶν ἐν ὅλῃ τῇ περιφερείᾳ ἐκείνῃ μοναχικῶν κοινοτήτων ¹⁾). Ἐπειδὴ δὲ τὸ μοναστήριόν του κατεστράφη ὑπὸ πειρατῶν ²⁾ προσεκλήθη νὰ ἡγουμενεύσῃ τῆς κοινότητος τῆς Κῼ, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον πεισθεὶς ὅτι οἱ ἐκεῖ μοναχοὶ ᾤσαν διεφθαρμένοι ὑπὸ τοῦ πλούτου, ἀνεμ' ἐλπίδος τινος διορθώσεως, ἀπεχώρησε μετὰ τῶν μαθητῶν του καὶ ἐξητήσατο παρὰ τοῦ αυτοκράτορος τὴν Πάτμον, ἔρχμον τότε οὖσαν ³⁾. ἐπέτυχε δὲ τοῦ ποιημένου ἀφ' οὗ πρότερον, κατ' αἴτησιν τοῦ αυτοκράτορος, ἐπεχείρησε ν' ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τῶν μοναστηρίων τῆς Ζαγοράς ⁴⁾, ἀλλὰ δὲν ἐγένοντο δεκταὶ αἱ μεταρρυθμίσεις τοῦ ὑπὸ τῶν ἐκεῖ μοναχῶν ⁵⁾. Ἀνυπέρβλητοι σχεδὸν ᾤσαν αἱ δυσκολίαι, ἃς ὑπέστη ἐν Πάτμῳ, ἐπὶ τέλους δ' ἠναγκάσθη, ἕνεκα τῶν πειρατῶν, ν' ἀποχωρήσῃ εἰς Εὐβοίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὴν τεσσαρακοστὴν τοῦ 1101 ⁶⁾. Πρὸ τοῦ θανάτου του παρήγγειλεν εἰς τοὺς μαθητάς του νὰ μεταφέρωσι τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰς Πάτμον, οὕτω δὲ καὶ ἐγένετο καὶ τώρα ἀναπαύεται ἐκεῖ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν του ⁷⁾.

¹⁾ Κατ' αἴτησιν τῶν ἐκεῖ μοναχῶν διωρίσθη ὑπὸ τοῦ οἰκουμ. πατρ.άρχου Κοσμᾶ «πρώτος» ἢ ἀρχιμανδρίτης παντὸς τοῦ ὅρους ("Ορ. Ἀκολ. σελ. 70 καὶ 120.) Σημ. μετ.

²⁾ Ἀπῆλθε πρώτων εἰς τὸ ἀπέναντι τῆς Κῼ ὄρος τῆς Καρίας Στρίβηλον ὅπου διέμενεν ἐπὶ τινα χρόνον, εἰτα δ' εἰς Κῼν. Σημ. μετ.

³⁾ Αὐτὸς ὁ δσ. Χριστοδούλος οὕτως ἐκτίθησιν ἐν τῇ «ὑποτυπώσει» αὐτοῦ τοὺς λόγους, ὧν ἕνεκεν ἐξελέξατο τὴν Πάτμον εἰς ἀναχώρησιν. «Ἐπέτεινέ μοι δὲ μοι τὸν πόθον καὶ ἡ ἐν αὐτῷ (τῷ νηρίῳ τῆς Πάτμου) τοῦ ἐν ἀπυλόοις ἀγαπητοῦ τῷ Χριστῷ, τοῦ Εὐαγγελιστοῦ καὶ παρθένου, ἐμφιλοχώρησις καὶ ἡ αἰδῖμος ὁπτασία καὶ παμμακάριστος ἐκείνου ἔκστασις καὶ ἀλλοίωσις, ἡ τε τῆς θεολογίας ὀψηλὴ καὶ οὐράνιος μυσταγωγία, καὶ ἡ τοῦ Εὐαγγελίου βροντώδης καὶ θεόφθογγος ὁπαγόρευσις. Δι' ἃ πάντα καὶ τῷ Συναίῳ παραβάλλων τὴν Πάτμον, ἐκείνου ταύτην ὑπερετίθουν, κατὰ τοσοῦτον τὸ πρωτεῖον ταύτῃ ἀποδιδούς καθ' ὅσον προσημοτέραν οἶδα τῆς σκιάς τὴν χάριν καὶ τῶν ἐμφάσεων, τὴν ἀλήθειαν τοῦ γράμματός τε, τὸ πνεῦμα καὶ τῆς ἐν πλαξὶ νομοθεσίας, τὸ Εὐαγγέλιον.» Σημ. μετ.

⁴⁾ Ἐν Θεσσαλίᾳ.

⁵⁾ Ὑπέβαλε τῷ αυτοκράτορι «Ὅρον τοῦ κατὰ θεὸν πολιτεύματος» οὗτινος περίληψιν δίδει ὁ βιογράφος αὐτοῦ Ἰωάννης. Σημ. μετ.

⁶⁾ Γραμ. 1093 Σημ. μετ.

⁷⁾ Ὁ συγγραφεὺς ὁμολογεῖ χάριτας διὰ τὰς περὶ τοῦ δσ. Χριστοδούλου πληροφορίες καὶ ἄλλα τινὰ τῷ δομινικανῷ μοναχῷ Βαννουτέλλῃ, ὅστις ἐξέδωκε φυλλάδιον ὑπὸ

Ἡ μονὴ ἴσταται ἐπὶ λόφου (600 ποδ. ὑψ.) ἐν τῷ κέντρῳ σχεδὸν τῆς νήσου, ὃ μεγαλείτερος δ' αὐτῆς ναὸς κατέχει τὴν θέσιν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος, οὗ ἡ οἰκοδομὴ ἀπεδίδοτο τῷ Ὁρέσῳ¹⁾. Εἶναι δ' ὡς εἴπομεν, τὸ περιφανέστερον τῶν ἐν τῇ νήσῳ οἰκοδομημάτων καὶ ἀπὸ τινος ἀποστάσεως φαίνεται ὥς τι μεσαιωνικὸν φρούριον, ἀναμιμνήσκον, κατ' ἐλάχιστον βαθμὸν, τὸ ἐν Ἀβινιῶνι παπικὸν παλάτιον. Πέριξ αὐτῆς, ἐπὶ τοῦ λόφου, κεῖται ἡ πρωτεύουσα τῆς νήσου, ἣτις εἶναι ὀλίγον μεγαλειτέρα κωμοπόλεως ἔχουσα ὠραίας λιθίνας οἰκίας πολυώρους, μακρόθεν δὲ αὐτῇ τε καὶ ἡ μονὴ φαίνονται μεγαλείτεροι. Ἡ μονὴ νῦν οἰκεῖται ὑπὸ 45 σχεδὸν μοναχῶν, ὃ δὲ Ἡγούμενος αὐτῆς ἔχει ὑπὸ τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ δικαιοδοσίαν ὅλην τὴν νήσον. Ἀρχιερεὺς τις ἀναχωρητῆς κατοικεῖ ἀλλαχοῦ, προσκαλεῖται δὲ μόνον πρὸς τέλεσιν ἱεροπραξιῶν, ἰδιαζουσῶν τῷ βαθμῷ του²⁾. Ἡ ἐν ταύτῃ τῇ μονῇ πειθαρχία δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐν τῇ Δύσει ὡς λίαν χαλα-

τὴν ἐπιγραφὴν «Un quinto sguardo all' Oriente--Patmos» (Rome 1884), ὅπερ εἶναι μᾶλλον ἐκθεσις τῆς περιγραφῆς καὶ τῶν παρατηρήσεων τοῦ, ἡ περιγραφή τῆς νήσου. Τὸ ἔργον τοῦτο ὡς καὶ τὰ πρὸ αὐτοῦ «squadri La Palestina, Monte Athos, la Morea, Constantinopoli,» εἶναι μεγάλης ἀξίας αὐτὰ καθ' ἑαυτά, καὶ καταδεικνύουσι τρανῶς πῶς ἄνθρωπος ἔχων τόσον αὐστηρὰς ἀρχάς, ὡς αὐτός, δύναται ἐν τῇ ἐν Χριστῷ ἀγάπῃ, ν' ἀναγνωρίσῃ προδότης τὸ ἀγαθὸν καὶ ἐν ἐκείνοις, οἵτινες διαφέρουσιν αὐτοῦ κατὰ τὰς πεποιθήσεις. Αἱ παρὰ τῷ κ. Guerin περὶ τοῦ Χριστοδοῦλου βιογραφικαὶ σημειώσεις, ὅς οὗτος ἤρυσθη ἐκ χειρογράφου τῆς ἐν τῇ μονῇ βιβλιοθήκης εἶναι πληρέστεραι. παρ' αὐτοῦ δὲ φαίνεται ἐρανοθεῖς καὶ ὁ Βαννοτέλλης.

¹⁾ Κατὰ τινὰ ἀναθηματικὴν ἐπιγραφὴν ἀνακαλυφθεῖσαν ἐν τῇ μονῇ ἐπὶ τινος τάφου Ὁρέστης ὁ υἱὸς τοῦ Ἀγχεμένονος μετὰ τὸν φόνον τῆς μητρὸς τοῦ Κλυταιμνήστρας καταδικαζόμενος ὑπὸ τῶν Ἑριννῶν κατέφυγεν εἰς Πάτμον καὶ ἀνῆγειρεν ἐκεῖ τὸν ναὸν τῆς «Σκοθίας ἢ Ταυροπόλου» Ἀρτέμιδος. Περὶ τούτου ἴδ. Ἰω. Σακελ. ἐν Ἀρχαιολ. Ἑφημ. τεύχ. ΙΑ'. 1862 καὶ Lud. Rossii Inscript. Graec. inedit Fascicul II Athen 1842. Ἐπὶ τοῦ ὅς Χριστοδοῦλος ἐσώζοντο ἐπὶ τὰ εἰρεῖπια τοῦ ναοῦ τούτου, ἐντὺς δὲ εἰς τῆς περιοχῆς αὐτοῦ (καθ' ἃ λέγει ὁ τῷ 1088 ὑπὸ τοῦ αυτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ἀποσταλθεὶς εἰς Πάτμον ἀναγραφεὺς τῶν Κυκλάδων νήσων) τὴν πενιχρὸν εὐκτήριον ἐπ' ὀνόματι τοῦ τιμίου ἐκτισμένου Θεολόγου» ἐσώζετο δὲ καὶ τὸ ἄγαλμα τῆς θεᾶς «ἀπὸ λίθου λευκοῦ τεχνηέντως ἐξεργασμένον» ὅπερ συνέτριψεν ὁ δοσις, ὡς λέγει ὁ βιογράφος αὐτοῦ Ἰωάννης ὁ μητροπολίτης Ρόδου. Σημ. μετ.

²⁾ Ὁ ἀρχιερεὺς οὗτος εἶναι ὁ πρ. Πηλουσίος Ἀμφιλόχιος ἀνὴρ ἐνάρετος καὶ κατὰ πάντα σεβαστός, Σημ. μετ.

ρωμένη, καθόσον οἱ μοναχοὶ ἀφίνονται ἐλεύθεροι νὰ διαθέτωσι τὸν καιρὸν των κατὰ τὸ δοκοῦν, ἢ δὲ κοινοβιακῇ ζωῇ ἐγκατελείφθῃ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε κατέστη ἄχρηστος ἡ κοινὴ Τράπεζα· τρώγουσιν ἕκαστος ἰδιαιτέρως ἢ πολλοὶ ὁμοῦ, ὅπου καὶ ὁπόταν θέλωσι, ἐπιτρέπεται δ' εἰς αὐτοὺς ν' αὐξάνωσιν ἐξ' ἰδίων τὰς ἐκ τοῦ κοινοῦ χορηγούμενας εἰς αὐτοὺς ζωοτροφίας καὶ μάλιστα νὰ κτῶνται καὶ περιουσίας· εἶναι δ' οἱ πλεῖστοι, ἂν οὐχὶ ὅλοι ἀνεξαιρέτως, ἰθαγενεῖς. Ἡ ἀκολουθία τελεῖται ἐν τῷ μεγάλῳ ναῷ καθ' ἑκάστην ἀπὸ τῆς 6-ης μέχρι τῆς 10-ης καὶ μετὰ μεσημβρίαν ἐπὶ μίαν ὥραν κατὰ διάφορον καιρὸν ἀλλὰ μόνον οἱ προσετώτες, τινὲς τῶν νεωτέρων καὶ οἱ καθ' ἐβδομάδα ὀριζόμενοι πρὸς τέλει τῶν ἱεροπραξιῶν εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ παρίστανται· πολλοὶ ἐν τοσοῦτῳ αὐτοθελήτως πράττουσι τοῦτο.

Ἡ χαλάρωσις αὕτη τῆς μοναστηριακῆς τάξεως δὲν συνοδεύεται ἐν τούτοις οὐδ' ὑπὸ τοῦ ἐλαχίστου σημείου τρυφηλότητος, ἀκολασίας ἢ ὀκνηρίας. Τουναντίον τὸ καθίδρυμα, πρότυπον καθαριότητος, διακρίνεται ἐπὶ αὐστηρότητι βίου τῶν ἐν αὐτῷ μοναζόντων, ἥτις πολλάκις προβαίνει μέχρι σκληραγωγίας. Αἱ ἐτήσiai πρόσοδοι τῆς μονῆς ἀνέρχονται, ὡς λέγεται, εἰς 1600 λίρ. διότι ἔχει ἄξια λόγου κτήματα ἀλλαχοῦ, ἔξω τῆς νήσου· φαίνεται δ' αὕτη οὖσα ἡ Πρόνοια τῶν κατοίκων. Πλὴν τοῦ ὅτι φροντίζουσι περὶ τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἀκολουθιῶν οἱ μοναχοὶ συντηροῦσι καὶ γυναικεῖον μοναστήριον, ἐν ᾧ μονάζουσι 30 σχεδὸν καλογραιῖται, ²⁾ ἐπιφορτισμέναι τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν θηλέων, ¹⁾ ἐφ' ᾧ καὶ συντηροῦσι δύο παρθεναγωγεῖα. Συντηροῦσιν οὗτοι προσέτι καὶ τρία σχολεῖα τῶν ἀρρένων μετὰ τεσσάρων διδασκάλων καὶ δύο ἱατροὺς ἔχοντας ὑπὸ τὴν διάθεσιν αὐτῶν ἐξαίρετον φαρμακεῖον ³⁾).

¹⁾ Αἱ μοναχαὶ συντηροῦνται τὸ μὲν ἅφ' ἑαυτῶν τὸ δὲ διὰ τῶν ἐλεῶν τῶν κατοίκων. Σ. μ.

²⁾ Τοιαύτην ἀποστολὴν ἰδιάζουσιν αἱ μοναχαῖς τῆς Δύσεως δὲν ἔχουσιν οὐδ' εἶχόν ποτε αἱ μοναχαὶ τῆς Πατρὸς, οὐδ' αἱ ἄλλαι μοναχαὶ τῆς Ἀνατολῆς· τὰ παρθεναγωγεῖα συντηροῦνται ὑπὸ τοῦ ἀνδρικοῦ μοναστηρίου καὶ τῆς κοινότητος Πατρὸς. Σ. μ.

³⁾ Ἡ μονὴ καταβάλλει τὸ ἥμισυ τῆς μισθοδοσίας τοῦ ἱατροῦ καὶ τῶν διδασκάλων, τὰ δ' ἐπίλοιπα καταβάλλει ἡ κοινότης· ἡ Ἑλληνικὴ σχολὴ ἔχει καὶ τινὰς προσόδους ἐκ τῆς μικρᾶς περιουσίας, ἣν κέκτηται. Σημ. μετ.

Ἐν τέλει καταβάλλουσιν αὐτοθελήτως 100 σχεδὸν λίρας, τὸ τρίτον τοῦ φόρου, ὃν εἰσπράττει ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις. Μεθ' ὑπερβαλλούσης φιλοφροσύνης ὑποδέχονται τοὺς ξένους, εἰς οὓς μετὰ προθυμίας παρέχουσι συνήθως φιλοξενίαν ἐν τοῖς οἰκήμασιν αὐτῶν καὶ μετὰ μεγίστης εὐγενείας δεικνύουσι τοὺς ἱστορικοὺς καὶ καλλιτεχνικοὺς θησαυροὺς, οὓς κατέχουσι. Τοῦτο δ' ἔχουσι κοινὸν πρὸς τοὺς λοιποὺς νησιώτας, τῶν ὑποίων ἢ ἀφελῆς εὐγένεια ἐμπειεῖ μεγάλην ἐντύπωσιν, εἶναι δ' ἐν τῶν μᾶλλον εὐχαρίστων φαινομένων, ἅτινα ἀπαντᾷ ὁ περιηγητής. Λυπηρὸν εἶναι ἡ μονὴ δὲν χρησιμεύει πρὸς μεγαλειτέρας ἱστορικὰς, ἀρχαιολογικὰς καὶ καλλιτεχνικὰς σπουδὰς.

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ μοναστηρίου, εἰς οὗ τὴν διατήρησιν κατεβλήθη μεγίστη ἐπιμέλεια, παριστᾷ πολὺπλοκον λαβύρινθον αὐλῶν κλιμάκων διαδρόμων καὶ διωμάτων· εἰς τὸ κωδωνοστάσιόν του ἀνήρπηνται ὠραῖοι κώδωνες, ρωστικοὶ καὶ ἐνετικοί. Περιέχει δ' ἑνδεκα ναοὺς ¹⁾, ἐξ ὧν τρεῖς, τιμώμενοι ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγ. Ἀποστόλων, τοῦ ἁγ. Γεωργίου καὶ τοῦ ἁγ. Ὀνουφρίου κεῖνται ἔξω τοῦ περιβόλου καὶ εἶναι ἴσως μικροὶ αὐτοὶ τε καὶ οἱ ἐντὸς κεῖμενοι, τοῦ Σταυροῦ, τοῦ Προδρόμου, τῶν ἁγ. Πάντων, τοῦ ἁγ. Βασιλείου καὶ τοῦ ἁγ. Νικολάου. Οἱ τῆς Παναγίας καὶ τοῦ ὁσ. Χριστοδοῦλου συνάπτονται μετὰ τοῦ μεγάλου ναοῦ τοῦ ἁγ. Ἰωάννου, τοῦ κοινῶς καλουμένου «Καθολικόν,» οὗ τὸ ἐμβαδὸν εἶναι 31 σχεδὸν τετ. ποδ. Ἐξώθεν, κατὰ μέτωπον αὐτοῦ καὶ τοῦ ναοῦ τοῦ ὁσίου Χριστοδοῦλου εἶναι δύο νάρθηκες, ἐξ ὧν ὁ ἐξωτερικὸς εἶναι ἀπλοῦς καὶ ἔχει λιθίνους στήλας, ὁ δὲ ἐσωτερικὸς ἔχει ἑτεροσεδεῖς μαρμαρίνους κίονας, προσελθόντας ἀναμφιβόλως ἐκ διαφόρων ἀρχαίων κτιρίων, οἵτινες συνάπτονται πρὸς ἀλλήλους διὰ μαρμαρίνου ὀρυφάκτου, καλύπτεται δὲ ὑπὸ εἰκονογραφημάτων τῶν νεωτέρων χρόνων ἀκόμφου γραφῆς, ἐν οἷς εἰκονίζεται ἡ ἐν Πάτμῃ διατριβή

¹⁾ Ἐν τῶν αἰτίων τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἐκκλησιῶν ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς μοναστηρίοις εἶναι καὶ τὸ ὅτι ἀπαξ μόνον τῆς ἡμέρας, κατὰ τοὺς κανόνας, ἐπιτρέπεται νὰ τελεῖται ἡ λειτουργία ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἁγ. Τραπέζης.

τοῦ ἁγ. Ἰωάννου, οἷα περιγράφεται ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Ψευδο—Προχώρου, τοῦδ' ὅπερ δὲν ἔ' ἀνέμενε νὰ ἴδῃ ὁ ἀκούων τὸν ἐγ-
χώριον κληρὸν ἐκφραζόμενον περὶ τοῦ βιβλίου τούτου ¹⁾).

Ἐν τῇ Ν. γωνίᾳ τοῦ ἔσω νάρθηκος, παρὰ τὴν θύραν τοῦ ναΐσκου τοῦ ἁγ. Χριστοδούλου, ἵσταται μεγάλη κολυμβήθρα πρὸς ἁγιασμόν τῶν ὑδάτων κατὰ τὰ Θεοφάνεια. Εἰς τὸ πρόναον τοῦ Καθολικοῦ εἰσερχόμεθα διὰ τριῶν μᾶλλον στενῶν θυρῶν, ὧν αἱ παρασιτάδες καὶ τὰ ὑπέρθυρα εἶναι ἐκ γλυπτοῦ μαρμάρου, τὰ δὲ λίαν κομψὰ θυρώματα ἐκ γλυπτοῦ ξύλου· τὰ θυρώματα ταῦτα ἐπι-
καλύπτονται ὑπὸ μελαγχρόων γραφῶν, ὧν εἶναι δύσκολον νὰ προσ-
διορίσῃ τις τὴν χρονολογίαν, ἀναλογιζόμενος ἰδίως μεθ' οἷας ἐπι-
τηδεϊότητος οἱ Ἕλληνες ἀνακαινίζουσι τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα. Εἶναι
δὲ τὸ πρόναον στενὸς διάδρομος, ἔχων ἀψίδας ἀντιστοιχοῦσας πρὸς
τὰς ἔξωθεν θύρας καὶ καλύπτεται ὅλον ὑπὸ ἁγιογραφημάτων. Ἐν
τῇ τιμητικῇ θέσει, δεξιούθεν τῆς κυρίας εἰσόδου, εἶναι μεγάλη εἰ-
κὼν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, ἡμίσεως φυσικοῦ μέγεθους. Ἡτις λέγεται
ὅτι ἐδωρήθη ὑπὸ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ²⁾, κοσμεῖται δ' ὑπὸ

¹⁾ Κρίσις περὶ τοῦ Λιγηνήματος τοῦ Ψευδο—Προχώρου δ' ἀπῆται πλείοτερον τοῦ τῶν ὑποσημειώσεων χώρον καὶ πλείοτερας πληροφορίας ἢ ὅσας ὁ συγγραφεὺς ἠδυνήθη νὰ συλλέξῃ—Ἐὰν παραδεχθῶμεν ἐν τούτοις ὅτι τὸ βιβλίον τοῦ Ψευδο—Προχώρου εἶναι θρησκευτικὴ μυθιστορία δὲν φαίνεται ἡμῖν πιθανόν ὅτι εἶναι ὅλον πλάσμα τῆς φαν-
τασίας τοῦ συγγραφέως. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐποιήσατο οὗτος χρῆσιν μύθων τινῶν διαδεδομένων ἐν τῇ νήσῳ, ἥς τὴν τοπογραφίαν φαίνεται τύσον καλῶς γνωρίζων.

Τὸ σύγγραμμα τοῦτο εἶναι ἀφήγησις τῆς ἀποστολικῆς περιουσίας τοῦ Ἰωάννου, ὃν συνώδευσεν ὁ συγγραφεὺς, ὡς αὐτὸς λέγει· ἐπιγράφεται δὲ «Περίοδος τοῦ ἁγ. Ἰω. τοῦ Θεολόγου καὶ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Προχώρου, συγγραφείσα παρ' αὐτοῦ εἰς ἀπόδειξιν» Ἀρχεται δ' ἀπὸ τῆς ἐξ Ἱεροσολύμων ἀναχωρήσεως τοῦ Θεολόγου, ἐφ' ὃν κατὰ τὴν σὺναξιν τῶν ἀποστόλων μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου ἐπεσεν ὁ κληρὸς τῆς Ἀσίας, τοῦδ' ὅπερ οὗτος «βαρέως ἤνεγκε» Διὰ τὸ ὅμως δὲν μᾶς λέγει δυστυχῶς ὁ Ψευδο—Πρό-
χωρος. Σημ. μετ.

²⁾ Ὁ συγγραφεὺς ἐνδοιάζει νὰ ἐκφέρῃ κρίσιν τινα περὶ τῶν θησαυρῶν τῆς μονῆς πρὸς τοὺς οἰκίτορας τῆς ὁποίας αἰσθάνεται θερμὸν αἰσθημα εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν ὑπο-
δοχὴν ἣν τῷ ἑαυτῷ, ἀλλὰ δὲ περιέγραφε λεπτομερέστερον τὴν εἰκόνα ταύτην, ἂν ἐπέ-
θετο ὅτι πᾶν τὸ νῦν φαινόμενον ἐδωρήθη ὑπὸ τοῦ αυτοκράτορος. Δὲν ἔχει ἀξιώσεις κρι-
τοῦ τῶν ἀντικειμένων τῆς ἀρχαιολογίας ἢ τῆς τέχνης, ἀλλὰ καθ' ὅσον δύναται νὰ σχη-
ματίσῃ γνώμην τινὰ, φρονεῖ ὅτι ἡ εἰκὼν αὕτη ἀνεκαινίσθη τοῦλάχιστον κατὰ τὰς τελευταίας
100 ρίδας καίτοι οἱ νῦν φύλακες αὐτῆς ἐλησμόνησαν ἢ ἀπώλεσαν μαρτυρίαν τινα περὶ τούτου.

πλήθους ὀργυρῶν κοσμημάτων καὶ ἀναθημάτων. Κατὰ τὸ Ν. ἄκρον τοῦ προνάου ὑπάρχει θύρα, δι' ἧς εἰσέρχεται τις εἰς τὸν ναὸν τοῦ δε. Χριστοδούλου, λίαν μικρὸν παρεκκλήσιον, οὗ τὸ ἔμιον καταλαμβάνει τὸ ἱερόν· τὸ εἰκονοστάσιον αὐτοῦ εἶναι ἐξ ἐπιχρύσου ξόλου καὶ φαίνεται ὅτι κακῶς δισκευάσθη, διότι ἡ κοσμητικὴ γλυφὴ τῶν διαφόρων αὐτοῦ μερῶν δὲν ἔχει τὸ αὐτὸ κέντρον. Θύρα πρὸς τὸ Διακονικὸν δὲν ὑπάρχει· ἡ δὲ πρὸς τὴν Πρόθεσιν τοσούτω ἀδεξιῶς εἶναι ὠκοδομημένη παρὰ τὴν τοῖχον, ὥστε παρέχει τὴν ὑπόνοιαν εἶναι μεταγενεστέρων χρόνων. Ἐν τῷ πρὸς Ν. τοίχῳ, ὑπὸ τινα ἀψίδα κλειομένην δι' εἰκονογραφημένων θυρωμάτων, εὐρίσκεται τὸ λείψανον τοῦ ἱεροῦ θεμελιωτοῦ τῆς μοῦνης, κείμενον ἐν λάρνακι οὐχὶ πολὺ ἀρχαίᾳ ἐκ σφυρηλάτου ἀργύρου, ἐπικαλυπτομένη ὑπὸ θιόνης, ἧς αἰρομένης φαίνεται ἀνοιγμὰ τι ἄνωθεν τοῦ προσώπου τοῦ νεκροῦ ἔχον κιγκλιωτὸν καὶ ὑάλινον κάλυμμα· ἐάν δ' ἀρθῇ καὶ μέρος τοῦ ἀργυροῦ ἐπικαλύμματος ἡ κεφαλὴ τοῦ ὁσίου φαίνεται ὥστε οὗτος κοιμᾶται. Τὸ σῶμα εἶναι περιτετυλιγμένον εἰς χρυσοῦν ὕφασμα καὶ αἱ χεῖρες ἐσταυρωμέναι ἐπὶ τοῦ στήθους καλύπτονται ὑπὸ ἀργύρου· ἡ κεφαλὴ εἶναι ἀκάλυπτος καὶ ἡ ἄκρα τῆς ρινὸς ἐφθαρμένη, ἀλλὰ μέγα μέρος τοῦ δέρματος μένει ἀκόμῃ ἐπὶ τοῦ προσώπου.

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ μεγάλου ναοῦ εἶναι λίαν σκοτεινόν, φωτιζόμενον μόνον διὰ τῶν θυρῶν καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ θόλου παραθύρων· διὰ τοῦτο πρὸς λεπτομερῇ ἐξέτασιν πολλῶν μερῶν αὐτοῦ πρέπει ν' ἀνάψῃ τις κηρὶον. Εἶναι δ' ἀπλουστάτου βυζαντινοῦ ρυθμοῦ καὶ περιέχει τέσσαρας στύλους, ἐφ' ὧν στηρίζεται ὁ θόλος· οἱ στύλοι οὗτοι, ὡς λέγεται, εἶναι μαρμάρινοι, ἀλλ' ἡ ἐπιφάνειά των πολὺ ἐφθάρη καὶ τῶρα καλύπτονται ὑφ' ὁμοιομόρφου μελάγχρους βαφῆς. Τὸ δάπεδον αὐτοῦ εἶναι ἐστρωμένον διὰ μεγάλων τεμαχίων μαρμάρου ἐν εἴδει μωσαϊκοῦ, ἀποτελούντων ἴσως τὸ μόνον μέρος τῆς ἀρχικῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐσωτερικοῦ, τὸ νῦν ὁρατόν. Ἐν ταῖς πλευραῖς τοῦ ναοῦ εἶναι ξύλινα γλυπτὰ στασίδια, θρόνος δ' ὑπόστεγος διὰ τὸν ἠγούμενον, κεκοσμημένος διὰ μαργαριτῶν ἴσταιαι

δεξιᾷ τῷ εἰσόντι. διὰ τῆς μεγάλης θύρας καὶ ὀπισθεν τῆς ἐν τῷ
 προνάῳ εἰκόνος τοῦ ἁγ. Ἰωάννου. Αἱ ἀψίδες συνδέονται πρὸς ἀλ-
 λήλας ἀνωθεν τῶν κιονοκράνων τῶν στύλων διὰ γλυπτῶν ξυλίνων
 δοκῶν. μία ἐκ τῶν ὀπίσμων διασταυροῖ τὸν θόλον, ὑπὸ τὰ παράθυρα
 καὶ ὑποβαστάζει μέγαν ὀρειχάλκινον πολυέλαιον. Ἡ ὄλη τοῦ ἐσω-
 τερικοῦ ἄποψις ἐμποιεῖ μεγάλην ἐντύπωσιν καὶ ὁμοιάζει πρὸς τὴν
 τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ἐν Βενετίᾳ ναοῦ τοῦ ἁγ. Μάρκου. Τὴν ἐντύ-
 πωσιν προξενεῖ ὁ τετριμμένος χρυσός, ἀμαυρούμενος ὑπὸ τῆς σκιᾶς
 καὶ λαμπρυνόμενος ὑπὸ τοῦ φωτός πλήθους στιλβουσῶν ἀργυρῶν
 κανδηλῶν, ὧν τινες διαρκῶς καίουσιν. Οἱ τοῖχοι εἶναι κεκαλυμ-
 μένοι ὑπὸ ἀγιογραφημάτων καὶ ἐπὶ τοῦ θόλου, ὡς εἴθισται ἐν ταῖς
 ἐλληνικαῖς ἐκκλησίαις, εἰκονίζεται ὁ Παντοκράτωρ· αἱ εἰκόνες αὗται,
 δὲν εἶναι ἀρχαῖαι, ἐσχάτως δὲ καὶ ἀνεκαινίσθησαν. Τὸ εἰκονοστάσιον
 χωρίζει τοὺς δύο ἀνατολικωτέρους στύλους ἀπὸ τοῦ κυρίως ναοῦ,
 εἶναι δ' ἐξαιρεγασμένον ἐκ γλυπτοῦ ξύλου, κατὰ σινικὸν σχεδὸν ρυθ-
 μόν, καὶ ὅλον ἐπ' ἄχρυσον· κεῖται δ' ὑπὸ τὸν θόλον τοῦ ναοῦ, ἔχον
 ὑπεράνω αὐτοῦ τὸν Ἑσταυρωμένον, περιτετυλιγμένον εἰς πλήθος
 χρυσῶν κρίνων· χρονολογεῖται δ' ἀπὸ τοῦ 1819. Αἱ ἐπ' αὐτοῦ
 εἰκόνες τοῦ Κυρίου καὶ τῆς Παναγίας εἰσὶ δῶρα τῆς αὐτοκρατεί-
 ρας τῆς Ρωσσίας Αἰκατερίνης τῆς Β'. Τὸ τέμπλον τοῦτο, ὡς καὶ
 τὰ λοιπὰ ἐν Πάτμῳ, δὲν ἔχει κανονικὴν πρὸς τὸ Διακονικὸν θύ-
 ραν. Πέραν τῆς θύρας τῆς Προθέσεως ἀνήρτηται νέα ὅλως εἰκὼν
 τοῦ ἁγ. Ἰακώβου, παρὰ τὸν τοῖχον, καὶ κατὰ τὴν ἀντίθετον πλευ-
 ράν ὑπάρχει στενὴ τις εἴσοδος, ἥ κατάλληλος θέσις διὰ τὴν πρὸς
 τὸ Διακονικὸν θύραν, κατεχομένη ὑπὸ τῆς εἰκόνος τοῦ ἁγ. Ἰωάν-
 νου, ἀντιγεγραμμένης ἀπὸ τῆς ἐν τῷ προνάῳ. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ
 ἱεροῦ εἶναι λίαν σκοτεινόν. Ἡ ἁγ. Τράπεζα λέγεται οὕσα τὸ μό-
 νον περισωθὲν λείψανον τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος Ἐπ' αὐτῆς
 κεῖται ἀργυροῦν προσκυνητᾶριον, ὀπισθεν δὲ μέγας σταυρός, μετα-
 ξὺ δύο μεγάλων ἀργυρῶν ἑξαπτερύγων, ἱσταται κατὰ μέτωπον με-
 γάλῃς τιнос ἀψίδος.

Εἰς τὸν ναόν τῆς Παναγίας εἰσέρχονται ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγ.

Ἰωάννου διὰ μεγάλης θύρας κατὰ τὴν νοτίαν πλευράν, ἧς ἀπέναντι ἄλλη θύρα ἀνοίγεται πρὸς τὴν αὐλήν. Εἶναι δ' οὗτος ἐπιμήκης μεθ' ἀψιδωτῆς ὀροφῆς· παρὰ τοὺς τοίχους αὐτοῦ ὑπάρχουσι στασίδια, καλύπτεται δ' ὅλος ὑπὸ ἀγιογραφημάτων.

Ὁ μέγας ναὸς περιέχει δύο θησαυροφυλάκια, ἐν οἷς φυλάττονται λείψανα ἁγίων, ἱερὰ ἄμφια κλπ. Τὸ κυριώτερον, τὸ περιέχον τὰ λείψανα, κεῖται ὀπισθεν τῆς ἀγ. Τραπεζῆς καὶ εἰσέρχεται τις εἰς αὐτὸ διὰ μικρᾶς θύρας ἐκ τοῦ Διακονικοῦ. Τὸ κυριώτερον τῶν λειψάνων εἶναι τὸ πιστευόμενον ὡς χάρα τοῦ ἀποστόλου Θωμᾶ, ὠρηθεῖσα ὑπὸ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ· δεκνύονται δ' ἐπίσης ἐνταῦθα καὶ ἡ χάρα τοῦ Ἀντίπα τοῦ πιστεῦ μάρτυρος τῆς Ἀποκ. Β'. 13, τὸ ἀνώτατον μέρος τῆς χάρας τοῦ Διακόνου Φιλίππου καὶ μεγάλα λείψανα τῶν ἀγ. Ἰακώβου, Στεφάνου, Γεωργίου, Ἰακώβου τοῦ Πέρσου, Βασιλείου καὶ ἄλλων. Τὰ λείψανα ταῦτα δὲν εἶναι τόσον πολλὰ ὡς τὰ δεκνύόμενα ἐν πολλαῖς ἐκκλησίαις τῆς Δύσεως, ἀλλ' εἶναι ἀξιοσημείωτα διὰ τὸ μέγεθος αὐτῶν. Αἱ θῆκαι τῶν ἔχουσι μᾶλλον ἀρχαιολογικὴν ἀξίαν καί, ὡς πλείστα ἄλλα ἀργυρᾶ σκεύη, οἷον κανθῆλαι, θυμιατὰ καὶ κηροπήγια εἶναι βυζαντιακῆς, βλαχικῆς καὶ βενετικῆς τέχνης. Ὑπάρχουσι πρὸς τοῦτοις καὶ πολλαὶ μικραὶ εἰκόνες ἁγίων, ὧν ἡ καλλίστη, ὑπὸ ἔποψιν καλλιτεχνικὴν, φαίνεται οὕσα ρωσικὴ τις εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ ἐξεργασμένη ἐπὶ φύλλου χρυσοῦ. Ἡ μέγα ἔχουσα τὸ διάφορον εἶναι μικρά τις εἰκὼν τοῦ ἀγ. Ἰωάννου, κτῆμα τοῦ Χριστοδούλου, νῦν ὅπως μέλαινα καὶ ἄμορφος περιελθούσα πιθανῶς εἰς τοιαύτην κατάστασιν, διότι διαρκῶς ἠσπάζοντο αὐτὴν ἐπὶ ὀκτὼ αἰῶνας. Ἐνταῦθα φυλάττεται καὶ ἡ ποιμαντορικὴ ράβδος τοῦ Χριστοδούλου, λεπτὴ ξυλίνη βακτηρία, πολὺ ὀλίγον διακεκοσμημένη, πρὸς δὲ καὶ τὰ σανδάλια αὐτοῦ. Ἡ γνησιότης δὲ κρίκων τινῶν ἀλύσεως, δι' ἧς λέγεται ὅτι εἶχε δεθῆ ὁ ἅγ. Ἰωάννης εἶναι ἀμφισβητήσιμος.

Ἐν τῷ ἄλλῳ θησαυροφυλακίῳ, οὗ ἡ εἰσοδος εἶναι ἀπὸ τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ ναοῦ φυλάττονται τὰ ἱερὰ ἄμφια, ὧν τινὰ εἶναι

ἀξιοσημείωτα ἔργα κεντήματος, ἰδίως δὲ ἐρυθροῦν βελούδινον ἐπιτραχήλιον πεποικιλμένον διὰ λεπτῶν μαργαριτῶν, πολυτελῶς δεδεμένα ἀντίγραφα τῶν Εὐαγγελίων κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον μεταγενέστερα καὶ συλλογὴ ποιμαντορικῶν ράβδων τῶν Ἑγουμένων, ὧν αἱ πλείσται εἶναι εὐλιναι, πεποικιλμέναι διὰ μαργαριτῶν, ἧ δι' ὀστράκων τῆς χελώνης, τινὲς δὲ εἶναι ὠραῖα καὶ πολύτιμα ἀρχυροχοϊκὰ ἔργα. Ἐνταῦθα δεικνύεται καὶ ἐπιστήδιος σταυρὸς ὠρηθεὶς ὑπὸ Αἰκατερίνης τῆς Β'.

Ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Μονῆς εἶναι μέγα δωμάτιον κείμενον ἄνωθεν τοῦ προνάου καὶ ἔχον ἐν κιχλιωτὸν παράθυρον πρὸς τὸ μέρος τοῦ ναοῦ· αἱ θῆκαι τῶν βιβλίων ἔχουσιν ὕλινα καλύμματα. Τὸ μέγα ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ ταύτῃ κειμήλιον εἶναι τὸ ἐλλιπὲς ἀντίγραφον τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ ἁγ. Μάρκου, τῆς ΣΤ'. ἑκατονταετηρίδος, οὗ τὰ ἄλλα μέρη ἀπόκεινται εἰς τὰς ἐν Ρώμῃ καὶ Βιέννῃ βιβλιοθήκας· ἡ μεμβράνη αὐτοῦ εἶναι πορφυρᾶ καὶ τὸ κείμενον ἀργυροῖς γράμμασι γεγραμμένον, αἱ δ' ἐπιγραφαὶ καὶ τὰ ἱερὰ ὀνόματα χρυσοῖς. Μεταξὺ τῶν κυριωτέρων χειρογράφων ὑπάρχει ἀντίγραφον τοῦ Ἰωβ, ὅπερ ἀποδίδεται εἰς τὴν Θ'. ἑκατον. μετὰ σχολίων καὶ πολλῶν εἰκονογραφημάτων, ἅτινα ἀτυχῶς πολὺ ἐφθάρησαν· ἐν χειρόγραφον τοῦ ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ τῆς Θ'. ἑκατον. καὶ διάφορα μεσαιωνικὰ ἀντίγραφα τῶν Εὐαγγελίων, μεθ' ὧραίων εἰκονογραφημάτων πρὸ ἑκάστου Εὐαγγελίου. Ἐνταῦθα φυλάττονται καὶ τὰ αὐτοκράτορικὰ χρυσόβουλλα τοῦ Νικηφόρου καὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ὧν αἱ χρυσαὶ σφραγίδες ἐξηφανίσθησαν, ἀλλὰ τὸ κείμενον καὶ ἰδίως τὸ στιλπνὸν ἐρυθροῦν χρῶμα τῶν λέξεων καὶ τῶν φράσεων, τῶν γεγραμμένων ἰδιοχείρως ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων διετηρήθησαν ζωγρά· πολλὰ παπικὰ Βούλλαι ἐπίσης διεσώθησαν. Ὑπάρχει ἐπίσης ἐνταῦθα καὶ ἄλλη εἰκὼν κτῆμα, ὡς πιστεύεται, τοῦ ὁσ. Χριστοδούλου, ἐφ' ἧς εἰκονίζονται διάφορα ἱερὰ ἀντικείμενα τὸ ὅλον αὐτῆς διετηρήθη ἀνέπαφον καὶ λαμπρὸν ἐξαιρουμένης τῆς εἰκόνος τῆς Κρίσεως, ἧτις δυστυχῶς πολὺ ἐφθάρη¹⁾.

¹⁾ Ἡ βιβλιοθήκη τῆς μονῆς περιέχει ὑπὲρ τὰς 4,000 τόμων τὸ πλείστον βλῆς

Ἡ ἄχρηστος Τράπεζα (ἐστιατόριον) τῆς μονῆς κεῖται παρὰ τὸν ναὸν τῆς Παναγίας, καὶ εἶναι ὠραία ἀψιδωτὴ λιθίνη αἵθουσα θολωτὴ ἐν τῷ μέσῳ. Ἐν αὐτῇ κεῖνται στερεαὶ λίθιναι τράπεζαι, ἐφ' ὧν, εἰς μικρὰ κοιλώματα, ἐτίθεντο τὰ πινάκια καὶ τὰ ποτήρια· εἶναι δὲ καὶ ἐξόλιναι ἔδραι στηριζόμεναι ἐπὶ ξυλίνων βάσεων. Ἡ θέσις τοῦ ἀναγνώστου, φαίνεται, ἦτο ἔν τινι γωνίᾳ, ὅπου δεικνύονται τὰ λείψανα ξυλίνου ἄμβωνος. Ἡ στέγη καὶ οἱ τοῖχοι ἦσαν, ὡς φαίνεται, κεκαλυμμένα ὑπὸ εἰκονογραφημάτων, ὧν ἀξιοσημειώτα λείψανα φαίνονται ἐπὶ τινος πλευρᾶς. Τὰ εἰκονογραφήματα ταῦτα ἀνάγει ἡ παράδοσις εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Χριστοδούλου, λυπηρόν ὅμως ὅτι οἱ εἰδήμονες δὲν καθυπέβαλον αὐτὰ ὑπὸ κριτικὴν βάσανον. Τὰ ἐπὶ τῆς ὀροφῆς φαίνονται ἀρχαιότερα, ἢ τὰ ἐπὶ τῶν τοίχων.

Η ΠΟΛΙΣ.

Ἡ πόλις, ἡ περὶ τὰ τείχη τῆς μονῆς, εἶναι ἀξιοσημεῖωτος διὰ τὴν μεγάλην καθαριότητα τῶν οἰκιῶν της, αἵτινες εἶναι καλῶς ὠκοδομημέναι καὶ μεγάλαι· αἱ ὁδοὶ ἐν γένει εἶναι ἀνώμαλοι καὶ στεναί. Τὸ φαρμακεῖον, ὅπερ εἶναι πολὺ κομψόν, φαίνεται τὸ μόνον σχεδὸν τὸ φέρον χαρακτῆρα καταστήματος, διότι τὰ ἄλλα μαγαζεῖα εἶναι μᾶλλον ἀποθηκαὶ ἐν ἰδιωτικαῖς οἰκίαις. Τὸ νέον παρθεναγωγεῖον τὸ οἰκοδομηθὲν τῇ μεγαλοδωρίᾳ λαϊκοῦ εὐεργέτου ¹⁾

ἐκκλησιαστικῆς, ἐξ ὧν 500 σχεδὸν χειρόγραφοι. Ἄνωθεν τῆς θύρας αὐτῆς εἶναι ἐγκεχα-
ραγμένον χρυσοῖς γράμμασι τόδε τὸ ἐπίγραμμα:

Δεῦρ, ἄνερ, κεῖνται ὅσαι φασιν αἱ χειρίγραφοι βιβλίοι

ἀνδρὶ ρα φέρτεροι πινυτὶ χρυσοῖου δοκέουσαι

Ταῦτ' ἄρα τήρῃ φύλαξ σείο μᾶλλον βιόταιο

Τῶν δόμος οὐνεκ' ὅς νῦν τι γίνατο φεγγοβόλος γε.

Ἡ «Ἀναγραφὴ» τῶν χειρογράφων ἔχει συγγραφῆς πρὸ πολλοῦ ὁ θεὸς περὶ τὴν παλαιολογικὴν κ. Ι. Σακελλίων. Τὸ πολῦτιμον τοῦτο ἔργον, μοναχικὸν εἰς τὸ εἶδος του, ὅπερ δικαίως ἐκλήθη «ἐθνικὸν μνημεῖον» ὑπ' ἀνδρὸς σοφοῦ πρώην καθηγητοῦ τοῦ Ἑθν. Πανεπιστημίου ἐκδίδεται, ὡς μετὰ χαρᾶς μανθάνομεν, δαπάνῃ τοῦ συλλόγου Παρνασσῶ. Σημ. μετ.

¹⁾ Ἰδρυτὴς τοῦ παρθεναγωγείου εἶναι ὁ ἐν Ὁδησσῷ διαμένων κ. Ἰωάννης Καμποσέλλης Πάτμος, ὅστις μεταχειριζόμενος πρὸς ἀγαθοεργίας τὸν πλοῦτον, ὃν διὰ τῶν ἰδίων κόπων καὶ μόχθων ἀπέκτησεν ἀποδεικνύει ὅτι δὲν ἐξέλιπεν ἔτι ἐκ Ρωσσίας ἡ γενεὰ

εἶναι ἐπίσης παλὸν ὥραϊον κτίριον. Ὑπάρχουσιν ἐπίσης ἐν τῇ πόλει καὶ πολλοὶ ἐκκλησίαι καὶ ἡ γυναικεῖα μονή, ἥς ὁ μεγαλειότερος ναὸς ἀφιερωμένος εἰς τὴν Παναγίαν «τὴν Ζωοδόχον Πηγὴν» ἔχει μέγα τὸ καλλιτεχνικὸν διάφορον· συνημμένως αὐτῷ κεῖται καὶ ἕτερος ναὸς τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγ. Ἰωάννου. Ἡ θέσις τῶν δύο τούτων ναῶν πρὸς ἀλλήλους εἶναι ἀκριβῶς ἀντιστροφος τῇ τῶν κυριωτέρων ναῶν τοῦ ἀνδρικοῦ μοναστηρίου· αἱ εἰκόνες αὐτῶν εἶναι λίαν καλῶς γεγραμμέναι διατηρηθείσης ἐν αὐταῖς τῆς κλασικῆς παραδόσεως. Ἐν τῷ νάρθηκι εἶναι ὁ τάφος τοῦ ἱδρυτοῦ ἱερέως Ἀνθεμίου ¹⁾ ὑπὸ χαμηλὴν ὀξείαν ἀψίδα, ἥς ἀνωθεν εἶναι ἡ εἰκὼν τοῦ εἰς σχῆμα φυσικοῦ μεγέθους γεγραμμένη ἐπὶ τοῦ τοίχου.

Τὸ ἀνδρικὸν μοναστήριον καὶ ἡ πόλις συγκοινωνοῦσι μετὰ τῆς κωμοπόλεως Σκῆλας τῆς ἐν τῷ λιμένι, ἐν ᾧ φαίνονται σημεῖα ἀρχαίας πόλεως, δι' ὁδοῦ λίαν καλῶς διατηρουμένης ἀλλὰ στενῆς καὶ ἐστρωμένης διὰ λίθων παντοδαπῶν σχημάτων καὶ μεγεθῶν, τοῦθ' ὑπερκαθιστᾷ αὐτὴν εὐκολωτέραν εἰς τὴν κατὰβασιν μᾶλλον ἢ εἰς τὴν ἀνάβασιν. Παρὰ τὴν ὁδὸν ταύτην κεῖται τὸ κυριώτερον τῆς Πάτμου ἱερόν.

Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ.

Ἡ θέσις ἡ μέγα ἔχουσα τὸ διάφορον ἐν τῇ νήσῳ εἶναι ἡ διὰ τῆς παραδόσεως συνδεομένη πρὸς τὴν φανέρωσιν τῆς τε Ἀποκαλύψεως καὶ τοῦ Εὐαγγελίου. Εἶναι δ' αὕτη μέγας σωρὸς λευκοφάων ἀσβεστολίθων, ὅστις προσέχει ἀπὸ τινος ὀψώματος μεταξὺ τῆς μονῆς καὶ τοῦ λιμένος· τ. ἔ., κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀπο-

τῶν μεταθῶμων ἐκείνων ὁμογενῶν, εἰς αὗς τὸ ἔθνος ὀφείλει τσαύτας ἐβεργείας. Δι' αὐτὸ καὶ ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως διὰ τῆς ἀπονομῆς τοῦ παρασήμου τοῦ Σωτήρος. Καὶ παρὰ τοῖς Ρώσοις δὲ ὁ κ. Καμποσέλλης ἀπολαβεὶ τιμῆς καὶ ὀβολήφωας, ὧν ἐνδείξεις φέρεי διάφορα αὐτοκρατορικὰ μετάλλια καὶ ἄλλα αὐτοκρατορικὰ ὄψα. Πεποιθήμεν ὅτι ὁ κ. Καμποσέλλης θὰ ἐξακολουθήσῃ καὶ εἰς τὸ μέλλον παρέχων δείγματα τῆς φιλοπατρίας αὐτοῦ καὶ θὰ ἐπιστέψῃ τὸ ἔργον, οὐ κατήρξατο ἐν τῇ ἰδιαίτερᾳ πατριδί τοῦ Πάτμου. Σημ. μετ.

¹⁾ Ὁ κ. Guerin καλεῖ αὐτὸν Παρθένιον Παγκώσταν, καὶ ἀνάγει τὴν ἱδρυσιν τῆς μονῆς εἰς τὰ 1602.

στόλου, μεταξὺ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τῆς πόλεως. Κεῖται δὲ κάτωθεν καὶ ὀλίγον ἀπωτέρω τῆς σημερινῆς ὁδοῦ δεξιᾷ τῷ κατερχομένῳ ἀπὸ τῆς μονῆς εἰς τὸν λιμένα καὶ νῦν καλύπτεται ὑπὸ συμπλέγματος οἰκοδομημάτων, ἀποτελούντων τέσσαρας ἐκκλησίας καὶ οἰκήματα. Τὸ ὅλον εἶναι γνωστὸν διὰ τοῦ ὀνόματος «Ἀποκαλύψις». Μέγα μέρος τῶν πετρῶν πρὸς Δ. καὶ Β. τῶν χιτρίων ἔμεινεν ἀνέπαφον· εἶναι δ' αὐταὶ λίαν ἀνώμαλοι τὸ σχῆμα πρὸς Δ. ἰδίως κωνοειδεῖς ἔχουσαι περιέρρους μεγάλας κοιλότητας, αἵτινες εἶναι ἄξιοι τῆς ὀνομασίας «σπήλαια». Τὸ πιθανὸν τῆς παραδόσεως ἐπέρχεται εἰς τὸν νοῦν τοῦ παρατηρητοῦ. Ἐκ πρώτης ὄψεως φυσικὸν θὰ ἐθεωρεῖτο τὸ νὰ φαντασθῇ τις τὸν Θεατὴν τῆς Ἀποκαλύψεως ἀποχωροῦντα εἰς ἀπομεμονωμένον τόπον, ὅπως ἀποδεχθῇ τὴν θέαν ἀνακοίνωσιν. Ἄλλ' ἐν οἷς διηγεῖται ἐν τῇ Ἀποκαλύψει οὐδὲν ὑπάρχει τὸ ἐμφαίνειν ὅτι προεμνησθήσαν εἰς αὐτὸν τὰ συμβησόμενα· τουναντίον πολλὰ τὰ δεικνύοντα ὅτι κατελήφθη αἴφνης καὶ ἐν καταπλήξει. Καὶ ἔνεκα δὲ τῆς προκεχωρηκυίας ἡλικίας αὐτοῦ δὲν ἠδύνατο ν' ἀποδημῇ μακρὰν τῆς πόλεως, ἐντὺς τῆς ὁποίας ἦ πλησίον αὐτῆς θὰ κατῴκει. Ἡ θέσις εἶναι κατ'ἀλληλῆς ὅπως εὐκόλως ὑποθέτῃ τις ὅτι ὁ Ἅγιος ἀπεχώρει ἐκεῖσε, πρὸς ἡσυχίαν, τὴν Κυριακὴν ¹⁾, ἀφ' οὗ ἴσως ἐδίδασκε κατ' ἰδίαν τοὺς ὀλίγους πιστοὺς. Ἄγνωστον ἐν τούτοις διὰ τί φευδῆς παραδόσεις ἐπεκράτησε περὶ τοῦ τόπου τούτου, ὅστις δὲν ἔχει ἰδιόζοντα χαρακτηριστικὰ πρὸς γένεσιν τοιαύτης ἰδέας. Τὰ λεγόμενα ὅτι καὶ τὸ Εὐαγγέλιον ἐγγράφη ἐνταῦθα φαίνονται οὐχὶ ἄμοιρα πιθανότητος. Κατὰ τὴν κοινὴν παράδοσιν τὴν ἐκφερομένην

¹⁾ Παρετήρησάν τινες ὅτι ἡ ἐν Ἀποκ. Α'. 10 ἔκφρασις «κυριακῇ ἡμέρᾳ» δὲν ὑπονοεῖ τὴν Κυριακὴν ἀλλὰ «τὴν ἡμέραν τοῦ Κυρίου» καθ' ἣν ἔννοϊαν ἐν Ζεφ. Α'. 14 καὶ ἀλλαχοῦ καὶ σημαίνει ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἀνηρπάγη ἐν πνεύματι ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ. Ἄλλ' ὅμως ἡ ἔκφρασις δὲν εἶναι «ἡμέρα τοῦ Κυρίου» ἀλλὰ «κυριακῇ ἡμέρᾳ» ὡς μέχρι τοῦδε καλεῖται ἐλληνιστὶ ἡ ἡμέρα αὕτη. Τὸ λατινικὸν κείμενον ἀκολουθεῖ ἀκριβῶς τὸ ἐλληνικὸν μεταφέρον τὴν ἔκφρασιν ταύτην διὰ τῶν συνήθων λέξεων «Dominica dies» ἀντὶ «dies Domini». Ὅτι δ' ἐννοεῖται ἡ Κυριακὴ φαίνεται ὅτι ἦτο καὶ εἶναι γενικὴ σχεδὸν γνώμη. Καὶ Καὶ ὁ Ρενὰν δέ, ὅστις δὲν ἀποφεύγει τοὺς νεωτερισμοὺς μεταφράζει διὰ τοῦ «Dimanche» ἄνευ τινος παρατηρήσεως.

ὡπὸ τοῦ Ἱερωνύμου, τὸ Εὐαγγέλιον ἐγράφη περὶ τὸ τέλος τοῦ σταδίου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, κατ' αἰτησιν τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἐκκλησιῶν. Δὲν εἶναι λοιπὸν φυσικὴν νὰ υποθέσῃ τις ὅτι ἐν ταιαύτῃ περιπτώσει ἀπεχώρησε πάλιν ἀπὸ τῆς ἐν Ἐφέσῳ τύρβης εἰς τὸν τόπον τὸν ἐν τῇ διανοίᾳ του συνδεθέντα διὰ παντός μετὰ τῆς θαυμασίας ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγ. Πνεύματος; Ἡ πίστις ὅτι ἐπραξεν οὕτως εἶναι τουλάχιστον τοσοῦτον ἀρχαία ὅσον καὶ ἡ σύνταξις τῆς Συνόψεως, τῆς ἀποδοδομένης εἰς τὸν Μέγαν Ἀθανάσιον Ἀλλὰ τὸ περὶ Εὐαγγελίου ζήτημα ἔχει μικρὸν τὸ διάφορον ἐκ τοπογραφικῆς ἀπόψεως, διότι οὐδέποτε κατεδείχθη ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο φέρει τοπικὸν τινα, ἐκ τῆς Πάτμου ληφθέντα, χρωματισμόν ¹⁾).

Ἡ ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ κρημνοῦ τῆς Ἀποκαλύψεως ἀποψὶς καίτοι ὥραία, δὲν εἶναι ὅμως τοσοῦτον ἐπιβάλλουσα ὅσον αἱ ἀπὸ τῶν πλειοτέρων τῆς νήσου ἰδέσεων. Ὅταν ὁ θεατὴς ἵσταται ἔχων ἐστραμμένα τὰ νῶτα πρὸς τὴν μεγάλην μονήν, ἡ ἀποψὶς περιορίζεται δεξιῶθεν καὶ ἀριστερῶθεν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν πλευρῶν τῆς κοιλάδος καὶ τῆς κώμης τῆς Σκάλας, ἥς ἄνωθεν, πρὸς ἀριστερά, κεῖται ἡ ἡρειπωμένη Ἀκρόπολις, πέραν τῆς ὁποίας φαίνεται μέρος μεγάλου τινος ὄρμου, ὅστις πρὸς Ἀν. χωρίζεται ἀπὸ τοῦ κεντρικοῦ λιμένος ὑπὸ στενοῦ ἰσθμοῦ. Ἡ ἀποψὶς τοῦ λιμένος διατέμνεται ἀπὸ τῆς Ν. ἀκτῆς αὐτοῦ, ὥστε οὗτος φαίνεται ὡς λίμνη. Μεγάλῃ ἔκτασις θαλάσσης φαίνεται πρὸς τὰ δεξιὰ ἐκτεινομένου τοῦ στομίου τοῦ λιμένος πρὸς τὴν νῆσον «Ναρκίσι» Ὅπισθεν δλων τούτων ὑψοῦνται οἱ γυμνοὶ λόφοι τοῦ Β. μέρους τῆς Πάτμου, καὶ

¹⁾ Ἰωάννης ὁ Θεολόγος κατὰ τὸν ἐπὶ Δομιτιανοῦ διωγμὸν, ἐν ἔτει 95, ἀπῆχθη εἰς Ἐφέσου εἰς Ρώμην, ὅπου καὶ ὑπέστη πολλὰς βασάνους, κατὰ τὸν Τερτουλλιανόν. Ἐκ Ρώμης ἐξωρίσθη εἰς Πάτμον, ὅπου διέτριψε μολὶς ἐν καὶ ἡμῖσι ἔτος διότι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δομιτιανοῦ ὁ διάδοχος αὐτοῦ Νερόνας, τῷ 96, ἀνεκάλεσε πάντας τοὺς ἐξοριστούς καὶ οὕτως ὁ Ἰωάννης, τῷ 97, ἐπανήλθεν εἰς Ἐφεσον. ὅπου καὶ ἀπέθανε τῷ τρίτῳ ἔτει τῆς βασιλείας τοῦ Τροϊανοῦ, ἀπὸ Χριστοῦ δ' ἑκατοστῇ κατὰ τινὰς ἐν ἡλικίᾳ 94, κατ' ἄλλους δὲ 98 ἢ καὶ 99. (Εὐσεβ. ἐν Χρ. εἰς τὸ ἔτ. ιδ' τοῦ Δομιτιανοῦ, Hieronym. de scriptorib. eccles. c. 10. Ὁριγ. Εἰς Ματ. σελ. 417. Νικηφ. Καλ. Ἐκ Ιστορ. Β'. μβ'.) Ὁρ. Κοντογ. Ἐκ. Ιστ. Τ. Α'. σελ. 58. Μελετ. Ἐκ. Ιστ. Τομ. Α'. Εδγ. τοῦ Βουλ. Ἐκατοντ.

Σημ. μετ.

μακρὰν ἐπιφαίνονται κατὰ σειρὰν μέρη τῆς Σάμου, Μ. Ἀσίας Ἰκαρίας, Ναρκίων καὶ Ἀγρελούς¹⁾ καὶ ἐν μικρᾷ γραφικῇ ἀπόψει τὸ ὅρος Μυκάλη πρὸς Β. τῶν δύο τελευταίων. Τὴν καθύλου ἐν τύπωσιν ἐμποιεῖ ἡ θάλασσα, ἐν ᾗ εἶναι διεσπαρμένα τραχεὰ καὶ λίαν ξηρὰ νησίδια. Τὰ ἐπὶ τῶν λόφων μελάγχροα ἀκανθώδη βότανα δὲν δύναται τις νὰ ἐκλάβῃ ὡς βλάστησιν. Οὐδεμία χλόη φαίνεται πλὴν ὀλίγων κήπων καὶ ἀμπέλων κειμένων παρὰ τὸν λιμένα καὶ ἐν τῷ βᾶθει τῆς κοιλάδος. Ἡ καλλονὴ τῆς ὅλης τοποθεσίας προέρχεται ἀπὸ τῶν σχημάτων τῆς γῆς, τοῦ χρώματος τῶν βράχων καὶ τῶν πετρῶν, ἐξ ὧν συνίστανται αἱ νῆσοι, τοῦ λαμπροῦ κυανοῦ χρώματος τῆς θαλάσσης καὶ τῆς διαυγείας τῆς ἀτμοσφαίρας.

Τὰ οἰκοδομήματα τῆς Ἀποκαλύψεως διατηροῦνται ἐν μεγάλῃ καθαριότητι καταβαλλομένης μεγίστης φροντίδος ὑπὲρ αὐτῶν, τοῦθ' ὅπερ συνδυαζόμενον πρὸς τὴν ἀφελῇ φιλοφροσύνην τῶν φυλαττόντων αὐτὰ ἐμποιεῖ τὴν μᾶλλον εὐχάριστον ἐντύπωσιν. Ἐξωθεν τῶν σημερινῶν οἰκημάτων κεῖνται δύο μεγάλα οἰκοδομήματα, νῦν ἄνευ στέγης, ἅτινα ἀνῆκον εἰς τὴν ἑλλ. σχολήν, ἐν ᾗ ποτε παρείχετο ἡ ἀνωτάτη ἐλληνικὴ παιδεία²⁾, ἐγκατελείφθησαν δὲ

¹⁾ Μικρὸν νηίδιον ἀπέναντι τῶν Ναρκίων. (Α)

Περὶ τῶν νηιδίων τούτων ὁρ. Ἰω. Σάκελ. ἐν Ἀκουλοῦθ. ὅς. Χριστ. σελ. 78. Σημ. μετ.

²⁾ Ἡ ὀνομαστὴ «Πατριᾶς Σχολῆς» ἐτίθη ἦτο ἐν τῶν ἀνωτάτων ἐλληνικῶν φροντιστηρίων, ἅτινα ἐφώτισαν τὸ ἔθνος ἐν ταῖς ζοφεραῖς ἡμέραις τῆς δουλείας ἰδρυθῆ τῷ 1715 ὑπὸ Μακαρίου ἱεροδιακόνου Πατριῶ, τὸ γένος Καλυκερά, συγγενεῖς τῆς «Εὐαγγελικῆς σάλπιγγος», ὅστις ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1737. Τοῦτον διαδέξατο Γεράσιμος ἱερομόναχος Βυζάντιος, διδάξας μέχρι τοῦ 1740· μετὰ τοῦτον ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1773 Βασίλειος μοναχὸς ὁ Κουταληνός, ὃν διαδέξατο ὁ δεινὸς γραμματικὸς Δανιὴλ ὁ Κεραμεὺς Πάτριος, ὅστις συνέγραψε καὶ «Ἑρμηνείαν εἰς τὸ Δ'. τοῦ Γαζή» διδάξας μέχρι τοῦ 1801. Τοῦτον διαδέξατο Μισαὴλ μοναχὸς ὁ Μαργαρίτης Πάτριος, μεθ' ὃν τάττεται ὁ σφῶς Παῖσιος ἱεροδ. ὁ Καραπατᾶς Πάτριος, ὅστις ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1817. Διάδοχος τοῦτου ἐγένετο Κόρυλλος ἱερομόναχος Σγουροαλλινὸς Πάτριος. Διαρκούσης δὲ τῆς ἐλληνικῆς ἐπανάστασεως ἐδίδασκεν ἀλληλοδιαδόχως οἱ ἐξῆς: Παῖσιος ἱερομόναχος Μαζαράκης Πάτριος, Νεόφυτος ἱερομόναχος Βυζάντιος, Σαραϊάμπος μοναχὸς Θεσσαλονικεὺς, Ἰωάννης Σφοῖνης Σάμιος. Μετὰ δὲ τὴν τῶν πραγμάτων ἀποκατάστασιν, Ἰσαὰκ μοναχὸς Κρής μέχρι τοῦ 1841 μεθ' ὃν Ἰεζεκιὴλ ἱεροδιάκονος Καλύμνιος μέχρι τοῦ 1846. Μετὰ τοῦτον ἐδίδασκεν Νικό-

ἀφ' οὗ, μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος, ἡ ἐκπαίδευσις κατέστη εὐκολωτέρα ἐν Ἀθήναις. Ἐν τοῖς οἰκήμασι κατοικεῖ ὁ ἱερεὺς, ὃν πέμπει ἡ μονὴ ὅπως τελῇ τὰς συνήθεις ἱεροτελεστίας ἐν τῷ σπηλαίῳ καὶ εἰς τὴν δύο λαϊκοί. Ἐν τούτῳ τῷ ἄνω τμήματι εἶναι ἡ μικρὰ θολωτὴ ἐκκλησία τοῦ ἁγ. Νικολάου, οἰκοδομηθεῖσα τὴν παρελθούσαν ἑκατονταετηρίδα, ἐν ἣ ὑπάρχουσι πολλὰ ἐφθαρμένα λείψανα τοιχογραφημάτων, ἀρχαικοῦ ρυθμοῦ, ἅτινα παριστῶσιν ἐν μέρει μὲν γεγονότα ἐκ τῆς Γραφῆς, ἐν μέρει δὲ σκηνὰς ἐκ τοῦ μυθιστορικοῦ βίου τοῦ ἁγ. Πατρός. Ἐντεῦθεν κλίμακες ἐκ τεσσαράκοντα βαθμίδων κατιούσαι παρὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγ. Ἀρτεμίου καὶ τὸ κωδωνοστάσιον φέρουσιν εἰς τὰς συνημμένας ἐκκλησίας τῆς ἁγ. Ἀννης καὶ τοῦ ἁγ. Ἰωάννου, ἥτις εἶναι αὐτὸ τὸ ἱερόν σπήλαιον. Παρὰ τὸ κωδωνοστάσιον δύναται τις νὰ ἴδῃ τὴν ἄνω πλευρὰν τῆς πέτρας τὴν σχηματίζουσαν τὴν ὀροφὴν τοῦ σπηλαίου· ἐκ τῆς πέτρας ταύτης ἀπεκόπη τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγ. Ἀρτεμίου, ὅστις λέγεται οἰκοδομηθεῖς τὴν 16-ην ἑκατονταετηρίδα καὶ εἶναι ἔτιδον ἀπλοῦς.

Ἐξ τὸν ναόν τῆς ἁγ. Ἀννης εἰσέρχεται τις ἀπὸ ἐξωνάρθηκος, ἀφ' οὗ τετράγωνος θύρα ἀνοίγεται πρὸς τὸν κυρίως νάρθηκα, ὅστις ὡκοδομήθη πρὸ 50 σχεδὸν ἐτῶν· τὸ ἐμβαδὸν αὐτοῦ εἶναι 11¹/₂ τετρ. ποδ. καλύπτεται δ' ὑπὸ κομψοῦ θόλου· αἱ πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ ἀψίδες εἶναι ὀξυτενεῖς, ἀλλ' ἡ εἴσοδος τοῦ ναοῦ εἶναι μικροτέρα καὶ ἄνωθεν κυκλοτερής. Πρὸς τὰ ἀριστερὰ εἶναι ἡ θύρα μικροῦ ἀχρήστου ὀψομαθίου καὶ ἐν τῇ γωνίᾳ, παρὰ τὸν ναόν, μαρμαρίνος τάφος ὅπου φυλάττονται τὰ ὀστᾶ τῶν διδασκάλων τῆς ἀρχαίας σχολῆς ¹⁾). Πρὸς τὰ δεξιὰ, ὑπὸ τὴν ἀψίδα, ὑπάρχει εἴσοδος εἰς τινα κοιλότητα, ἥτις δυνατόν νὰ ὀνομασθῇ νάρθηξ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγ. Ἰωάννου καὶ εἶναι ὅλη σχεδὸν ἐντὸς

δημὸς ἱερομόναχος Κάπος Πάτριος, Γρηγόριος ἱερομόναχος Ἀγαθόβουλος, Ἱερόδωτος ἱερομόναχος Φλωρίδης καὶ Ἰωάννης ὁ Σακελίων. Σημ. μετ.

¹⁾ Ὁ τάφος οὗτος εἶναι τοῦ ἐπιφανοῦς διδασκάλου τοῦ γένους Δανιὴλ τοῦ Κεραμέως· ἐπ' αὐτοῦ δ' εἶναι ἐγκεχαραγμένον τόδε τὸ ἐπιτόμιον:

πέτρας. Ἀριστερόθεν τῆς θύρας τοῦ ναοῦ τῆς ἀγ. Ἀννης κρέμαται μεγάλη εἰκὼν παριστάνουσα τὸν Εὐαγγελιστὴν ὑπαγορεύοντα τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὸν Πρόχωρον καὶ δεξιόθεν ὁμοία σχεδόν, ἀλλὰ πολὺ καλλιτέρα, παριστάνουσα τὸν Χριστὸν ἐπὶ θρόνου. Αἱ εἰκόνες αὗται, ὡς πᾶσαι σχεδὸν αἱ ἐν τῇ νήσῳ, διασώζουσιν ἀπαρεγκλίτως τὰς παραδόσεις τῆς βυζαντινῆς τέχνης. Τόσον ἀκριβῆς εἶναι ἐν αὐταῖς ἡ ἀπομίμησης τοῦ ἀρχαίου ρυθμοῦ, ὥστε ὅσαι δὲν φέρουσι χρονολογίαν δυνατόν νὰ ἐκληφθῶσι ὡς ἀρχαιότεραι ἢ ὅσον πράγματι εἶναι.

Ἡ ἰδρύσις τοῦ ναοῦ τούτου ἀποδίδεται εἰς τὸν Χριστόδουλον, ἀλλὰ μετεσκευάσθη κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ τὸ σημερινὸν οἰκοδόμημα ἀνάγεται εἰς τὴν 17-τὴν ἑκατονταετηρίδα. Τὸ πλάτος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἄλλον τοῖχον εἶναι 11 ποδῶν καὶ $9\frac{1}{2}$ δακτύλων. Κατὰ τὸ δυτικὸν ἥμισυ ἴστανται κυκλοειδῶς στασιδία ἀπολήγοντα πρὸς τὴν δεξιάν (πρὸς Ν.) πλευράν εἰς ὑπόστεγον θρόνον, χρησιμεύοντα διὰ τὸν Ἡγούμενον ἢ τὸν Ἐπίσκοπον ἐντεῦθεν εἰσέρχεται τις εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἀγ. Ἰωάννου. Τὸ ἄκρον τῆς πέτρας ἣτις σχηματίζει τὴν ὀροφὴν τοῦ ναοῦ τούτου ἐκτείνεται παραπλευρῶς τῆς ἐκκλησίας τῆς ἀγ. Ἀννης ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ ἐκτός, καὶ ἐπ' αὐτοῦ κεῖται ὁ ὀψυτενῆς θόλος συγκεκλειμένος ἐκ τετραγώνων λίθων, ὅστις σχηματίζει τὴν ὀροφὴν τῆς ἐκκλησίας

Σῆμα τὸ γραμματικοῦ Δανιήλου ἡ Θεοδώρου.

Ῥῶδε Δανιὴλ τῆνος ὁ Πάτρις, δν μετὰ Γαζῆν

οἶον γραμματικῆς εἶρατο Ἑλλὰς ὄρον.

Κεῖται, φεῦ! κωφὴ κόνις ἂ μεγάλα ποτε αὐδᾷ

Μωσά τε τῶς πάντας πάντοθεν ἀγρομένα,

Νήσῳ ἐν ἀμφιρρότῃ οἰγῶσα δὲ νῦν ἐνὶ Πάτμῳ.

Φεῦ! ποθεύοντας ἔχει πενθεῖ τηκομένους.

Περὶ τοῦ διδασκάλου τούτου διαπραγμῆς Ἑλλήν λόγιος ἔγραψεν ἐσχάτως σπουδαῖας κρίσεις, ἃς εὐκαιρὸν νομίζομεν νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα.

Πλὴν τοῦ Βουλγάρεως καὶ τοῦ Θεοτόκη, οἱ διασημότεροι τῶν συγχρόνων τοῦ γένους διδασκάλων εἶναι Δανιὴλ ὁ Κεραμαῖς, προϊστάμενος τῆς ἐν Πάτμῳ σχολῆς καὶ Λάμπρος ὁ Φωτιάδης ὁ ἐν Βουκουρεστίῳ σχολαρχήσας. Ἄν ἡ τῆς Πάτμου σχολὴ ἤκμασεν, ἰδίως κατὰ τὴν ὀκτωκαιδεκάτῃν ἑκατονταετηρίδα, ἡ χάρις ἀπικεῖται εἰς τὴν γενναίω δωρίαν τῶν ἐν Κωνσταντινὸπόλει πατρίων «γουναρῶν». Οἱ ἐν Πάτμῳ διδάσκαλοι ἦσαν

ταύτης. Δεξιᾷ τῷ εἰσερχομένῳ εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγ. Ἀννης, ἐπὶ τοῦ πρὸς Δ. τοίχου, εἶναι μικρὰ εἰκὼν τῶν τριῶν ἱεραρχῶν Βασιλείου τοῦ μεγάλου, Ἰω. τοῦ Χρυσοστόμου καὶ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ὧν αἱ Λειτουργίαι εἶναι ἐν χρήσει ἐν τῇ ἐλληνικῇ ἐκκλησίᾳ. Παρὰ τὸ εἰκονοστάσιον εἶναι μικρὸν τετράγωνον παράθυρον ἐπὶ τεμαχίου τοίχου, χρησιμεῦον πρὸς φωτισμὸν τοῦ ἱεροῦ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγ. Ἰωάννου, ὅστις εἶναι ὀλίγον μικρότερος τοῦ τῆς ἁγ. Ἀννης. Ἐπὶ τοῦ τοίχου τούτου ἀνήρτηνται δύο εἰκόνες, ἐν αἷς παρίστανται, ἐν μὲν τῇ μιᾷ οἱ δώδεκα «ἄγιοι Ἀνάργυροι,» οἱ ἐπικαλούμενοι οὕτω διότι δῶρεάν ἐθεράπευσαν τοὺς πτωχοὺς, ἐν δὲ τῇ ἄλλῃ, ἐν μὲν τῷ ἄνω μέρει ἡ Θεοτόκος μετὰ τοῦ ἁγ. Ἰωάννου καὶ τοῦ ἁγ. Θωμᾶ, ἐν δὲ τῷ κάτω θ γ. ἁΓερμανὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μετὰ τοῦ προφήτου Ἰερεμίου καὶ τοῦ ἁγ. Ἀντίπα.

ἐκ τῶν λογάδων ἀνδρῶν τοῦ γένους οἵτινες ἐφύλαξαν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ καὶ δὴ καὶ διελεύκαναν διὰ σοφῶν σχολίων τὰς γραμματικὰς παραδόσεις Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ. Ἡ Πάτρις ἦτο ἐστία τῶν «Γαζιτῶν» ὅπως τὰ Ἰωάννινα τῶν «Λασκαριτῶν» σέμνωμα δὲ τῆς ἐν Πάτρει σχολῆς ὑπῆρξε περὶ τὰ τέλη τῆς οὐκωκαιδεκάτης ἑκατονταετηρίδος Δανιὴλ ὁ Κεραμεὺς ὁ διδάξας καὶ παιδεύσας πολλοὺς ὕστερον ἐν τοῖς γράμμασι διαλάμψαντας Ἑλληνας. Σήμερον τὰ γραμματικὰ τοῦ περικλεοῦς τούτου καθηγητοῦ ὑπομνήματα εἶναι βεβαίως πεπαικωμένα, ἀλλὰ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἡ Πατριὰς σχολὴ προεξήρχε πάντων τῶν ἄλλων ἐν Τουρκίᾳ ἐκπαιδευτηρίων, ἀπανταχόθεν δὲ τῆς Ἑλλάδος ἀπέρρεον εἰς αὐτὴν πάμπολλοι φιλομαθεῖς νέοι προσαχόμενοι ἐκ τῆς ἀγαθῆς τοῦ Κεραμεῖως φήμης. Ὡς ἐν τῇ Ἀθωνιάδι ἀκαδημίᾳ οἱ μαθηταὶ ὑψέθησαν ἐπὶ Εὐγενίῳ μέχρι διακοσίων, παραπλησίως καὶ ἐν Πάτρει, πρωτανεύοντος τοῦ Δανιὴλ, οἱ μαθηταὶ ὑπερέβησαν τοὺς διακοσίους—τοιαύτη καὶ τληκαύτη ἦτο ἡ σελὴ καὶ ἡ χάρις τῶν λόγων τοῦ δαιμονίου ἐκείνου διδασκάλου! Εἰς ἀπόδειξιν τῆς περὶ τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν ἐξαισιοῦ τριβῆς τοῦ Δανιὴλ μνημονεύονται παντοῖα ἀνέκδοτα, πρὸς τοῖς ἄλλοις δὲ καὶ τότε, ὅτι εἰς ἐπὶ τοῦ Ἀγγλοῦ ἐλληνιστοῦ ἡμῆς ἠνεύρεσεν ὁ Δανιὴλ μίαν τινα ραψωδίαν τῆς Ἰλιάδος (κατ' ἐκλογὴν αὐτοῦ τοῦ Ἀγγλοῦ) δι' ἄλλων κεκαλλιεπημένων στίχων ἐχόντων τὸ αὐτὸ μέτρον. Ὁ δὲ Ἀγγλος περιηγητὴς ἀποθαυμάσας τοῦ Πατρίου σχολάρχου τὴν πρὸς τὸν Ἑλληνα λόγον ἐτοιμότητα παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ μετακινήσῃ εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου δὴ ἐτύγχανεν ἐπιζήλου ἀκαδημαϊκοῦ ἀξιώματος· ἀλλ' ὁ φιλόπατρις Δανιὴλ περὶ πλείονος ποιοῦμενος τῆς πατρίδος τὴν εὐνοίαν, ἀπέστειρε τοῦ Ἀγγλοῦ τὴν πρότασιν.

Δανιὴλ ὁ Κεραμεὺς ἦτο ἀναμφιβόλως βαθὺς ἐλληνιστὴς καὶ χρηστὸς διδάσκαλος, σὺν δὲ ἐμῶς ἐνεκαίνισε νέαν μέθοδον, διέπρεψε δὲ μάλλον ὡς εὐφραδὴς σχολάρχης ἢ ὡς εἰσηγητὴς βελτίονος συστήματος περὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων. Τὸ ἄλφα καὶ τὸ ὠμέγα τῆς φιλολογικῆς αὐτοῦ μαθήσεως ἦτο ἡ γραμματικὴ τοῦ Γαζῆ, βιβλίον μεστὸν σοφίας παρελθυμένης ἐκ τῶν ἀλεξανδρινῶν γραμματικῶν, ἀλλὰ πάντα δυσνόητον καὶ δεκτικὸν παντοίων ἐρμηνειῶν (Ν. Ἡμέρα ἀριθ. 730.) Σημ. μετ.

Ἐπίσης ὑπάρχουσι δύο μικραὶ εἰκόνες παριστῶσαι, ἡ μὲν μία τὸν ἁγ. Ἰωάννην, ἡ δὲ ἄλλη τὴν συνάντησιν Ἰωακείμ καὶ Ἄννης, ἥτις περιγράφεται εἰς τὰ ἀπόκρυφα Εὐαγγέλια, πρὸς δὲ καὶ τὸν Εὐαγγελισμόν αὐτῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ τῷ κήπῳ.

Τὸ εἰκονοστάσιον τῆς ἐκκλησίας ταύτης εἶναι ἐκ γελυμμένου ξύλου καὶ ὅλον ἐπίχρυσον· ἄνωθεν αὐτοῦ ἴσταται μέγας σταυρὸς μετὰ τῶν εἰκόνων τῆς ἁγ. Μαρίας καὶ τοῦ ἁγ. Ἰωάννου. Ὑπὲς-τη δὲ τοῦτο ἀλλοίωσιν τινα ἡ κακῶς διεσκευάσθη, καθόσον τὰ διά-φορα μέρη αὐτοῦ δὲν ἔχουσι κέντρον. Ἐχει μόνον Ὁραίαν Πύλην καὶ θύραν τῆς Προθέσεως, ἥτις εἶναι παρὰ τὸν τοῖχον πρὸς τὸ Β. μέρος, ἡ δ' ἀντιστοιχοῦσα αὐτῇ πρὸς Ν. θέσις, ἥτις ἔπρεπε νὰ ᾖναι ἡ θύρα τοῦ Διακονικοῦ εἶναι κατεilahμένη ὑπὸ τῆς εἰκό-νος τῆς ἁγ. Ἄννης. Αἱ δύο ἄλλαι εἰκόνες τοῦ Κυρίου καὶ τῆς Θεοτόκου, αἱ πρὸς Β. καὶ Ν. τῆς Ὁραίας Πύλης εἶναι λίαν κα-λῶς ἐξεργασμέναι κατ' ἀρχαῖον βυζαντινὸν ρυθμόν. Ἐπὶ τῶν θυ-ρωμάτων τῆς Ὁραίας Πύλης παρίστανται, ἄνω μὲν ὁ Εὐαγγελισμός, κάτω δὲ ὁ ἁγ. Γερμανὸς ὁ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Παρθένιος ὁ Λαμφάκου. Ἐμπροσθεν τοῦ εἰκονοστασίου ἴστανται δύο κομφὰ ὀρει-χάλκινα κηροπήγια, κρέμανται δὲ πολλαὶ ἀργυραὶ κανδηλαί, ὧν τινες διαρκῶς καίουσιν. Αἱ θύραι τοῦ ἱεροῦ, ὡς συμβαίνει τοῦτο εἰς ὅλους τοὺς ναοὺς τῆς Πάτμου, δὲν ἔχουσιν εἰκονογραφημένα θυρόφυλλα, ὡς εἴθισται ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ καλύπτονται ὑπὸ πολυ-τελοῦς παραπετάσματος· τὸ ἐσωτερικὸν αὐτοῦ εἶναι ἀπλούστατον, περιέχει δὲ μίαν μεγάλην ἀψίδα. Ἐπὶ τῆς ἁγ. Τραπεζῆς εἶναι κομφὸν ἀντίτυπον τοῦ Εὐαγγελίου, οὗ τὸ κάλυμμα εἶναι ἐξ ἐρυθ-ροῦ βελούδου, ξύλινος Ἐσταυρωμένος, ἐν μέγα γλυπτὸν ξύλινον προσκυνητάριον καὶ δύο ὀρειχάλκινα κηροπήγια.

Ἐπὶ τῆς Β. πλευρᾶς τοῦ ναοῦ εἶναι ἐν παράθυρον, παρὰ τὸ εἰκονοστάσιον, πέριξ τοῦ ὁποῦ ἀνῆρτηνται πολλαὶ μικραὶ εἰκό-νες. Ἄνωθεν τῶν στασιδίων ἀνῆρτηται λίαν κομφὸς ῥωσσικὸς «Ἐπιτάφιος» διὰ τὴν τελετὴν τῆς Μ. Ἑβδομάδος. Ἐπὶ τοῦ πρὸς Δ. τοίχου, παρὰ τὴν εἴσοδον, εἶναι ἡ σπανίως ἀπαντῶσα εἰκὼν

τοῦ θανάτου τῆς ἀγ. Ἀννης. Ἀπὸ τοῦ παραθύρου δύναται τις νὰ ἴδῃ τὴν πέτραν ἀποτόμως φερομένην πρὸς τὰ κάτω σχεδὸν ἐπὶ τῆς αὐτῆς καθέτου γραμμῆς μετὰ τοῦ τοίχου τῆς ἐκκλησίας. Ἐντεῦθεν φαίνεται ὅτι ἡ ἐκκλησία τῆς ἀγ. Ἀννης ἐκτίσθη ἐπὶ ἐπιπέδου μέρους πέτρας εἰς ἱκανὸν ὕψος ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ λοφίσκου. Ὅπισθεν τοῦ ἄκρου τοῦ ἐπιπέδου τούτου, εἰς ἀπόστασιν 11 ποδῶν καὶ εἰς ὕψος ὀκτὼ ἢ δέκα πδ. ἀνωθεν αὐτοῦ, φαίνεται ἡ ἀπότομος ἄκρα τῆς εἰρημένης πέτρας ἐκτεινομένη πρὸς τὰ ἔξω καὶ ἀφίνουσα μέγα κοίλωμα κάτωθεν. Τὸ κοίλωμα τοῦτο ἔχον 18 πδ. μῆκος, 14 βάθος καὶ 10 ὕψος εἶναι τὸ καθαυτὸ ἱερὸν τῆς Ἀποκαλύψεως. Εἶναι ἀδύνατον σήμερον νὰ εἰκάσῃ τις ὁποῖον ἦτο τὸ ἀρχικὸν αὐτοῦ σχῆμα· κατάδηλον εἶναι ὅτι ἡ πέτρα ἀπεκόπη εἰς μεγάλην ἔκτασιν, ἀλλὰ μάταιον θὰ ἦτο νὰ ἐξετάσῃ τις πότε ἐγένοντο τοιαῦται ἀλλοιώσεις. Ἐξακολουθεῖ δὲ καὶ σήμερον, καὶ τοι κατὰ μικρὸν, μεταβαλλόμενον κατὰ τὸ σχῆμα καὶ μεγεθυνόμενον, διότι ἀποκόπτονται πολλὰ τεμάχια ἀπὸ τοῦ κατηγιασμένου μέρους. Τοῦ νάρθηκος π. χ. τὸ πλάτος εἶναι τὸ ἥμισυ τοῦ πλάτους τοῦ ἐσωτερικοῦ· τὸ ἔδαφος πλὴν ὀλίγων ποδῶν κατὰ τὸ ΒΑ. εἶναι ὅλον ἐκ πέτρας, εἶναι δ' ὁμαλὸν καὶ διασχίζεται ὑπὸ τινων γραμμῶν πρὸς διέξοδον τοῦ ὕδατος. Ἡ ἐσωτερικὴ πλευρὰ σχηματίζεται ἐκ μιᾶς ὁλοκλήρου πέτρας, ἐπίσης δὲ καὶ ἡ ὀροφή, ἥτις εἶναι κίαν ἀνώμαλος τὸ ὕψος. Ἐν ταύτῃ τῇ ἀπομεμονωμένῃ θέσει ὀλίγαι τινες ἀργυραὶ λυχνίαι καίουσι νυκθήμερόν ἐνώπιον τοῦ «χρυσοῦ εἰκονοστασίου» τοῦ ἀποκρύπτοντος τὴν ἀγ. Τράπεζαν, ἰδίως δὲ ἐνώπιον τῆς εἰκόνης, ἥτις κατέχει τὸ κέντρον τοῦ εἰκονοστασίου καὶ διήκει σχεδὸν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι τῆς ὀροφῆς καὶ ἐν ἣ παρίσταται ὁ Ἰωάννης ἐξηπλωμένος ὥσει νεκρὸς ὑπὸ τοὺς πόδας Ἐκείνου, ὅστις ἦν ὅμοιος τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου ¹⁾).

Ἡ εἰκὼν αὕτη ἀντικαθιστῶσα τὴν τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τῆς κατασκευῆς τοῦ εἰκονοστασίου εἶναι τεθειμένη παρὰ τὴν Ὁραίαν

¹⁾ Ἀποκ. IX. 13.

Πύλην, δεξιᾷ τῷ προσκυνοῦντι. Ἐν τῷ κάτω μέρει αὐτῆς παρίσταται δ. Ἀπόστολος ἐκτάδην κείμενος ὡς πτώμα, ἄνωθεν δ' αὐτοῦ φωτοειδῆς κύκλος ἀγγέλων καὶ ἱερῶν συμβόλων ἐγκλείει τὴν μορφὴν τὴν ὁμοίαν τῷ Υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου. Ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῆς, οἵτινες δὲν στηρίζονται ἐπὶ τῆς γῆς καίουσιν ἑπτὰ χρυσαῖ λυχνίαι. Κατὰ τὰς πλευράς οἱ ἄγγελοι τῶν ἑπτὰ ἐκκλησιῶν παρουσιάζουσιν εἰς τὸ ὄμμα τοῦ Μεγάλου καὶ Ὑψηλοῦ Ἱερέως τὰ ἱερὰ ἀντικείμενα τῆς φροντίδος αὐτῶν. Οὗτος δὲ διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς χειρὸς κρατεῖ τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς ὁράττεται τῶν κλειδῶν τοῦ αἰῶνος καὶ τοῦ θανάτου. Ἡ εἰκὼν ἐν συνόλῳ εἶναι ἐξειργασμένη μετὰ μεγάλης δυνάμεως, ἥς ἡ ὑπαρξίς ἔγκειται ἐν τῷ βάθει τῶν αἰσθημάτων, τῇ μελέτῃ τῆς Γραφῆς καὶ τῇ ἐντίμῳ ὑποταγῇ εἰς καλλιτεχνικὰς παραδόσεις καὶ οὐχὶ ἐν ἀποπειρᾷ τινι πρὸς θεατρικὴν ἐπίδειξιν. Τινὲς τῶν κύκλων καὶ τῶν συμβολικῶν ἐκκλησιῶν καλύπτονται ὑπ' ἀργύρου.

Καὶ τὸ εἰκονοστάσιον τοῦτο, ὡς εἴθισται ἐν Πάτμῳ, ἔχει μόνον δύο θύρας, τὴν Ὁραίαν Πύλην καὶ τὴν θύραν τῆς Προθέσεως, ἥτις εἶναι παρὰ τὸν τοῖχον. Μεταξὺ τούτων εἶναι ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, γεγραμμένη παρὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν. Παριστᾷ δηλ. τὸ λεγόμενον ἐν Εὐρώπῃ «Δένδρον τοῦ Ἰεσσαί» δηλ. γενεαλογικὸν δένδρον, τῆς ἐκ τῆς ρίζης τοῦ Ἰεσσαί ράβδου, τῆς Παρθένου, παραγούσης τὸ ἄνθος Μεσσίαν (Ἠσ. 1Α'. 1). Πρὸς τὴν Ν. πλευρὰν τῆς εἰκόνης τῆς Ἀποκαλύψεως ἐν τῇ θέσει τῆς θύρας τοῦ Διακονικοῦ εἶναι εἰκὼν τις διηρημένη εἰς τρία. Παραπλευρῶς παρίσταται ὁ Χριστόδουλος προσφέρων τὸν ναβόν, κάτωθεν δ' Εὐαγγελιστῆς ὑπαγορεύων τὸν Εὐαγγέλιον εἰς τὸν Πρόχωρον, ἄνωθεν δὲ ἡ σπανίως ἀπαντῶσα εἰκὼν τῆς Ἀναλήψεως τοῦ οἱ μαθηταί του θάπτουσιν αὐτὸν ἐν τῇ γῇ, ἀλλ' οὗτος ἐπιφαίνεται ἄνωθεν φερόμενος εἰς τὸν οὐρανὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων. Ἐπὶ τῶν θυρωμάτων εἰκονίζονται ὁ Εὐαγγελισμὸς, Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος. Κατέναντι τοῦ εἰκονοστασίου ἡ ὁροφὴ τῆς πέτρας διχάζεται· τὸ φαινόμενον τοῦτο συνδέει ἡ ἐπιχώ-

φιος παράδοσις πρὸς τὴν στιγμήν, καθ' ἣν ἤρξατο ἡ Ἀποκάλυψις. *Οὗτε οἱ λόγοι «Ἐγὼ εἰμὶ τὸ Ἄλφα καὶ τὸ Ὠμέγα» ἐξημέχθησαν· εἰκάζεται ὅτι ἡ γῆ τότε ἐσείσθη καὶ αἱ πέτραι διεσπάρησαν ¹⁾).

Ο Λ Ι Μ Η Ν.

Ὁ λιμὴν τῆς Σχάλας ὁ φαινόμενος κάτωθεν τῆς Ἀποκαλύψεως εἶναι ἐξαιρετός· προσβαλλόμενος μόνον ὑπὸ τῶν ἀνατολι-

¹⁾ Ὑπάρχει καὶ ἄλλη ἔκφανσις τῆς ἀνάπτυξης τῆς ἰδέας ταύτης, ἣν πρέπει ἴσως ν' ἀναφέρωμεν ἐν ὑποσημειώσεις ἀφ' οὗ ἰκανώτεροι τοῦ παρόντος συγγραφεῖς ἐποίησαντο λόγον περὶ τοῦτου. Κατ' αὐτὴν ὁ Ἀπόστολος ἦτο ὑπὸ τὸ ρῆγμα τοῦτο ὅτι αἶφνης ἤρξατο ἡ Ἀποκάλυψις· ἐστράφη δὲ (Ἀποκ. Α'. 12) καὶ διὰ τοῦ ρήγματος εἶδε τὸ ὄραμα ἄνωθεν αὐτοῦ καὶ παραχρῆμα ἔπεσεν ὡς νεκρὸς (17). Μικρὸν κοίλωμα ἐντὸς πέτρας ἐν ὁρίζοντι γραμμῇ μετὰ τοῦ ἐδάφους εὐρισκόμενον δεικνύεται ὡς τὸ μέρος ὅπου ὁ θὸς ἔκλινε τὴν κεφαλὴν. Ἀνωθεν τοῦ κοιλώματος τοῦτου εἶναι σταυρὸς, ὅστις ὡς τιγὸς ἐκ τῶν τοῦ λαοῦ λέγουσιν, εἶναι ἔργον τῶν χειρῶν τοῦ Ἀποστόλου καὶ ὅστις, ὁραίνεται, ὡς λέγουσιν, ἰδίως περὶ τὸ τέλος τῆς Μ. Ἐβδομάδος. Ἡ ἄκρα, τῆς μεγάλης ρωγμῆς ἐν τῇ ἐτέρᾳ πλευρᾷ τοῦ σπηλαίου, ἣ ὑπὸ τὸ ἄκρον τῆς πέτρας τὸ προεκτεινόμενον μέχρι τῆς ἐκκλησίας τῆς ἀγ. Ἀννης, εἶναι ἐσχισμένη εἰς τρία καὶ λέγεται ὅτι εἶναι τὸ σημεῖον, ἀφ' οὗ ἤχησεν ἡ οὐράνιος φωμὴ, ἡ ὑπαγορευομένη τὸ Εὐαγγέλιον. Ταῦτα δὲν διηγείται ὁ ἐγγχώριος κληρὸς ὡς ἀληθῆ, ἀλλ' ὡς λεγόμενα ἐν τῇ νήσῳ. Τὸ διήγημα τὸ φέρον τὸ ὄνομα τοῦ Προχώρου τυγχάνει περιφρονήσεως μεγαλειτέρας ὅσης εἶναι ἄξιον. Ἐν ᾧ ἠνέχθησαν νὰ εἰκονίσωσιν αὐτὸν γράφοντα καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ Ἀποστόλου χ' ἐυλόησαι τὸ βιβλίον τοῦτο καὶ κηρύττουσιν αὐτὸ ἀπόκρυφον καὶ ὑποβολιμαῖον, ὅπου καὶ ἂν τὸ ἀναφέρει καὶ δὲν τὸ θεωροῦσιν ἄξιον σπουδαίας ἐρεῦνης. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἡκιστα πρέπον. Δὲν δύναται τις ν' ἀρνηθῇ ὅτι τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι ἡ μεγαλειτέρα, ἡ μόνη σχεδὸν ἀξίπιστος πηγὴ διὰ τὴν τοπογραφίαν τῆς νήσου καὶ θὰ ἦτο πράγματι ἀπερισκέψια τὸ ν' ἀποφαίνηται τις δογματικῶς ὅτι δὲν περιέχει λαίψανα ἀληθῶς παραδόσεως. Ὁ ἀνὴρ ἀναφέρεται ἐν Πράξ. ΣΤ'. 5 καὶ ἡ σχέσις αὐτοῦ πρὸς τὴν δημοσίευσιν τοῦ Εὐαγγελίου ἐπιβεβαιούται τοῦλάχιστον ὑπὸ τῆς «Συνόψεως» τῆς ἀποδομένης εἰς τὸν Μ. Ἀθανάσιον. Ἐν ποίᾳ ἐποχῇ καὶ ὑπὸ τίνος ἐγράφη τὸ διήγημα τὸ δημοσιευθὲν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Προχώρου εἶναι ἄλλο ἔλως ζήτημα. Ἀγνοοῦμεν πόθεν ὁ Δ. Στάνλεϋ ἤκουσε τὴν διαβεβαίωσιν, ἣν ἀναφέρει ἐν τῷ εἰς τὰς «Ὁμιλίας εἰς τὴν Ἀνατολήν» προσερτήματι, ὅτι δηλ. τὸ βιβλίον τοῦτο ἀποδέχεται ὡς γνήσιον ἡ Ἑλλήν. Ἐκκλησία. Ὁ κ. Guerin ποιεῖται λόγον περὶ τῆς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐντελοῦς ἀποδοχῆς ἡ ἀνοχῆς, ἥς ἔτυχε τοῦτο κατὰ τινων ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς. Ἀλλ' ὁ παρὼν συγγραφεὺς οὐδὲν ἀπότηνεν, ὅστις νὰ μὴ θεωρῇ αὐτὸ ὡς διήγημα ἡ ὡς ὑποβολιμαῖον καὶ νὰ μὴ κηρύττῃ τρανῶς ὅποιαν ἄξιαν ἀναγνωρίζει ἐν αὐτῇ. Ἰσως πρέπει νὰ εἰπωμεν ὅτι ὁ Ψευδο-Πρόχωρος οὐδένα λόγον ποιεῖται περὶ τοῦ ἐν τῇ πέτρᾳ ρήγματος ἀναφέρει δὲ μόνον τὸν σεισμόν ἐν σχέσει πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον—«Καὶ μετὰ δύο ἡμέρας ἐπορεύθη ἐν αὐτῶν (τῶν Ἰωάννην), ὡς ἐκέλευσέ μοι. Καὶ εἶδον αὐτὸν ἱστάμενον καὶ προσευχόμενον» καὶ εἶπε πρὸς με. Λάβε χάρτην καὶ μελάνην καὶ στήθι ἐκ δεξιῶν μου» καὶ ἐποίησα οὕτως.

κῶν ἀνέμων ¹⁾ Κεῖται δὲ κατὰ μέτωπον τοῦ ἀπομεμονωμένου λόφου, ἐφ' οὗ ἵστατο ἡ ἀρχαία Ἀκρόπολις καὶ ὅστις ἐνοῦται μετὰ τοῦ Β. καὶ Ν. μέρους τῆς νήσου διὰ στενοῦ χαμηλοῦ ἰσθμοῦ νῦν καλλιεργημένου καὶ διηρημένου εἰς ἀγροὺς καὶ κήπους περιτειχισμένους. Πρὸς Ν. παρὰ τὴν πολίχνην, ἀνέρχεται ἀπὸ τῆς ἄκρας τῆς θαλάσσης γραφικόν σύμπλεγμα βράχων, ἐφ' οὗ ἵσταται ἡ μικρὰ ἐκκλησία τῆς ἁγ. Παρασκευῆς. Ἡ πολίχνη πιθανῶς κατέχει τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας πρωτευούσης καὶ κεῖται εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως· εἶναι δὲ μικρὰ ἔχουσα στενὰς καὶ ἀνωμάλους ὁδοὺς, ἀλλ' οἰκίας καθαρὰς καὶ καλῶς ὑποδομημένας. Ὀλίγαι μικραὶ ἐκκλησίαι ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ· ἡ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγ. Ἰωάννου, ἥτις κεῖται ἀπομεμονωμένη ἐπὶ τινος παραθαλασίου βράχου πρὸς Β. λέγεται κατέχουσα τὴν θέσιν, ὅπου ὁ ἅγιος τὸ πρῶτον ἐβάπτιζεν. Ἐπειδὴ δ' ἀναμφιβόλως ἐβάπτιζεν οὗτος διὰ καταδύσεως καὶ θὲν ὑπάρχει ποτάμιόν τι ἐν τῇ νήσῳ, ἐν ᾧ θὰ ᾔτο δυνατόν νὰ καταδύῃ τοὺς ἐν ἡλικίᾳ φαίνεται πιθανόν ὅτι ἐβάπτιζεν ἐν τῇ θαλάσσῃ· ἴσως δὲ καὶ αἱ περιστάσεις θὰ ἐπέτρεπον εἰς αὐτὸν νὰ πράττῃ τοῦτ'. ἐνταῦθα, καίτοι ἡ θέσις ᾗτο πλησίον τῆς ἀρχαίας πόλεως, ἀν μὴ συμπεριλαμβανέτο ἐντὸς αὐτῆς. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐντεῦθεν πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν ὁδοῦ, πρὸς τὸν λιμένα, εἶναι μέγας κήπος, ἐν ᾧ ἐξέχουσιν οἱ ἡνωμένοι λευκοὶ ναῖσχοι τῶν ἁγίων Γεωργίου καὶ Νικολάου· ἀνωθεν αὐτῶν ὁ λόφος εἶναι λίαν ἀπόκρημνος, ὑπάρχουσι δ' ἐπ' αὐτοῦ μεγάλα τεμάχια ἀρχαίων τειχῶν φρουρίου, ἐκτισμένου ἐκ τετραγώνων πετρῶν ἐπι-

Καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ καὶ βρονταί, οὕτως ὥστε τὸ ὄρος ἐσείσθη. Ἐγὼ δ' ἔπεσον ἐπὶ τὴν γῆν ὡσεὶ νεκρός. Καὶ ὁ Ἰωάννης ἤπλωσε τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπ' ἐμὲ καὶ ἤγειρέ με καὶ εἶπέ μοι. Κάθισον ἐκ δεξιῶν μου ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ προσηύξατο πάλιν καὶ μετὰ τὴν προσευχὴν εἶπέ μοι: Τέκνον Πρόχωρε, ὅτι ἂν ἀκούσης ἀπὸ τοῦ στόματός μου γράψον ἐπὶ τοῦ χάρτου. Καὶ ἤνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς ἵστατο προσευχόμενος καὶ προσέβλεψε πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ ἤρξατο λέγων· Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. Καὶ ἐγὼ ἐκαθήμην καὶ ἔγραφον. »

¹⁾ Ἐν τούτῳ τῷ λιμένι κεῖται ὑψάλος πέτρα καλουμένη Κίνωψ ἀπὸ τινος μάγου, ὅστις, ὡς λέγεται, ἐπνίγη διὰ προσευχῆς τοῦ Ἀποστόλου, ὅτε ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν ὅπως σώσῃ ἄλλους πνιγμένους.

μελῶς συνηρμοσμένων πρὸς ἀλλήλας ἄνευ ἀσβέστου, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τῆς Ἀν. καὶ Β. πλευρᾶς, διότι ἡ Ν. καὶ Δ. εἶναι τοσοῦτον ἀπόκρημνοι ὥστε φαίνεται δὲν εἶχον μεγάλην ἀνάγκην ὑπερασπίσεως, καίτοι εἶναι δύσκολον νῦν νὰ κρίνῃ τις περὶ τούτου. Πιθανὸν ἐξ ἀνασκαφῶν νὰ προέλθωσι πολλὰ καλὰ, ἀλλ' ὥς εἶναι σήμερον ὁ τόπος ὀλίγον διαφέρει πετρώδους ἐρήμου, ἐν ᾗ ὑπάρχουσιν ὀλίγα τεμάχια γῆς, ἣν ἀπεπειράθησαν νὰ καλλιεργήσωσι. Ἐπὶ τινος μικροῦ ὁροπεδίου κατὰ τὴν Δ. πλευράν, πρὸς τὴν θάλασσαν, ἵσταται ὁ ναὸς τοῦ ἁγ. Κωνσταντίνου καὶ ἀκριβῶς πρὸς Α. αὐτοῦ ὑπάρχουσιν ἐρείπια ἀρχαίου τινὸς οἰκοδομήματος, ἅτινα ἴσως εἶναι ἡ βᾶσις τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος ¹⁾).

Ὁ λόφος, ὁ σχηματίζων τὴν Β. πλευράν τοῦ λιμένος ἐνοῦται μετὰ τῆς λοιπῆς νήσου ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου, τοῦ ἐνοῦντος καὶ τὴν Ἀκρόπολιν. Ἐν τῇ παραλίᾳ κεῖται ἀπομεμονωμένον σύμπλεγμα μικρῶν οἰκοδομημάτων καὶ ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγ. Σώζοντος. Ἐνταῦθα ἦτο πρὶν ἡ συνοικία τῶν λεπρῶν, οἵτινες εὐτυχῶς πρὸ 40 ἐτῶν ἐξηλεήθησαν καὶ ἔκτοτε παρημελήθησαν καὶ τὰ οἰκοδομήματα πλὴν τῆς ἐκκλησίας. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ἐπὶ τόπου μὴ φαινομένου ἀπὸ τοῦ μεγίστου μέρους τοῦ λιμένος, κεῖται ἀξιόλογος κήπος, ἐν ᾧ ὑπάρχει ἀναχωρητήριόν τι καὶ ἡ ἐκκλησία τῶν ἀγίων Πάντων, ἥς τὸ μέγεθος εἶναι ἐκ τῶν συνήθων καὶ ὁ θόλος λίθινος. Διατηροῦνται δὲ ταῦτα μετὰ μεγίστης ἐπιμελείας ὑπὸ τοῦ ἀναχωρητοῦ, ὅστις ἐφ' ἱκανὰ ἔτη οἰκεῖ ἐνταῦθα.

ΤΟ ΒΟΡΕΙΟΝ ΤΗΣ ΠΑΤΜΟΥ.

Τὸ Βόρειον διαμέρισμα τῆς νήσου καίτοι ἦττον ἔχον τὸ διάφορον, ὥς πρὸς τὰς τοποθεσίας καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἀντικείμενα, ἢ

¹⁾ Ὁ Guerin λέγει ὅτι, κατὰ τὸν Ψευδο-Πρόχωρον, ἡ ἀρχαία πόλις ἢ καλουμένη Φορά, πλὴν τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος περιεῖχε καὶ ἵπποδρομον καὶ ναὸν τοῦ Βάκχου (Διονύσου). Τοῦ ἵπποδρόμου λείψανα δὲν φαίνονται σήμερον. Ἄν δὲ ἐκκλησία τις ἐτιμάτο ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγ. Διονυσίου θὰ ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι κατέχει τὴν θέσιν τοῦ ναοῦ τοῦ Βάκχου... Ὑπάρχουσιν ἐνταῦθα καὶ τινες ἐπιγραφαὶ τῶν κλασικῶν χρόνων.

τὰ νότια εἶναι τὸ μέγιστον ὡς πρὸς τὴν ἑκτασιν, ὡς πρὸς τὸ εὐφορον δὲ εἶναι ἐν ἀντιθέσει πρὸς αὐτά. Εἶναι βεβαίως γυμνόν, ἀλλ' ἡ γυμνότης αὕτη μετριάζεται ὑπὸ μέγιστου μέρους καλλιεργημένης καὶ καλλιεργησίμου γῆς. Πολλαὶ μικραὶ κοιλάδες μετεβλήθησαν εἰς κήπους ὀλίγων στρεμμάτων ἐκτάσεως, καὶ ἐπ' αὐτῶν δὲ τῶν ὕψωμάτων ἱκανὴ ποσότης γῆς κατέστη ἐπιπόνως ἀρόσιμος. Ἡ θέα μικρῶν κοιλάδων καρποφορουσῶν ὑπὸ γυμνοῦς βράχους εἶναι σχεδὸν ὁμοία πρὸς τὴν τῶν καλλιεργουμένων ἀγρῶν τῶν ἐπὶ τῶν Ἀλπεων κοιλάδων. Ἡ δὲ σχετικὴ αὕτη βλάστησις παρατηρεῖται ἰδίως ἐπὶ τῆς Ἀν. πλευρᾶς. Ὁ προχωρῶν πρὸς Β. ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Σκάλας ἀπαντᾷ δύο λιμένας, ἐν τῷ δευτέρῳ ἐκ τῶν ὁποίων κεῖται νησιδιόν τι, ἐφ' οὗ ὑπάρχει ἡ ἐκκλησία τῆς ἀγ. Θέκλης ¹⁾, ἔπειτα δὲ φθάνει εἰς τὸν λιμένα τοῦ Κάμπου (Λατίν. Campus, ἰταλ. Campo). Ἡ μικρὰ πεδιάς ἡ ἐκτεινομένη ἀπὸ τῆς ἀκτῆς τοῦ Κάμπου εἰς τὸ ἐσωτερικὸν εἶναι τὸ μέγατον μέρος τῆς ἐν τῇ νήσῳ καλλιεργημένης γῆς. Ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ ἀμπελῶνες πολλῶν στρεμμάτων ἐκτάσεως, ἐν οἷς εἶναι διεσπαρμέναι λευκαὶ οἰκίαι καὶ τινες ἐκκλησίαι, αἵτινες κεῖνται ἐν μέσῳ καλλιεργησίμου γῆς ἀποκεχωρισμένης ἀπὸ τῶν πετρωδῶν πλευρῶν τῶν λόφων καὶ πεφυτευμένης διὰ ροιῶν, ἀραβοσυκεῶν, ἐλαιῶν, ἐρεβίνθων καὶ ἐνὸς ὠραίου φοίνικος. Ἐπὶ τινος ὕψωματος, πρὸς Ἀν, ἵσταται ἀμυντικός τις πύργος, χρονολογούμενος ἀπὸ τῆς ΙΖ'. ἑκατονταετηρίδος, νῦν ἡρειπωμένος. Ἐκ τοῦ Κάμπου ὁδὸς τριῶν τετάρτων τῆς ὥρας φέρει δι' ὕψωμάτων πρὸς τὸν Β. λιμένα τῆς νήσου ἐπὶ τῆς Ἀν. πλευρᾶς τοῦ ὁποῦ, ἐν μεμονωμένῃ γωνίᾳ ἀγροῦ τινος, κεῖται ἡ μονὴ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Ἡ μονὴ αὕτη εἶχε μείνει ἔρημος καὶ περιτλήθεν εἰς τὴν κατοχὴν λαϊκοῦ, μέχρις οὗ τὴν ἡγόρασεν ὁ νῦν διαμένων ἐκεῖ ἀρχιερεὺς ²⁾ μετὰ τὴν ἐπάνοδον

¹⁾ Τὸ ὄνομα τοῦτο ὑπομνησκει ἡμῖν τοὺς ἀποστολικούς χρόνους, ὅτε ὡς διηγείται ὁ Τερτυλλιανός, ὁ Ἰωάννης καθ' ἑλόν του τὸν βίον, κατέκρινεν ὡς ὑποβολιμαίας τὰς Πράξεις τοῦ Παύλου καὶ τῆς Θέκλης.

²⁾ Ὁ πρ. Πηλουσίου Ἀμφιλόχιος. Σημ. μετ.

του ἐξ Αἰγύπτου, θύου ἐπὶ μακρὸν διετέλεσεν ἐπίσκοπος, συνέστησε δὲ μικρὰν κοινότητα αὐστηροτάτου μοναστικοῦ βίου· μετ' αὐτοῦ οἰκεῖ καὶ ὁ ἀδελφός του ¹⁾ Σύμβουλος καὶ Ἐκτακτος Πνευματικὸς τῆς μεγάλης μονῆς καὶ οὗο ἦ τρεῖς ἄλλοι. Τὰ κελλία εἶναι ὀλίγα καὶ χαμηλότερα τῶν ἡμετέρων ἐν Highland οἰκίσκων, ἀλλὰ διαφέρουσι πολλῶν ἐξ αὐτῶν κατὰ τὴν μεγάλην καθαριότητα καὶ τὴν εὐπρέπειαν. Ἡ ἐκκληρο εἶναι τὸ κυριώτερον οἰκοδόμημα καί, ἂν καὶ μικρά, εἶναι ἐκ τῶν μεγαλειτέρων τῆς Πάτμου. Τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς ἐμποιεῖ ἐντύπωσιν οὐχὶ ἕνεκα τῆς πολυτελείας αὐτοῦ, ἀλλὰ διότι εἶναι διέσκευασμένον μετὰ μεγάλης καλαισιθησίας καὶ ἐπιμελείας. Τὸ εἰκονοστάσιον, ἐκ κομψοτάτου γλυπτοῦ ξύλου, οὐδέποτε ἐπεχρυσώθη ὀλόκληρον, ἀλλὰ μόνον τὰ πλαίσια τῶν εἰκόνων εἶναι ἐπιχρυσωμένα, καὶ τινὰ μέρη αὐτοῦ ὡς λ. χ. ἡ ὀροφή. Ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ τοσοῦτο φωτεινοῦ καὶ ἀπλοῦ τούτου κτιρίου τυγχάνον εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸ βαθὺ σκότος τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἀγ. Ἰωάννου εἶναι καλλιτεχνικώτερον, ἢ ἂν τὰ περίπλοκα ἔργα ἐπιτηδείας χειρὸς ἀνεμίγνυντο μετ' εὐγενοῦς ξύλου ὑπὸ τὴν λάμπριν τοῦ χρυσοῦ. Ἐνταῦθα καθ' ἑκάστην ἐπὶ ὥρας ἡχοῦσιν αἱ φωναὶ τῶν εὐχομένων καὶ ὁ αἶνος τῆς ἐκκλησίας, μόνον Ἐκείνου πρὸς ὃν αἱ εὐχαὶ ἀναπέμπονται βλέποντος τοὺς λατρευτάς αὐτοῦ ²⁾).

¹⁾ Νικόδημος ἱερομόναχος ὁ χρηματίας καὶ ἑλληνοδιδάσκαλος. Σημ. μετ.

²⁾ Καὶ ὁ Ρενάν ἐν τινι τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ μετὰ μεγάλης καλλιπείας καὶ χάριτος περιγράφει τὴν Πάτμον.

«Ἡ Πάτμος, λέγει, ὡς πᾶσαι αἱ λοιπαὶ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου «ἔχει κυανὴν θάλασσαν, διαυγῆ ἀτμόσφαιραν, αἶθριον οὐρανόν, μεγά-
«λους βράχους μετὰ-διατετμημένων ἄκρων ἐπικαλυπτομένους τῇδε κα-
«κεῖσε ὑπὸ λεπτοῦ ἐπικαλύμματος χλόης. Γενικῶς θεωρουμένη ἡ
«νῆσος εἶναι γυμνὴ καὶ ξηρά, ἀλλὰ τὰ σχήματα τῶν βράχων καὶ τῶν
«πετρῶν καὶ τὸ ζωηρὸν κυανοῦν χρῶμα τῆς θαλάσσης, ὅπερ στιγμα-
«τίζεται διὰ τῶν λευκῶν πτηνῶν καὶ ἀντίκειται πρὸς τὸ ἐρυθροῦν χρω-

τὰ νότια εἶναι τὸ μέγιστον ὡς πρὸς τὴν ἑκτασιν, ὡς πρὸς τὸ εὐφορον δὲ εἶναι ἐν ἀντιθέσει πρὸς αὐτά. Εἶναι βεβαίως γυμνόν, ἀλλ' ἡ γυμνότης αὕτη μετριάζεται ὑπὸ μέγιστου μέρους καλλιεργημένης καὶ καλλιεργησίμου γῆς. Πολλαὶ μικραὶ κοιλάδες μετεβλήθησαν εἰς κήπους ὀλίγων στρεμμάτων ἐκτάσεως, καὶ ἐπ' αὐτῶν δὲ τῶν ὕψωμάτων ἱκανὴ ποσότης γῆς κατέστη ἐπιπόνως ἀρόσιμος. Ἡ θέα μικρῶν κοιλάδων καρποφορουσῶν ὑπὸ γυμνοῦς βράχους εἶναι σχεδὸν ὁμοία πρὸς τὴν τῶν καλλιεργουμένων ἀγρῶν τῶν ἐπὶ τῶν Ἀλπεων κοιλάδων. Ἡ δὲ σχετικὴ αὕτη βλάβη παρατηρεῖται ἰδίως ἐπὶ τῆς Ἀν. πλευρᾶς. Ὁ προχωρῶν πρὸς Β. ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Σκάλας ἀπαντᾷ δύο λιμένας, ἐν τῷ δευτέρῳ ἐκ τῶν ὁποίων κεῖται νησιδιόν τι, ἐφ' οὗ ὑπάρχει ἡ ἐκκλησία τῆς ἁγ. Θέκλης ¹⁾, ἔπειτα δὲ φθάνει εἰς τὸν λιμένα τοῦ Κάμπου (Λατίν. Campus, ἰταλ. Campo). Ἡ μικρὰ πεδιάς ἡ ἐκτεινομένη ἀπὸ τῆς ἀκτῆς τοῦ Κάμπου εἰς τὸ ἐσωτερικόν εἶναι τὸ μέγιστον μέρος τῆς ἐν τῇ νήσῳ καλλιεργημένης γῆς. Ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ ἀμπελῶνες πολλῶν στρεμμάτων ἐκτάσεως, ἐν οἷς εἶναι διασπαρμέναι λευκαὶ οἰκίαι καὶ τινες ἐκκλησίαι, αἵτινες κεῖνται ἐν μέσῳ καλλιεργησίμου γῆς ἀποκεχωρισμένης ἀπὸ τῶν πετρωδῶν πλευρῶν τῶν λόφων καὶ πεφυτευμένης διὰ ροιῶν, ἀραβοσυκεῶν, ἐλαιῶν, ἐρεβίνθων καὶ ἐνὸς ὥραίου φοίνικος. Ἐπὶ τινος ὕψωματος, πρὸς Ἀν. ἵσταται ἀμυντικός τις πύργος, χρονολογούμενος ἀπὸ τῆς ΙΖ'. ἑκατονταετηρίδος, νῦν ἡρειπωμένος. Ἐκ τοῦ Κάμπου ὁδὸς τριῶν τετάρτων τῆς ὥρας φέρει δι' ὕψωμάτων πρὸς τὸν Β. λιμένα τῆς νήσου ἐπὶ τῆς Ἀν. πλευρᾶς τοῦ ὁποίου, ἐν μεμονωμένῃ γωνίᾳ ἀγροῦ τινος, κεῖται ἡ μονὴ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Ἡ μονὴ αὕτη εἶχε μείνει ἔρημος καὶ περιῆλθεν εἰς τὴν κατοχὴν λαϊκοῦ, μέχρις οὗ τὴν ἡγόρασαν οἱ νῦν διαμένοντες ἐκεῖ ἀρχιερεῖς ²⁾ μετὰ τὴν ἐπάνοδόν

¹⁾ Τὸ ὄνομα τοῦτο ὑπομνησκει ἡμῖν τοὺς ἀποστολικούς χρόνους, ὅτε ὡς διηγεῖται ὁ Τερτυλλιανός, ὁ Ἰωάννης καθ' ὅλον τοῦτον βίον, κατέκρινεν ὡς ὑποβολιμαίας τὰς Πράξεις τοῦ Παύλου καὶ τῆς Θέκλης.

²⁾ Ὁ πρ. Πηλουσίου Ἀμφιλόχιος. Σημ. μετ.

τοῦ ἐξ Αἰγύπτου, ὅπου ἐπὶ μακρὸν διετέλεσεν ἐπίσκοπος, συνέστησε
 δὲ μικρὰν κοινότητα αὐστηροτάτου μοναστικοῦ βίου· μετ' αὐτοῦ
 οἰκεῖ καὶ ὁ ἀδελφός τοῦ ¹⁾ Σύμβουλος καὶ Ἐκτακτός Πνευματικός
 τῆς μεγάλης μονῆς καὶ ὁμοίᾳ τρεῖς ἄλλοι. Τὰ κελλία εἶναι ὀλίγα
 καὶ χαμηλότερα τῶν ἡμετέρων ἐν Highland οἰκίσκων, ἀλλὰ διαφέ-
 ρουσι πολλῶν ἐξ αὐτῶν κατὰ τὴν μεγάλην καθαριότητα καὶ τὴν
 εὐπρέπειαν. Ἡ ἐκκληρο εἶναι τὸ κυριώτερον οἰκοδόμημα καί, ἂν
 καὶ μικρά, εἶναι ἐκ τῶν μεγαλειτέρων τῆς Πάτμου. Τὸ ἐσωτερι-
 κὸν αὐτῆς ἐμποιεῖ ἐντύπωσιν οὐχὶ ἕνεκα τῆς πολυτελείας αὐτοῦ,
 ἀλλὰ διότι εἶναι διέσκευασμένον μετὰ μεγάλης καλαισιθησίας καὶ
 ἐπιμελείας. Τὸ εἰκονοστάσιον, ἐκ κομψοτάτου γλυπτοῦ ξύλου, οὐδέποτε
 ἐπεχρυσώθη ὁλόκληρον, ἀλλὰ μόνον τὰ πλαίσια τῶν εἰκόνων εἶναι
 ἐπιχρυσωμένα, καὶ τινα μέρη αὐτοῦ ὡς λ. χ. ἡ ὀροφή. Ἐν τῷ
 συνόλῳ αὐτοῦ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ τοσοῦτο φωτεινοῦ καὶ ἀπλοῦ
 τούτου κυρίως τυγχάνον εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸ βαθὺ σκότος τῆς
 ἐκκλησίας τοῦ ἁγ. Ἰωάννου εἶναι καλλιτεχνικώτερον, ἢ ἂν τὰ περί-
 πλοκα ἔργα ἐπιτηδεύας χειρὸς ἀνεμίγνυντο μετ' εὐγενοῦς ξύλου ὑπὸ
 τὴν λάμψιν τοῦ χρυσοῦ. Ἐνταῦθα καθ' ἑκάστην ἐπὶ ὥρας ἡχοῦ-
 σιν αἱ φωναὶ τῶν εὐχομένων καὶ ὁ αἶνος τῆς ἐκκλησίας, μόνον
 Ἐκείνου πρὸς Ὁν αἱ εὐχαὶ ἀναπέμπονται βλέποντος τοὺς λατρευ-
 τὰς αὐτοῦ ²⁾).

¹⁾ Νικόδημος ἱερομόναχος ὁ χρηματίας καὶ ἑλληνοδιδάσκαλος. Σημ. μετ.

²⁾ Καὶ ὁ Ρενάν ἔν τινι τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ μετὰ
 μεγάλης καλλιπερείας καὶ χάριτος περιγράφει τὴν Πάτμον.

«Ἡ Πάτμος, λέγει, ὡς πᾶσαι αἱ λοιπαὶ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου
 «ἔχει κυανὴν θάλασσαν, διαυγῇ ἀτμόσφαιραν, αἰθρίον οὐρανόν, μεγά-
 «λους βράχους μετὰ-διατετμημένων ἄκρων ἐπικαλυπτομένους τῇδε κα-
 «κεῖσε ὑπὸ λεπτοῦ ἐπικαλύμματος χλόης. Γενικῶς θεωρουμένη ἡ
 «νῆσός εἶναι γυμνή καὶ ξηρά, ἀλλὰ τὰ σχήματα τῶν βράχων καὶ τῶν
 «πετρῶν καὶ τὸ ζωηρὸν κυανοῦν χρῶμα τῆς θαλάσσης, ὅπερ στιγμα-
 «τίζεται διὰ τῶν λευκῶν πτηνῶν καὶ ἀντίκειται πρὸς τὸ ἐρυθροῦν χρω-

τὰ νότια εἶναι τὸ μέγιστον ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν, ὡς πρὸς τὸ εὐφορον δὲ εἶναι ἐν ἀντιθέσει πρὸς αὐτά. Εἶναι βεβαίως γυμνόν, ἀλλ' ἡ γυμνότης αὕτη μετριάζεται ὑπὸ μέγιστου μέρους καλλιεργημένης καὶ καλλιεργησίου γῆς. Πολλὰ μικρὰ κοιλάδες μετεβλήθησαν εἰς κήπους ὀλίγων στρεμμάτων ἐκτάσεως, καὶ ἐπ' αὐτῶν δὲ τῶν ὑψωμάτων ἱκανὴ ποσότης γῆς κατέστη ἐπιπόνως ἀρόσιμος. Ἡ θέα μικρῶν κοιλάδων καρποφορουσῶν ὑπὸ γυμνοῦς βράχους εἶναι σχεδὸν ὁμοία πρὸς τὴν τῶν καλλιεργουμένων ἀγρῶν τῶν ἐπὶ τῶν Ἀλπεων κοιλάδων. Ἡ δὲ σχετικὴ αὕτη βλάστησις παρατηρεῖται ἰδίως ἐπὶ τῆς Ἀν. πλευρᾶς. Ὁ προχωρὼν πρὸς Β. ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Σκάλας ἀπαντᾷ δύο λιμένας, ἐν τῷ δευτέρῳ ἐκ τῶν ὁποίων κεῖται νησιδιόν τι, ἐφ' οὗ ὑπάρχει ἡ ἐκκλησία τῆς ἀγ. Θέκλης ¹⁾, ἔπειτα δὲ φθάνει εἰς τὸν λιμένα τοῦ Κάμπου (Λατίν. Campus, ἰταλ. Campo). Ἡ μικρὰ πεδιάς ἡ ἐκτεινομένη ἀπὸ τῆς ἀκτῆς τοῦ Κάμπου εἰς τὸ ἐσωτερικόν εἶναι τὸ μέγατον μέρος τῆς ἐν τῇ νήσῳ καλλιεργημένης γῆς. Ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ ἀμπελῶνες πολλῶν στρεμμάτων ἐκτάσεως, ἐν οἷς εἶναι διεσπαρμέναι λευκαὶ οἰκίαι καὶ τινες ἐκκλησίαι, αἵτινες κεῖνται ἐν μέσῳ καλλιεργησίου γῆς ἀποκεχωρισμένης ἀπὸ τῶν πετρωδῶν πλευρῶν τῶν λόφων καὶ πεφυτευμένης διὰ ραιῶν, ἀραβοσυκεῶν, ἐλαιῶν, ἐρεβίνθων καὶ ἐνδὲς ὠραίου φοίνικος. Ἐπὶ τινος ὑψώματος, πρὸς Ἀν. ἵσταται ἀμυντικός τις πύργος, χρονολογούμενος ἀπὸ τῆς ΙΖ'. ἑκατονταετηρίδος, νῦν ἡρειπωμένος. Ἐκ τοῦ Κάμπου ὁδὸς τριῶν τετάρτων τῆς ὥρας φέρει δι' ὑψωμάτων πρὸς τὸν Β. λιμένα τῆς νήσου ἐπὶ τῆς Ἀν. πλευρᾶς τοῦ ὁποίου, ἐν μεμονωμένῃ γωνίᾳ ἀγροῦ τινος, κεῖται ἡ μονὴ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Ἡ μονὴ αὕτη εἶχε μείνει ἔρημος καὶ περιήλθεν εἰς τὴν κατοχὴν λαϊκοῦ, μέχρις οὗ τὴν ἡγόρασεν ὁ νῦν διαμένων ἐκεῖ ἀρχιερεὺς ²⁾ μετὰ τὴν ἐπάνοδόν

¹⁾ Τὸ ὄνομα τοῦτο ὑπομνήσκει ἡμῖν τοὺς ἀποστολικούς χρόνους, ὅτε ὡς διηγείται ὁ Τερτυλλιανός, ὁ Ἰωάννης καθ' ἑλόν του τὸν βίον, κατέκρινεν ὡς ὑποβολιμαίας τὰς πράξεις τοῦ Παύλου καὶ τῆς Θέκλης.

²⁾ Ὁ πρ. Πηλοσίου Ἀμφιλόγιος. Σημ. μετ.

το εἰς Αἰγύπτου, οὗ ἐπὶ μακρόν διετέλεσεν ἐπίσκοπος, συνέστησε
 δὲ μικράν κοινότητα αὐστηροτάτου μοναστικοῦ βίου· μετ' αὐτοῦ
 οἰκεῖ καὶ ὁ ἀδελφός του ¹⁾ Σύμβουλος καὶ Ἐκτακτος Πνευματικός
 τῆς μεγάλης μονῆς καὶ δύο ἢ τρεῖς ἄλλοι. Τὰ κελλία εἶναι ὀλίγα
 καὶ χαμηλότερα τῶν ἡμετέρων ἐν Highland οἰκίσκων, ἀλλὰ διαφέ-
 ρουσι πολλῶν ἐξ αὐτῶν κατὰ τὴν μεγάλην καθαριότητα καὶ τὴν
 εὐπρέπειαν. Ἡ ἐκκληρ εἶναι τὸ κυριώτερον οἰκοδόμημα καί, ἂν
 καὶ μικρά, εἶναι ἐκ τῶν μεγαλειτέρων τῆς Πάτμου. Τὸ ἐσωτερι-
 κὸν αὐτῆς ἐμποιεῖ ἐντύπωσιν οὐχὶ ἕνεκα τῆς πολυτελείας αὐτοῦ,
 ἀλλὰ διότι εἶναι διέσκευασμένον μετὰ μεγάλης καλαισηθείας καὶ
 ἐπιμελείας. Τὸ εἰκονοστάσιον, ἐκ κομψοτάτου γλυπτοῦ ξύλου, οὐδέποτε
 ἐπεχρυσώθη ὁλόκληρον, ἀλλὰ μόνον τὰ πλαίσια τῶν εἰκόνων εἶναι
 ἐπιχρυσωμένα, καὶ τινὰ μέρη αὐτοῦ ὡς λ. χ. ἡ ὀροφή. Ἐν τῷ
 συνόλῳ αὐτοῦ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ τοσοῦτο φωτεινοῦ καὶ ἁπλοῦ
 τούτου κυρίου τυγχάνον εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸ βαθὺ σκότος τῆς
 ἐκκλησίας τοῦ ἁγ. Ἰωάννου εἶναι καλλιτεχνικώτερον, ἢ ἂν τὰ περι-
 πλοκα ἔργα ἐπιτηδεύας χειρὸς ἀνεμίγνυντο μετ' εὐγενοῦς ξύλου ὑπὸ
 τὴν λάμψιν τοῦ χρυσοῦ. Ἐνταῦθα καθ' ἑκάστην ἐπὶ ὥρας ἡχοῦ-
 σιν αἱ φωναὶ τῶν εὐχομένων καὶ ὁ αἶνος τῆς ἐκκλησίας, μόνον
 Ἐκείνου πρὸς ὃν αἱ εὐχαὶ ἀναπέμπονται βλέποντος τοὺς λατρευ-
 τὰς αὐτοῦ ²⁾).

¹⁾ Νικόδημος ἱερομόναχος ὁ χρηματίας καὶ ἑλληνοδιδάσκαλος. Σημ. μετ.

²⁾ Καὶ ὁ Ρενάν ἐν τινι τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ μετὰ
 μεγάλης καλλιπείας καὶ χάριτος περιγράφει τὴν Πάτμον.

«Ἡ Πάτμος, λέγει, ὡς πᾶσαι αἱ λοιπαὶ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου
 «ἔχει κυανὴν θάλασσαν, διαυγῆ ἀτμόσφαιραν, αἶθριον οὐρανόν, μεγά-
 «λους βράχους μετὰ-διατετμημένων ἄκρων ἐπικαλυπτομένους τῆδε κα-
 «κεῖσε ὑπὸ λεπτοῦ ἐπικαλύμματος χλόης. Γενικῶς θεωρουμένη ἡ
 «νῆσός εἶναι γυμνή καὶ ξηρά, ἀλλὰ τὰ σχήματα τῶν βράχων καὶ τῶν
 «πετρῶν καὶ τὸ ζωηρὸν κυανοῦν χρῶμα τῆς θαλάσσης, ὅπερ στιγμα-
 «τίζεται διὰ τῶν λευκῶν πτηνῶν καὶ ἀντίκειται πρὸς τὸ ἐρυθροῦν χρῶ-

Η ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ ΤΗΣ ΠΑΤΜΟΥ
ΕΝ ΣΧΕΣΕΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΝ.

Εἶναι ζήτημα ἂν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἀποκαλύψεως εἶχεν ὁ Ἰωάννης συνείδησιν τῶν περικυκλούντων αὐτὸν φυσικῶν ἀντικειμένων εἰς τοσοῦτον βαθμὸν ὥστε ἡ τοποθεσία τῆς Πάτμου ἰχρησίμευσεν ὥσει προσκῆνιον, ἐν ᾧ ἐφάνησαν αἱ εἰκόνες τῆς ὅπτασις. Ὁ Δ. Στάνλεϋ ἐν τινι λαμπρῷ χωρίῳ τοῦ εἰς τὰς «Ὑμιλίας εἰς τὴν Ἀνατολήν» προσαρτήματος φαίνεται παραδεχόμενος τὴν ἰδέαν ταύτην.

«Ἡ Ἀποκάλυψις, λέγει, εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ τὰ προφητικὰ δράματα καὶ οἱ λυρικοὶ ψαλμοὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐνθα τὰ ὄρη, αἱ κοιλάδες, τὰ δένδρα, αἱ καταιγίδες, οἱ σεισμοὶ τῆς Παλαιστίνης κατέχουσι τὴν προμετωπίδα τῆς εἰκόνης, ἥς ὁ δριζων

«μα τῶν κρημνῶν ἀποτελοῦσι θαυμασίαν εἰκόνα. Αἱ μυριάδες δὲ τῶν «νησιδίων καὶ τῶν νήσων ποικιλωτάτων σχημάτων, αἵτινες ἀναεδύμεναι ἀπὸ τῶν κυμάτων ὥσει πυραμίδες ἢ ἀσπίδες χορεύουσιν αἰώνιον χορὸν περὶ τὸν δριζοντα φαίνονται σχηματίζουσαι κόσμον «νυμφῶν ἀνέχοντα εἰς τὸν κύκλον ἐκεῖνον τῶν Νηρηίδων καὶ «Ὠκεανίδων, ὅστις ὁδηγεῖ εἰς τὴν λαμπρὰν ζωὴν τοῦ ἔρωτος, τῆς «νεότητος καὶ τῆς λύπης, ἐν πρασίνοις θαλασσίαις σπηλαίοις, ἐπὶ «ἀκτῶν ἄνευ μυστηρίων, ἐν διηνεκεῖ μεταβολῇ ἀπὸ τοῦ παιδρὸς «εἰς τὸ φοβερόν ἀπὸ τοῦ φωτός εἰς τὸ σκότος. Τοιαῦται ἰδέαι «οῖαι αἱ περὶ τῆς Καλυψοῦς καὶ τῶν Σειρήνων, τοῦ Τρίτωνος καὶ «τῶν Νηρηίδων, τῶν κινδυνωδῶν θελγήτρων τῆς θαλάσσης, ἥτις «θωπεύει τοσοῦτο ἔμπαθῶς ἅμα δὲ καὶ τοσοῦτο θανατηφόρως ἔτυ- «χον ἀμιμήτου ἐκφράσεως ἐν τῇ Ὀδυσσεΐα...» Κατωτέρω δὲ «προσιθῇσιν. «Ὁ Θεατὴς τῆς Ἀποκαλύψεως εὗρίσκετο ἐν τῷ μέ- «σῳ τῶν ἑλληνικῶν μεγαλουργημάτων, ὀλίγας λεύγας μακρὰν τῆς «Μυκάλης, ἐν ᾗ ἐγένετο ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν ἡ «ἐνδοξοτέρα πασῶν τῶν γενομένων μετὰ τὰς ἐν Μαραθῶνι καὶ Θερ- «μοπύλαις, τῆς Σάμου, τῆς Κῶ, τῆς Μιλήτου τῆς Ἐφέσου.» Σ. μ.

ἐκτείνεται εἰς ἀόρατον κόσμον καὶ εἰς ἀπώτατον μέλλον... Ἡ ἀποφῆς τῆς Πάτμου ἀφ' ὑψηλοῦ συνδυαζομένη πρὸς τὸν γενικὸν χαρακτῆρα τῆς σκηνογραφίας αὐτῆς ἐτι βαθύτερον εἰσδύει εἰς τὰς εἰκόνας αὐτοῦ τοῦ δράματος... Εἰς τὸν ἀπὸ τοῦ ὑψίστου λόφου ἢ ἀφ' οἰουδῆποτε ὑψώματος ἐπισκοποῦντα τὴν νῆσον παρίσταται πανόραμα ἀσύνηθες, οὕτως ὥστε ἡ Ἀποκάλυψις ἐγένετο φανέρωσις τοῦ μέλλοντος εἰς τὰ ὅμματα τοῦ μεμονωμένου θεατοῦ. Ἀπὸ «τοῦ μεγάλου καὶ ὑψηλοῦ ὄρους ¹⁾» ἠδύνατο οὗτος νὰ ἐπισκοπῇ τὴν πορείαν τῶν πραγμάτων. Ὑπεράνω αὐτοῦ ἦτο πάντοτε ὁ εὐρύς ἐλληνικὸς οὐρανός· πότε λαμπρὸς μετὰ τῶν «λευκῶν νεφελῶν του ²⁾» πότε διαρρηγνύμενος «εἰς ἀστραπάς καὶ βροντάς ³⁾» καὶ σκοτιζόμενος ὑπὸ τῆς «μεγάλης χαλᾶζης ⁴⁾» ἢ φαιδρυνόμενος ὑπὸ τῆς ἱριδὸς «τῆς ὁμοίας πρὸς σμάραγδον ⁵⁾». Παρὰ τὰ ὄρη τῆς Ἰκαρίας, τῆς Σάμου, τῆς Νάξου ὑψοῦνται τὰ ὄρη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας· μεταξὺ τούτων ἔκειτο, πρὸς Βορρᾶν, ὁ κύκλος τῶν Ἐπιδ' Ἐκκλησιῶν, πρὸς ὃς ἔρελλεν οὗτος ν' ἀπευθυνθῇ. Περὶ αὐτὸν ἴσταντο τὰ ὄρη καὶ αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου· «πᾶν ὄρος καὶ νῆσος ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν ἐκινήθησαν ⁶⁾» καὶ «πᾶσα «νῆσος» ἔφυγε καὶ «ὄρη» οὐχ εὐρέθησαν ⁷⁾». Ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ ἔκειτο ἡ Πάτμος ὡς τι πελώριον ἑρπετόν, ἧς οἱ βράχοι συνεστραμμένοι εἰς λίαν φαντασιώδη καὶ ἀλλόκοτα σχήματα ὑπομιμνήσκουσι τὰ «θηρία ⁸⁾» τὰ πολυκέφαλα καὶ τερατώδη, τὸν «μέγαν δράκοντα ⁹⁾» τὸν παλαίοντα διὰ τὴν νίκην· ἡ σχέσις δ' αὕτη εἶναι τοσοῦτον ἐναργής, ὅσον ἡ πολλάκις ἀναγνωρισθεῖσα μεταξὺ τῶν παραδόξων σχημάτων τῶν ἀσσυριακῶν μνημείων καὶ τῶν προφητικῶν συμβό-

¹⁾ Ἀποκ. ΚΑ'. 10. Σημ. μετ.

²⁾ Ἀπ. ΙΔ'. 14. Σημ. μετ.

³⁾ Αὐτ. Δ'. 5, Η'. 5, ΙΑ'. 19, ΙΣΤ'. 18. Σημ. μετ.

⁴⁾ Αὐτ. ΙΒ'. 1. Σημ. μετ.

⁵⁾ Αὐτ. Δ'. 4. Σημ. μετ.

⁶⁾ Ἀπ. ΣΤ'. 14. Σημ. μετ.

⁷⁾ Αὐτ. ΙΣΤ'. 20—21. Σημ. μετ.

⁸⁾ Αὐτ. ΙΓ'. ΙΔ'. ΙΕ'. ΙΣΤ'. ΙΖ'. ΙΘ'. Κ'. Σημ. μετ.

⁹⁾ Ἀπ. ΙΒ'. 3. ΙΒ'. 9. Σημ. μετ.

λων τῶν δραμάτων τοῦ Ἰεζεκιήλ καὶ τοῦ Δανιήλ. Ὅτε ἵστατο ἐπὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης ¹⁾ τὴν ἀμμώδη ἄκραν τῆς ὑπορείας, ἰδύνατο νὰ βλέπῃ τὰ παρὰδοξα ταῦτα σχήματα ἀνερχόμενα ἀπὸ «τῆς θαλάσσης» ἣτις ἐκυλίετο ἐνώπιόν του. Ὅτε ἀπέβλεπε περίξ, ἄνωθεν, ἢ κάτωθεν ἢ «θάλασσα» κατεῖχε πάντοτε τὴν πρώτην θέσιν. Ἐβλεπε «τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ, ἐν τῇ γῇ καὶ ἐν τῇ «θαλάσσῃ ²⁾». Ὁ ἄγγελος δὲν θὰ «ῥέδινει τὴν γῆν καὶ τὴν «θάλασσαν» ³⁾». Οἱ ἄνεμοι «δὲν θὰ ἔπνεον ἐπὶ τῆς γῆς μήτε ἐπὶ τῆς «θαλάσσης ⁴⁾». Ὁρος μέγα (ὡς τὸ ἡφαίστειον τῆς Θήρας) πυρὶ καιόμενον ἐβλήθη εἰς τὴν «θάλασσαν» ⁵⁾ Ὁ ἄγγελος «ἔθηκε τὸν πόδα αὐτοῦ τὸν δεξιόν ἐπὶ τὴν «θάλασσαν», τὸν δὲ εὐώνυμον ἐπὶ τὴν γῆν ⁶⁾». Ἡ φιάλη ἐξεχύθη εἰς τὴν «θάλασσαν» ⁷⁾ ἡ φωνὴ τῶν οὐρανῶν ἦτο ὡς ὁ φλοῖστος τῶν κυμάτων τῶν διαρρηγνυμένων ἐπὶ τῆς ἀκτῆς, ὡς «φωνὴ ὑδάτων πολλῶν ⁸⁾». Ὁ λίθος, ὁ ἰσχυρὸς ὡς μύλος μέγας, ἐβλήθη εἰς τὴν «θάλασσαν» ⁹⁾». Ἡ «θάλασσα» ἔδωκε τοὺς ἐν αὐτῇ νεκρούς ¹⁰⁾». καὶ δόπαν τὸ τεῖχος τοῦ δεσμοτηρίου αὐτοῦ τὸ περιβάλλον τὴν ἔρημον νῆσον κατοπέσῃ τότε «ἡ «θάλασσα» οὐκ ἔστιν ἔτι ¹¹⁾»... Ἡμεῖς ἐννοοῦμεν τὴν Ἀποκάλυψιν καλλιτέρον, διότι εἶδομεν τὴν Πάτμον.»

Τὸ ἀνωτέρω ζήτημα εἶναι ἐν ἐξ ἐκείνων, ὧν ἡ ὀριστικὴ λύσις φαίνεται ἀδύνατος, ἕκαστος δὲ ἰδὼν τὴν νῆσον δύναται ν' ἀποφανθῇ γνώμην περὶ αὐτοῦ ἢ ν' ἀφῇσῃ αὐτὸ ἄλυτον, συμφώνως

¹⁾ Αὐτ. Π'. 1. Σημ. μετ.

²⁾ Ἀπ. Ι. 6. Σημ. μετ.

³⁾ Αὐτ. Ζ'. 3. Σημ. μετ.

⁴⁾ Αὐτ. Ζ'. 1. Σημ. μετ.

⁵⁾ Αὐτ. Η'. 8. Σημ. μετ.

⁶⁾ Αὐτ. Ι'. 2—3. Σημ. μετ.

⁷⁾ ΙΣΤ'. 3. Σημ. μετ.

⁸⁾ ΙΔ'. 2. Σημ. μετ. Σημ. μετ.

⁹⁾ ΙΗ'. 21. Σημ. μετ.

¹⁰⁾ Κ'. 13. Σημ. μετ.

¹¹⁾ ΚΑ'. 2. Σημ. μετ.

πρὸς τὴν καλαισθησίαν αὐτοῦ καὶ τὰς πεποιθήσεις του. Πρόδηλον ὅτι ἡ ὑπόθεσις (ἣτις ὁμως ἐγκατελείφθη νῦν ὅλως ὑπὸ τῶν κριτικῶν) ὅτι ἡ Ἀποκάλυψις εἶναι ἔργον ὑποβολιμαῖον δὲν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο, καθόσον καὶ ὁ ψευδώνυμος συγγραφεὺς θὰ ἠδύνατο νὰ περιάψῃ, ἐκ προμελέτης ἢ οὐχί, τοπικὴν χροιάν εἰς τὸ πλᾶσμα του. Οὐδὲ ζήτημα δύναται νὰ γείνη ἐκ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Ρενὰν ὅτι δῆθεν ὁ Ἀπόστολος «ἠτοίμασεν ἓν τινι πανδοχείῳ, ὅπερ θὰ ἔκειτο παρὰ τὸν λιμένα τὴν προκέρουζιν, ἣν ᾔθελε νὰ πέμψῃ εἰς Ἀσίαν καὶ ἐπίτηδες προυτίμησε νὰ ἐκθέσῃ τοὺς ὑπαινιγμοὺς αὐτοῦ, τὰς προτροπὰς καὶ τὰς προφητείας ὑπ' ἀλληγορικὴν μορφήν.» Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πιθανώτατον θὰ ἔθεωρεῖτο ὅτι ἡ ἐνεργὸς φαντασία ἐζήτησεν ἢ εὗρεν ἔρεισμα ἐν τῷ ἐπιβάλλοντι πανοράματι τῷ παρουσιασθέντι εἰς τὰ ὅμματα τοῦ συγγραφέως. Τὸ ζήτημα πράγματι εἶναι ἄν, ἅπαξ γενομένου δεκτοῦ ὅτι ἐν τῇ Ἀποκαλύψει ἐπικρατεῖ ἡ ἰδέα ἀλληγορίας τινος, ἡ ἐνός ὑπερφυσικοῦ δράματος, ἢ σειρῶν δραμάτων δυνάμεθα νὰ υποθέσωμεν ὅτι ὁ συγγραφεὺς αὐτῆς παρίσταται ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους ἐν τοιαύτῃ ἐκστάσει ὥστε νὰ μένῃ ἀναίσθητος πρὸς τὰ περικυκλοῦντα αὐτὸν φυσικὰ ἀντικείμενα, ἢ ἂν αἱ εἰκόνες τῶν δραμάτων παρίστανται ἀπέναντι τοῦ φυσικοῦ πανοράματος ὡς σκιαὶ τινες ἢ ἀντικείμενα δευτερευούσης θέας, ἄνευ τοῦ ἐξαλείφαι τὴν καθόλου καὶ συνήθη ἐκτίμησιν τῶν κύκλῳ φαινομένων· ἢ ἂν ἐκ τοῦ κειμένου τοῦ βιβλίου ἐξάγεται ἡ μικτὴ ἰδέα ὅτι συνέβαινε πότε τὸ ἓν καὶ πότε τὸ ἄλλο.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν τελευταίαν ταύτην ὑπόθεσιν παρατηρεῖ τις ἐν τῷ κειμένῳ ἐπαναλειμμένας μεταβολὰς τοῦ σημείου τῆς ὀπτασίας κατὰ τὴν ἐκδοχὴν τῆς Ἀποκαλύψεως. Καὶ ἡ συχνὴ εἰμνεία τῆς θαλάσσης, ἣτις ἀκαταπαύστως πλήττει τὰς αἰσθήσεις τοῦ διατρίβοντος ἐν Πάτμῳ (τὸ φαινόμενον τοῦτο λῶν ἐξαίρει ὁ Δ. Στανλέϋ) οὐδόλως εἶναι ἀτελεύτητος. Ἐν τῇ ἐκφάνσει τοῦ δράματος τῇ ἐκτεινομένῃ μέχρι τέλους τοῦ Γ'. κεφαλαίου οὐδὲν ὑπάρχει, ἐξ οὗ δύναται τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι αἱ εἰκόνες δὲν δύνανται νὰ

ἐκληφθῶσιν ὡς φαινόμενα ἐν μέσῳ καὶ ἐνώπιον τῆς συνήθους καὶ φυσικῆς σκηνογραφίας, ὅφ' ἧς ὁ Θεατὴς περικυκλοῦται. Οὐδὲν δ' ἐπίσης τὸ παρέχον τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ ἐπανάκτησις τῶν αἰσθήσεων, ἡ μνημονευομένη ἐν τῷ Γ'. 17 κεφ. δὲν ἦτο ἐπανάκτησις τῆς συνειδήσεως τῶν πέραν γῆινων ἀντικειμένων. Τοῦτο ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ κεφ. Δ'. 2 «καὶ εὐθέως ἐγενόμην ἐν πνεύματι» ὁ πόθεν ὁ ἐν ἐκστάσει διατελὼν εὐκρινῶς περιγράφεται ὡς εὐρισκόμενος παρὰ τὸν Θρόνον τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅπου καὶ συνδιαλέγεται ἰδιαιτέρως μεθ' ἑνὸς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων τῶν περικυκλοῦντων τὸν Θρόνον ¹⁾). Ἐνταῦθα φαίνεται ὅτι τὸ σημεῖον τῆς δράσεως μένει τὸ αὐτὸ μέχρι τουλάχιστον τοῦ τέλους τοῦ Ζ'. κεφ. καὶ ἡ ἔννοια τοῦ «ἀδικῆσαι τὰ φοβερά δένδρα ²⁾» βεβαίως δὲν ἠδύνατο νὰ παραχθῇ ἐκ τῆς ἀδένδρου ἐρημίας τῆς Πάτμου. Ὅτε αἱ σφραγίδες ἠνοίχθησαν, ὅτε ὁ λιβανωτὸς ἐχύθη ἐπὶ τῆς γῆς ³⁾ καὶ αἱ σάλπιγγες ἦσαν ἑτοιμαὶ νὰ σαλπίσωσιν ⁴⁾ ἡ περιγραφή τούτων ὡς φαίνεται, ἐγένετο οὐχὶ ἐν τῷ οὐρανῷ, ἀλλ' ἐπὶ τῆς γῆς, καίτοι βεβαίως πράγματά τινα, περὶ ὧν γίνεται λόγος π. χ. οἱ ποταμοὶ ⁵⁾), δὲν εὐρίσκονται ἐν Πάτμῳ καὶ ὅστις γινώσκει τὴν νῆσον θὰ ὁμολογήσῃ ὅτι τὸ ἀπομεμακρυσμένον ὄρος τῆς Θήρας, ὅπερ θὰ ἦτο ὡσεὶ κυανῇ τις κηλὶς ἐν τῷ ὀρίζοντι λαμπρᾶς ἡμέρας, ἂν ποτε πράγματι ἦτο ὁρατόν, θὰ παρήγαγε τὴν εἰκόνα τοῦ Η'. κεφ. «ὡς ὄρος μέγα πυρὶ καίόμενον ἐβλήθη εἰς θάλασαν.» Ἐξ ἐτέρου, καὶ τοι ἴσως ἐνταῦθα ὑπερισχύει ἡ προκατάληψις ὀλίγοι ὑπάρχουσιν, οἵτινες ἀπὸ τοιοῦτου ὕψους, ὅποιον τὸ τῆς μονῆς, γενόμενοι μάρτυρες καταιγίδος ἐκραγείσης ἐπὶ τῆς Πάτμου δὲν ἀνεμνήσθησαν τὴν στιγμὴν ἐκείνην τῶν λόγων τοῦ Η'. 5. κεφ. «καὶ εἴληφεν ὁ ἄγγελος τὸν λιβανωτόν, καὶ ἐγέμισεν αὐτόν ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν γῆν καὶ ἐγένοντο φω-

¹⁾ Ε'. 5. Ζ'. 13—17. Σημ. μετ.

²⁾ Ζ'. 3. Σημ. μετ.

³⁾ Η'. 5. Σημ. μετ.

⁴⁾ Η'. 6. Σημ. μετ.

⁵⁾ Η'. 10. Σημ. μετ.

ναί καὶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ καὶ σεισμός.» Ἀναμφιβόλως οὐδεὶς ἄλλη ἀποφῆς παρέχουσα εἶδος μικροκόσμου γῆς καὶ θαλάσσης μὲλον ἀρμόζει πρὸς τὴν τρομερὰν εἰκόνα, δι' ἧς ἄρχεται τὸ κεφ., ἢ ἡ ἀποφῆς τῆς ἐν λόγῳ νήσου. Τὸ ΙΑ'. κεφ. εὐκρινῶς περιγράφει σκηνὴν ἐπὶ τῆς γῆς, καταμέτρησιν γηγένου ναυῦ, ἡ δὲ γὰλῃ πόλις «καλεῖται πνευματικῶς Σόδομα καὶ Αἴγυπτος,» σκῆς ἔνεκεν ὁ Θεατὴς θ' ἀπεμακρύνθη τῆς Πάτμου. Ἐν τῷ Ι 16. κεφ. τὰ οὐράνια ὀράματα ἐπαναλαμβάνονται καὶ ἐξακολουθοῦσι μέχρι τέλους τοῦ ΙΒ'. Ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ΙΓ'. εὕρισκο αἴφνης τὸν δοχέα τῆς Ἀποκαλύψεως ἱστάμενον «ἐπὶ τὴν ἄμ τῆς θαλάσσης.» Ἡ παραλία τῆς Πάτμου εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλ. τον βραχύνου, ἀλλ' ὑπάρχουσιν ἱκανὰ ἀμμώδη μέρη ὅπως παρῶσι τοιαύτην εἰκόνα, εἰς τοῦτο δὲ συντείνει καὶ τὸ μικρόκοι τῆς τοποθεσίας, οὗ ἤδη ἐμνήσθημεν.

Ἀπὸ τοῦ ΙΑ'. κεφ. ὁ Θεατὴς μεταβαίνει μακρὰν τῆς Ι μου, εἰς Συρίαν. Ὅσον καὶ ἂν συζητῶσι περὶ τῆς τοπογραφίας Ἱερουσαλὴμ εἶναι παραδεδογμένον ὅτι ἡ Σιών συνίσταται ἢ στατο ἔκ τινος μέρους τοῦ συμπλέγματος τῶν λόφων, ἐφ' ὃ πόλις αὕτη ἵσταται. Μετὰ ταῦτα ἄρχεται ἡ ἔκχυσις τῶν φια προηγείται δ' αὐτῆς εἰκῶν ¹⁾), ἧτις ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην ἐπὶ τῶν παραλίων τῆς Πάτμου ἀνατολὴν καὶ δύσιν τοῦ ἡ «θάλασσαν ὑαλίνην μεμιγμένην πυρί.» Ἡ θέσις τοῦ Θεατοῦ νεται πάλιν οὕσα ἐν τῷ οὐρανῷ· ἀποβλέπει δ' ἐπὶ τὴν γῆν ἐπὶ χάρτιν καὶ ἐπισκοπεῖ τὰς κινήσεις τῶν κατοίκων αὐτῇ θεωρῶν τὰς σκηνὰς ἀμφιθεάτρου. Αἴφνης ²⁾ μετατίθεται εἰς μον, ἀλλὰ πάλιν ³⁾ ἀνακαλεῖ ἐπὶ στιγμὴν εἰς τὴν συνειδησί τὴν θάλασσαν, πρὶν ὁ ἥχος οὐρανοῦ ἀγαλλιᾶσθαι ⁴⁾ καλέσ τόν, ἅπαζ ἔτι, εἰς τὸν Θρόνον τοῦ Θεοῦ ⁵⁾), ὁπόθεν φαίνεται

¹⁾ ΙΕ'. 2. Σημ. μετ.

²⁾ ΙΗ'. 2. Σημ. μετ.

³⁾ ΙΙΙ'. 21. Σημ. μετ.

⁴⁾ ΙΘ'. 1. Σημ. μετ.

⁵⁾ ΙΘ'. 4. Σημ. μετ.

ἐπανέρχεται εἰς γήινους σκηνάς πρὸ τῆς διακηρύξεως τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Ἐν τέλει φαίνεται «οὐρανὸς καινὸς καὶ γῆ καινὴ καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν ἔτι 1)». Ἀνάγεται δ' οὗτος ἐν πνεύματι «ἐπ' ὄρος μέγα καὶ ὑψηλὸν 2)» καὶ βεβαίως ἡ Πάτμος οὐδὲν παρέχει τὸ δυνάμενον νὰ παραγάγῃ τὴν ἰδέαν μεγάλου καὶ ὑψηλοῦ ὄρους ἐν τῷ νῶ ἀγρότου ἀνατραφέντος ἐν τῇ θέᾳ τοῦ χιονοσκεποῦς Ἑρμῶν.

Λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τοσούτων μεταβολῶν καὶ εἰκόνων μένει λίαν ἀβέβαιον, ἂν ἡ σκηνογραφία τῆς Πάτμου πράγματι ἀπεικονίσθῃ καθόλου ἐν τῇ φαντασίᾳ τῆς Ἀποκαλύψεως. Φαίνεται βεβαίως δυνατόν τὸ ὅτι ἡ φαντασία τοῦ ἐν ἐκστάσει διατελοῦντος κατείχετο κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ὑπὸ τῆς συνήθους θέας τῆς περιορισμένης θαλάσσης καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ μικροῦ κόσμου τῶν νήσων καὶ ὅτι ὑπὸ τούτου ἀσυνειδήτως ἐρρυθμίζετο τὸ ὄφος αὐτοῦ καὶ πάλιν ὅτι καθ' ὠρισμένας στιγμὰς, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκστάσεως, τὸ νέφος τῆς ὀπτασίας διερρήγνυτο ἐπὶ μικρὸν καὶ ἀφινεν αὐτὸν ἐν συναισθήσει, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, τῆς περικυκλώσεως αὐτὸν πραγματικότητος. Ἄλλ' ἂν πράγματι συνέβαινεν οὕτω, θὰ συνέβαινε κατὰ μικρὰν καὶ μερικὴν ἔκτασιν. Τὸ κυριώτατον διάφορον, ὅπερ παρέχει ἡ Πάτμος κεῖται ἐν τούτῳ ὅτι, κατὰ πᾶσαν περίπτωσιν, εἶναι ὁ τύπος ὅπου παρήχθη τὸ μέγα τῆς Ἀποκαλύψεως ὄραμα. Ὁ περιγηγῆς ὅταν ἀποβλέπῃ πρὸς τοὺς βράχους τοὺς οὕτω καθηγιασμένους φαίνεται αἶρων τὴν διάνοιαν ὑπερθεῖν τῶν ὀλικῶν σκέψεων εἰς πράγματα, ὧν τύποι μόνον καὶ σκιαὶ εἶναι τὰ γήινα φαινόμενα. Τὸ Αἰγαῖον τὸ μαρμαῖρον περὶ τὰς συστάδας τῶν νήσων αὐτοῦ καὶ ἐκτεινόμενον περαιτέρω ἢ ὅσον ὁ ὀφθαλμὸς δύναται νὰ φθάσῃ οὐδόλως δύναται νὰ ὀλοποιήσῃ τὴν Ἀποκάλυψιν ἢ τὴν ἰδέαν τὴν παραχθεῖσαν ἐν ἡμῖν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως ἐνὸς ἐκ τῶν σπουδαιωτάτων ἔργων, δι' ὧν ἡ

1) ΚΑ'. 1. Σημ. μετ.

2) ΚΑ'. 10. Σημ. μετ.

μεσαιωνική θεοσεβεία τῆς Δύσεως ἐπλούτισε τὴν βιβλιοθήκην τῆς χριστιανικῆς θεολογίας ¹⁾).

«Καὶ ἐν ᾧ αὕτη ἐθαύμαζε τὴν καλλονὴν τοῦ ἁγ. Ἰωάννου, «ὅτε ἐφάνη ἀνακείμενος ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ Κυρίου, εἶπεν οὗτος «πρὸς αὐτήν. Μέχρι τοῦδε ἐπεφάνην πρὸς σὲ ἐν τῷ σχήματι τού- «τω ὡς ἐν τῇ γῇ ἀνεκείμενη κατὰ τὸ δεῖπνον ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ «Κυρίου τοῦ Ἠγαπημένου καὶ μόνου φίλου μου· ἀλλὰ νῦν, ἂν σοὶ «εἶναι τοῦτου ἀρεστόν, θὰ κατορθώσω νὰ μὲ ἴδῃς ἐν τῷ οὐρανῷ «ἀπολαμβάνοντα τῆς χαρᾶς τοῦ Κυρίου. Καὶ εὐθὺς ἅμα συνήνεσεν «αὕτη ἀσμένως εἰς τοῦτο παρετήρησεν ἐν τῷ στήθει τοῦ Ἰησοῦ «ἀπέραντον πέλαγος τῆς Θεότητος καὶ ἐν αὐτῷ τὸν μακάριον Ἰωάν- «νην, ὡς τι στίγμα ἢ ἰχθὺν κολυμβῶντα ἐν ἀρρήτῳ ἀγάπῃ καὶ «ἐλευθερίᾳ. Καὶ ἐντεῦθεν ἐνόησεν ὅτι ὅπου ἡ ρύαξ τῆς Θεότητος «ἐξεχέετο ὀρμητικῶς ἐπὶ τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐκεῖ ἦν ὁ Ἰωάννης. «Καὶ τὸ πέλαγος τοῦτο τῆς Ἀπολύτου Ἀγαθωσύνης τοσοῦτον «ἐπλήρου καὶ περιέβαλλεν αὐτὸν ὥστε ἐφαίνετο ἔκρεόν τῆς καρδίας «του ρυάκιον, ἐξ οὗ σταγόνες τινες τῆς θείας Ἀγαθωσύνης ἔπιπ- «τον ἐπὶ τῶν περάτων τῆς γῆς. Αἱ σταγόνες αὗται εἶναι αἱ ἀλή- «θειαι τῆς σωτηρίου διδασκαλίας αὐτοῦ αἱ ἐκφερόμεναι ἰδίως ἐν «τῷ Εὐαγγελίῳ του ΕΝ ΑΡΧΗ ΗΝ ΟΛΟΓΟΣ.»

Τ Ε Λ Ο Σ.

¹⁾ Insinuationes Divina Pietatis in 4. Τὸ ἔργον εἶναι γνωστότερον ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα. «Ἀποκαλύψεις τῆς ἁγ. Γιετρούνης» ἀλλὰ τὸ μέρος, ὑπερ παραθέτομεν δὲν εἶναι ἐκ τῶν ἀποδιδωμένων εἰς τὴν ἁγίαν.

ΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΤΗΣ ΠΑΤΜΟΥ.

1.

Ἀγαθῇ τύχῃ
 Αὕτη παρθενικὴ Ἐλαφηβόλος ἀρήτειραν
 Θήκατο κυδ(α)λίμην Γλαυκίω θυγάτρα
 Ὑδροφόραν Βήραν Πατνίην παραβώμια ῥέζει,
 Σπαιρόντων αἰγῶν ἔμβρυα καλλιθότων.
 Ε)ὶν Ἀργεὶ δ' ἐτράφη γεραρὴ παῖς, ἥδ' ἐ τιθήνης
 Ἐκ γενεῆς Βήρου (ἔ)κτροφός ἐστι Πάτνος,
 Νῆσος ἀγαυστάτη Λητωίδος ἥς προβέβηκε
 Βένθεσιν εἰν ἀλίης ἔδρανα ῥοομένη.
 Ε)ἰς ὅτε μιν Σ(κυθ)ί(η)θεν ἀρήϊος εἶσεν Ὀρέστης
 Ῥυσσάμεν(η)ν στυγερῆς μητροφόρου μανίης,
 Κ(ᾶ)ν δεκάτῃ κούρῃ θυγάτηρ σοφοῦ ἱετῆρος.
 Γλαυκίω (᾽ν α)ὐλαῖς Ἀρτέμιδος Σκυθίης
 Α(ἰγαίου) πλοῦσασα ῥόου δυσχείμερον οἶμα
 Ὅργα κ(αί) (Θα)λί(η)ν, ὥς θέμις ἡγλαΐσεν,
 εὐτυχῶς. ¹⁾

2.

Ἐπὶ Σωπόλιος Ἀρτεμι(σί)ωνος, ἔδοξε τῷ κοι-
 νῷ τῶν Λαμπαδιστῶν τῶν ἐν Πάτμῳ καὶ με-
 τεχόντων τοῦ ἀλείμματος· (ἐπει)δὴ Ἡγήμανδρος
 Μενεκράτου τά τε πρὸς θεοὺς εὐσεβῶς ἔχων δια(τελεῖ,
 π(οι)ῶν καὶ τὰ πρὸς τοὺς συν(γεν)εῖς καὶ πολίτας εὖ γι...,
 καὶ κοινῇ καὶ καθ' ἰδίαν ἐκάστωι ἑαυτὸν εὐχρησ-
 τον παρεχόμενος ἀπὸ τῆς πρώτης ἡλικίας, ἔτι δὲ καὶ
 γε)γυμνασιαρχικῶς ἐπτάκι καὶ λελαμπαδαρχικῶς,
 καὶ τ)ὸν μακρὸν δρόμον νενικηκῶς, καὶ ταῦτα πεπρα-
 γ)ῶς ἀξίως αὐτοῦ τε καὶ ἡμῶν· κατασταθεὶς δ(ἐ
 10 κ(αὶ) χρυσονόμος τῶν Λαμπαδιστῶν, τά τε χρήμ(α-
 τα) συνφυλάσσει καὶ τῶν ἄλλων πάντων π(ρ)όνο(ι-
 αν) ποιεῖται· νῦν (δὲ καὶ) ἐπήνγελται Ἑρμῇ τε λίθ(ι-
 νο)ν ἀναθήσειν καὶ δραχμὰς διακοσίας δώσειν,

¹⁾ Ἀνεκαλύφθη ἐν τῇ μονῇ ἐπὶ τινος τάφου. Ὅρ. ἔμπροσθεν σελ 10 καὶ Πανδῶρ. τόμ. ιθ'. σελ. 48.

- 15 θ(πως ἐκδανείσωνται· ἐπήνγελται δ(ἐ) καὶ ἔως
 ἄ)ν ζῇ ἐκ τῶν ιδίων τὰς τε θυσίας· ἐπιτελέσα(ι
 καὶ τὰ ἑορτ)ασμαῖα (?) ὑποδέξασθαι· Δεδόχθαι, 'Ηγήμαν(δ-
 ρον) μὲν ἐπληρῆσθαι ἐφ' ἣ ἔχει αἰρέσει· τοὺς δὲ Λα(μ-
 παδι)στὰς καὶ ἀλειφομένους στεφανῶσαι μὲν
 20 αὐτὸν χρυσῶι στεφάνωι ἀπὸ χρυσῶν 'Αλεξ-
 ανδρείω(ν πέντε, καὶ εἰκόνι γραπτῇ, ὅγειν δὲ αὐτοῦ
 καὶ ἐπ)ώνυμον ἡμέραν. 'Η δὲ ἱερωσύν)η.
 'Ηγημάνδρου. 'Εὰν δὲ.
 ια χο ¹⁾

3,

- ον ἐπὶ τῆς πρὸς το κ. οια, καὶ εἶναι
 (αὐτὸ)ν ἐν ἐπιμελείαι παρὰ τῷ δ(ήμωι ὁ)πάρ-
 χειν δὲ αὐτῷ καὶ ἱερῶν μετουσίαν, αὐτῷ
 καὶ ἐκγόνους, ὧν καὶ λει(π)οῖς μέτεστι. 'Ἴνα δὲ φ(α-
 νερά διαμένῃ ᾗτε 'Αριστονίκου προαί(ρ)εσις
 καὶ ἡ τοῦ δήμου εὐ(χα)ριστία, τὸ ψήφισμα
 τότε ἀναγράψαι εἰς στήλην λιθίνην, καὶ
 ἀναθεῖναι εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Παρθένου· τὸ δὲ
 10 εἰς ταῦτα ἐσόμενον ἀνάλωμα δοῦναι
 τοὺς χρυσονόμους, καὶ ἐγγράψασθαι(ε) εἰς τὸν
 κοινὸν λόγον· τὸν δὲ γραμματ(έα) παραλαβόν-
 τα διαφυλάσ(σ)ειν μετὰ τῶν ἄλλων γραμμάτων.²⁾

4.

'Α)ρτέμιδι Πατρ(ία
 ἄ)νέθηκε Ζῶ(σα ἡ σώ)
 καθ' ὕπνο(υ)]ς.³⁾

5.

Πασθεμι. δᾶν
 Καινοστιδᾶν
 'Απόλλωνο·

¹⁾ Τὸ διὰ τὴν Πάτμον πολλῆς ἱστορικῆς ἀξίας ψήφισμα τοῦτο ἦν πρότερον ἐντε-
 τειχισμένον ἐν τῇ προαυλίᾳ τοῦ μονιθρίου τῆς 'Αποκαλύψεως, ἔνθι καὶ ἡ 'Ελληνικὴ
 Σχολή. Περί τῆς ἐπιγ. ταύτης καὶ τῶν ἄλλ. ἴδ. 'Αρχ. 'Εφημ. τευχ. ΙΑ', 1862 ἔνθα εἶναι
 πᾶσαι δημοσιευμέναι καὶ ἐσχολιασμέναι ὑπὸ τοῦ κ. 'Ιω. Σακεκλιάνου.

²⁾ 'Ανεκαλύφθη ἐν τῇ παρεκκλησίᾳ τοῦ ἁγ. Βασιλείου τῇ ἐντὸς τῆς μονῆς τοῦ
 Θεολόγου καίμηνω.

³⁾ Εὐρίσκεται ἐν τινὶ οἰκίᾳ παρὰ τὸν λιμένα.

Καρν(είου)ο.

. ¹⁾

6.

Ἡγήμανδρο(ς
Μητροδώρου
καὶ Ἀλύπη(τον ?
ὑρέψαντ(ες ?²⁾

7.

Ἐπαφρόδειτος Ἐπαφροδείτου Νεισύριος.³⁾

8.

Ἐπαφρόδιτε
χρηστὲ χαῖρε.⁴⁾

9.

Χρύσ(ε)ρως
Μενελάου
χρηστὲ χαῖρε.⁵⁾

10.

. ο ἐστὶν Αὐρηλίου.
. σκομενίας καὶ τε. ⁶⁾

11.

α. Ἀρι(στ)ί(ω)ν Ἡρακλείδου ἥρως
χρηστὲ χαῖρε.
β. Ἡρακλείδης Ἀπολλωνίου
τὸν ἑαυτοῦ πατέρα
Ἀπολλώνιον Πυθ(οκ)λέους.
ἥρως χρηστὲ χαῖρε.
γ. Ἀλεξάνδρα (Ἀλεξάνδρου)? κατὰ (π)α(ι-
δοποι(ι)αν δὲ Μητροδώ-
ρου, ἡ καλουμένη Τρυφῶ-
σα, γυνὴ δὲ Ἀρχαγάθου,
τοῦ (κ)αλουμένου Βιλέως,
ἡ(ρω)ίνη χρηστὴ χαῖρε.⁷⁾

¹⁾ Εὐρίσκεται ἐν τῇ προαλίφῃ τοῦ ἐνοριακοῦ ναοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.

²⁾ Εἶνα ἐντετειχισμένη ἔξωθεν οἰκίας τινος τῆς πόλεως.

³⁾ Εὐρίσκεται ἐν τινὶ ναῷ ἔξω τῆς πόλεως κειμένη.

⁴⁾ Φέρεται ἐπὶ μικρᾷς ἐπιτομβίῳ στήλῃς λίθου λευκοῦ, ἀνορυχθείσης ἐν τῇ παρὰ τὸν λιμένα ἀγρῷ Περνέρα.

⁵⁾ Καὶ αὕτη φέρεται ἐν ἐπιτομβίῳ στήλῃ εὐρισκομένη ἐν τινὶ οἰκίᾳ.

⁶⁾ Ἀνεκαλύφθη κατὰ τὴν ἐξοχικὴν θέσιν τοῦ Κάμπου.

⁷⁾ Ἀνωρύχθη κατὰ τὴν ἔχθρην τοῦ λιμένος τὴν λεγομένην τοῦ ἁγίου Θωμᾶ, ἀπὸ τοῦ αὐτόθι παρεκκλησίου.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ.

Ἐν ΠΑΤΜΩ. 1) Ἡ ἱερὰ Μονὴ Ἰω. τοῦ Θεολόγου 20. Ὁ σεβασμ. μητρ. πρ. Πηλουσίου Ἀμφιλόχιος 2. Ὁ καθηγούμενος Πατρὸς Κωνσταντῖος Γλαβερῆς 2. Ὁ προηγούμενος Ἰάκωβος 1. Ὁ προηγούμενος Βενιαμὴν Μεντιάννης 1. Ὁ ἀρχιμ. καὶ ἐκκλησιαρχὴς Νεκτάριος 1. Ὁ βιβλιοφύλαξ Ἰερόθεος Φλωρίνης 1. Σομεῖν ἱερομ. Βάστας 1. Θεοφάνης ἱερομ. Σκοπελίτης 1. Ἀγαθάγγελος ἱερομ. Βάτικας 1. Νεόφυτος ἱερομ. Βαλασαμάκης 1. Ὁ γραμματεὺς τῆς Μονῆς ἀρχιμ. Σεραφεῖμ Παναγιωτίδης 2. Κύριλλος ἱερομ. Βοτίνης 1. Οἰκονόμος Γεράσιμος Μαδάς 2. Οἰκονόμος Παΐσιος Κονέλης 2. Λεόντιος ἱερομ. Βαμβακούλης 1. Θεοδώρητος ἱερομ. Πολυχρονιάδης 1. Γεράσιμος ἱερομ. Καρύδης 1. Ἀρσένιος Βέστης ἱερομ. 1. Ἰεζεκιήλ Ἰατροποῦλου ἱερομ. 1. Ἀβέρκιος Γένης ἱερομ. 1. Ματῶνα μοναχὴ Τσαμανίδου 1. Ἡ κοινότης Πατρὸς 5. Ὁ τῆς κοινότητος ἱατρός Γ. Ἐαρινός. Ἀλέξιος Ἑλλαδικὸς ἱατρός 1. Ὁ σχολάρχης Δ. Μ. Γκράτσος 1. Ἡ ἐν χώρᾳ παρθεναγωγὸς Μ. Πέπη 1. Ἡ ἐν λιμένι Εὐφ. Κοριακίδου 1. Γ. Μαλανδράκης 5. Α. Κοτσανάς 1. Γ. Α. Ἀσημίτης 1. Δ. Ξενάκης 1. Α. Κουντουρτζής 1. Φωτεινάκη Γ. Μάχη 1. Ἰακ. Παναγιωτάκης 1. Γεωρ. Γ. Καρύδης 1. Σταυρ. Ν. Καμπόσος 1. Αἰκατερίνη Π. Εὐαγγελινίδου 1. Καλλιόπη Τσαμανίδου 1. Ἰω. Μακρὸς 1. 2) Στ. Νέγρης 1. Κων. Π. Ρουμπίνης 1. Π. Μινιέτρης 1. Ἰω. Γ. Κρητικὸς 1. Αἰκατ. Σ. Κουντούρη 1. Ἀντων Βλάχος, Δ. Γεωργίου 1. Μ. Ζενζεφύλλης 1. Κ. Ζενζεφύλλης 1. Δ. Β. Σταμούλης 1. Γ. Γρ. Μπακράτης 1. Γεωρ. Ν. Κρητικὸς 1. Παντ. Ἰω. Κρητικὸς 1. Οἱ μαθηταὶ τῆς Ἑλληνικ. Σχολῆς Ἰπποκράτης Ἐμ. Ἀλεξάκης. Ἐμμανουὴλ Καλός, Σταμάτιος Θυμανάκης.

Ἐν ΟΔΗΣΣΩ. Ὁ Γεν. Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος κ. Ἰω. Βουτσινὰς 3. Ὁ προϊστάμενος τῆς Ἑλλην. Ἐκκλησίας πρωτοερεὺς Α. Πεφάνης 10. Οἱ ἐφημερ. Ἰωσήφ Νικόλας. Πρ. Παυλίδης. Ὁ ἱεροδ. Κων. Καββαδίας. Ἰω. Καμποσέλλης 60. Μαρία Ἰω. Καμποσέλλης. Ὁ διευθυντὴς τῆς Ἑλλην. Σχολῆς Σ. Παπαδημητρίου. Ἰω. Ἀσπριώτης. Ἰω. Εὐαγγελίδης. Γερ. Κουντούρης. Σοφ. Σακελλαρίου. Φ. Ζαννέτος. Δ. Αβερώνης. Δ. Καραντινός. Θεοδ. Δαφνοπατίδης 2. Ν. Π. Σπεράντζας. Σ. Ε. Σιλάβος. Γ. Κ. Εὐδας. Α. Κ. Μαῦρος. Ε. Γ. Βιργωτῆς Κ. Π. Καλιναρχόπουλος. Ἀθ. Κορώνης. Χαριτίνη. Α. Κορώνη. Γεωρ. Α. Κορώνης. Μάρ. Γ. Κορώνης. Μαρία Σταμάτη. Αἰκατερίνη Στεπάνωφ. Εὐδοκία Θέμελη. Θρ. Θέμελης. Ἀν. Θέμελης 2. Ποδ. Ρούσσος 3. Ἰω. Ρούσσος 2. Γ. Εὐαγγελινίδης. Π. Εὐαγγελινίδης. Νικ. Κορώνης. Ν. Κυπραῖος. Νικ. Σκελεαρίου. Ἐμ. Ἀλεξάκης 5. Δ. Γιάνκοβλεβ. Νικ. Ἀγγελίδης. Ἐμ. Ἀγγελίδης. Ἰω. Ἀγγελίδης. Μαριγώ Μ. Ρούσσου. Μιχαὴλ Ρούσσος. Γεωρ. Ἰω. Ἐλευθερίου. Ἐμ. Χ. Μαγουλάς. Ἰω. Γ. Ρούσσος. Ἐμ. Μπάλλας. Ζαχ. Ν. Σαριῆ. Ἀν. Σ. Παγκώστας. Ζαχ. Χ. Ζαχάρη. Δημ. Κουμρόπουλος. Δημ. Σ. Μουζάκης. Γεωρ. Χ. Μαγουλάς. Στ. Χ. Μαγουλάς. Σ. Δ. Ξενάκης. Δ. Μουσουδάκης. Α. Φωκὰς. Ν. Δ. Ξενάκης. Ἀθ. Ξανθόπουλος. Π. Μαλανδράκης. Σ. Μαλανδράκης. Ἀμαλία Καλατινέλλη. Ἀλεξάνδρα Μουλιέρη. Μαρία Θέμελη 2. Ἀριστ. Γ. Μανολάκη. Ζώρης Ν. Αἰβάκης. Εἰρήνη Γ. Χάλαρη. Καλλιόπη Ν. Αεοντή. Νικ. Καλούρης. Παν. Νταβάρης. Δημ. Ματθαίου. Κων. Ματθαίου. Δημ. Καρύδης. Ἀντ. Κουμούτσος. Δημ. Κουμούτσος. Νικ. Λινάρδος. Χρ. Χρυσοφῶ. Ἐμ. Μαυρουδῆς. Γεωρ. Μαυρουδῆς. Πολιτῶν Σ. Θέμελη. Δημ. Ν.

1) Τῇ φροντίδι τοῦ πανοσ. ἀρχιμ. Σεραφεῖμ Παναγιωτίδου.

2) Οἱ ἐν τῷ λιμένι τῇ φροντ. τοῦ κ. Παντ. Γ. Κρητικοῦ.

Κρητικός, Μαρία Πολυδούλη, Θεμ. Τριανταφύλλου, Εὐαγ. Κοτσάνης, Ίω. Ν. Κρητικός, Ίω. Πουλιόζος, Μ. Χρυσολούρης, Κ. Πομφύλιος, Α. Ρενουάρ.

Ἐν ΛΑΕΞΑΝΔΡΕΙΑ ¹⁾ Ἡ Α. Θ. Π. ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Σωφρόνιος 5. Ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἱερεμίας Πτέρης 10. Ὁ ἀρχιμ. Μελέτιος Χριστοφίδης 1. Θεόφραστος ἱερεὺς Παγώνης 1. Δημ. Ἀγοραστής ἱερ. 1. Ὁ ἱεροδιάκονος Ἱρρη. Πτέρης 2. Ἰγνάτιος ἱερομ. Ἀλεξιάδης 1. Ν. Γ. Κορώνης 1. Φρ. Γ. Κορώνης. 1. Ἀργυρῶ Π. Ἰωάννου 1. Ν. Σ. Μουζάκης 1- Ἀγ. Φερντίνος 1. Κων. Κάππος 1. Παν. Γεωργιάδης πρωτοψάλτης 1. Ἀν. Λιβαδάρος ζωγράφος. 1. Δ. Δενδρινὸς Δομέστιχος 1. Ίω. Δημόπουλος 1. Γ. Λεβαντάκης 1. Σ. Μαυρομαμάτης 1. Κων. Μήτρον 1.

Ἐν ΜΑΝΣΟΥΡΑ Αἰγύπτου ²⁾ Ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἱερεμίας Μανιάς, Ἀμ. Γ. Μανιάς. Ν. Γ. Μανιάς, Πάτριμοι. Ίω. Α. Ἀγγελίδης, Γεωρ. Π. Νικολάου, Γεωρ. Κορτάνζης, Γ. Ἀναστασίου. Ἐμ. Θ. Κουρσουρίδης. Ν. Θεολογίτης. Ν. Νομικός ἐκδότης τῆς ἐφημερίδος «τὸ Κάϊρον» Γ. Πενεμένος. Ν. Στεφανίδης Π. Λεμβαδός. Μ. Αἰζαρίδης. Ίω. Ἀπίδας. Α. Ν. Ἀκριβιάδης. Υ. Κ. Τριγάκη. Α. Ν. Ἠλιάδης. Π. Χριστοδούλου. Σ. Δ. Μαλλιάρη-Πόπουλος. Σπ. Διακόπουλος. Ἐμ. Γουρῆς. Γ. Φ. Κουρούνη. Δ. Βυρίνης. Ἀν. Μαβίδης. Ἡλ. Βλαντής. Ν. Μ. Νικολάς. Ν. Καμπόσος Πάτριμος. Π. Πασπαλάς. Κομ. Ἰωαννίδης. Στ. Σαμαρόπουλος. Γ. Δήμιτσας. Ίω. Ἀρμόδιος. Ἀρ. Γ. Παππᾶ. Μ. Προβένης. Ἀν. Φόσκουλος. Δ. Παπαγιαννόπουλος ἱατρός.

Ἐν ΚΩΝ/ΠΟΛΕΙ ³⁾ Ὁ μητροπολίτης Ἀθήνων Κύριλλος 2. Ἀρχιμ. Μελέτιος Κοτσάνης 2. Ὁ τοῦ ἁγ. Σαλκιδόνοιο ἀρχιδ. Μαρμέλης 1. Τριτῶν Μελ. Πηγάς, Καϊσάριος ἱερομ. Πάτριμος. Ἱεροδιάκονος Πλάτων Ἀιβαζίδης Πάτριμος 2, Α. Ἀθανασιάδης 1. Α. Β. Κυφίδης. Ἀν. Ναυπλίτης. Γ. Πετρίδης. Δ. Δανασής. Ξ. Χριστοφορίδης. Β. Προδρομίδης. Κ. Βασιλειάδης. Κ. Βούλγαρης. Γ. Ἰγγλέστης. Μαρτιάνθη Ἰγγλέση. Γ. Πολιτάκης. Α. Α. Αἰκαίριος. Χρ. Γαλανόπουλος. Δ. Ἀκαστορίδης. Ι. Περβανόγλου. Ι. Μ. Μαρὰς-οἱ-οἱ. Κ. Γ. Μαλανδράκης 2. Ἐμ. Γ. Λιβαδὸς πλοίαρχος 1. Ν. Π. Ρούσος. Ἰπ. Π. Ρούσος. Μ. Ι. Εἰσοτῆς. Νικόλ. Γ. Ρούσος. Στ. Τομάζος. Γ. Α. Παπαδάκης. Νικ. Γ. Καμπούρης. Δ. Γ. Καμπούρης. Γ. Π. Κανταρτσῆς. Μηνᾶς Γερογιάννης. Δημ. Μ. Γερογιάννης. Γ. Ἐμ. Μανιάδης. Ἐμ. Γ. Μανιάδης. Ι. Κ. Φραγγούλης. Α. Κ. Φραγγούλης. Γ. Μ. Μακρῆς. Ίω. Μ. Μακρῆς. Ἐμ. Μ. Μακρῆς. Γ. Ν. Τροχαλάκης. Δημ. Ἐμ. Οἰκονόμος. Ἀρ. Α. Κων/νίδης. Γ. Κων/νίδης. Ίω. Μ. Χ. Μακρῆς. Ίω. Μ. Πνευματικός. Ἡλ. Μ. Γερογιάννης. Μηνᾶς Ι. Γερογιάννης. Πέτρος Δ. Γερογιάννης. Νικ. Νιάδας. Ἐλ. Α. Φραγγούλης. Νικ. Α. Φραγγούλης. Ι. Εὐ. Γιανναγᾶς. Ἡλ. Ι. Ἠλιάδης. Ἡλ. Ἐμ. Χ. Ἠλία. Ίω. Ν. Πρωτόπαπας. Ίω. Μ. Διακάκης. Δημ. Μ. Διακάκης. Βασ. Β. Ἀζλανίδης. Α. Guien. Eug. Rappapert. M. Courtelis. Νικ. Βιτάλης. Β. Νικολόπουλος. Δημ. Γερογιάννης. Μορσίνη Κ. Μαλανδράκη. Κων. Ν. Κωνσταντινίδης. Σπ. Καγκελάριος. Νικ. Κωνσταντινίδης.

Ἐν ΕΡΗΝΗ ⁴⁾ Ἡ ἐν Κρήνῃ φιλόμουσος ἀδελφότης Ἀθηνᾶ Ι. Ε. Μερίκας. Ν. Χ. Γεωργιάδης. Μ. Ι. Βαρβαράκης. Δ. Π. Τζελεπιδάκης. Γ. Ἀθανασιάδης. Ἀθ. Ρομπογλάκης. Γ. Κοκοβίος. Ίω. Ἰατρίδης. Ίω. Κ. Σαρίμβεης. Περ. Χ. Ν. Μαστρογιαννάκης. Γ. Μ. Ζυμαράκης.

¹⁾ Τῇ φροντίδι τοῦ πανοσ. ἀρχιμ. Ἱερεμίου Πτέρης.

²⁾ Τῇ φροντίδι τοῦ πανοσ. ἀρχ. Ἱερεμίου Μανιά.

³⁾ Τῇ φροντίδι τῶν κ. κ. Κ. Μαλανδράκη καὶ Πλάτωνος Ἀιβαζίδου ἱεροδιακόνου.

⁴⁾ Τῇ φροντίδι τῆς ὁσ. Ματρώνης μοναχ. Τσαμανίδου.

Ἐν BIENNH ¹⁾ Ἀρχιμ. Σεραφεῖμ Ζερλέντης 3. Ἀρχιμ. Φιλάρετος Π. Γιαννοῦ-
λης. 2. Ἰακ. Α. Ζερλέντης 1. Ἀντ. Β. Ζερλέντης. Ἀν. Α. Ζερλέντης.

Ἐν ΑΘΗΝΑΙΣ. Νικόδημος ἱερομόναχος 2. Ε. Κατελανάκης 1. Μ. Χριστινίδης.
Ἰωσήφ Πετράντης. Πολυχρ. Πολυχροσιάδης.

Ἐν ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ ²⁾. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κεφαλληνίας Γερμανός 5. Σωτήριος
Δημ. Ραζής 2. Ν. Γερῆς Λορεντσάτος 1. Ἱερ. Ι. Κονιδάρης. Γ. Χοιδάς. Ν. Πυλαρινός.
Γ. Καλλίνικος. Χ. Μ. Παταμιάνος. Γερ. Μίγγουλος Σπυρ. Α. Γαρμπής. Π. Βεργωτής.
Εὐδ. Α. Καροῦσας. Σ. Φ. Μαυροκέφαλος. Παν. Ἰω. Κοκόλης. Γερ. Η. Φραγγίνης. Σπ.
Π. Ποταμιάνος. Ἀλ. Φ. Κοσμετάτος.

Ἐν ΒΑΣΣΑΡΑΒΙΑ ³⁾ Γεωρ. Βασιλάτος 7. Γεωρ. Σταύρακας 5. Γεωρ. Παγί-
δας 3. Π. Χρυσούλης 2. Δημ. Παγίδας 2. Μιχ. Ἀγγελίδης 2. Ἀντ. Φουρτοῦνας 2.
Κων. Φωστέρης 3. Π. Γοβίθης 2. Β. Φωστέρης 2.

Ἐν ΣΕΒ/ΠΟΛΕΙ καὶ ΧΑΡΚΩΒ. ⁴⁾ Π. Π. Γρουπάρης. Δημ. Γρουπάρης Κ. Α. Πα-
λαιολόγος 3. Ἰω. Π. Καλλιγᾶς 2. Ἰω. Κομποθέκλας 1. Δ. Π. Καλλιγᾶς 1. Σ. Κ. Στε-
φανίδης. Γ. Κ. Στεφανίδης. Σ. Π. Ραζής. Μ. Μονόπολις.

Ἐν ΝΙΚΟΛΑΙΕΒ ⁵⁾. Β. Ε. Ἀγγελίδης 10. Κ. Σ. Κομποθέκρας 3. Δ. Τρωϊά-
νος 2. Χ. Β. Ραζής 3.

Ἐν ΝΑΖΑΙΩ καὶ ἈΤΤΑΛΕΙΑ. Ι. Μ. Καλλιγᾶς. Δημ. Σ. Ἀλεξάκης. Δ. Μ.
Καλλιγᾶς Ν. Παναγιωτόπουλος. Δημ. Ἐπ. Ἀλεξάκης. Θεοδ. Ν. Δούκας. Γ. Δ. Βουτ-
σινάς. Ἀν. Δ. Γέννης.

Οἱ κατάλογοι τῶν ἐν Σαφὼν καὶ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συνδραμητῶν δὲν ἔφθα-
σαν μέχρι τοῦδε.

¹⁾ Τῇ φρ. τοῦ πανοσ. ἀρχ. Σεραφεῖμ Ζερλέντη.

²⁾ Τῇ φρ. τοῦ κ. Σωτ. Δ. Ραζή.

³⁾ Τῇ φρ. τοῦ κ. Γεωρ. Βασιλάτου.

⁴⁾ Τῇ φρ. τοῦ κ. Ἰω. Π. Καλλιγᾶ.

⁵⁾ Τῇ φρ. τοῦ κ. Βασ. Ἀγγελίδου.

[illegible]

900
ΜΑ

Μαλανδράκης, Η.Μ.

Η ΠΑΤΜΟΣ

όριθ. χρ. Ι2585

Ημερομηνία
έπιστροφής

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

50

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

12

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας